

మదాలసా చరిత్రము

★
Acc. No. 31471

రచయిత :

కొండవేటి రామకృష్ణయ్య

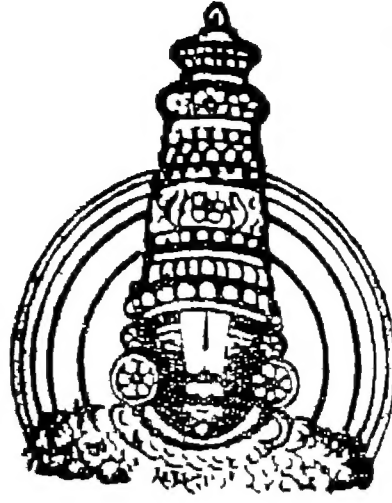
వలయువారు :

కొండవేటి రామకృష్ణయ్య

ముదివర్తి (పోస్టు) కోవూరు తా॥

నెల్లూరు జిల్లా.

మూల్యం : 10-00

తిరుమలవాసు, రమ్యగుణ దివ్య, ప్రభావవిభాసు భాసునిన్
సురనుతు పాపనాశు, వరశోభిత భూషణభూషితాంగునిన్
సరగున బుద్ధినిల్పియును చక్కని పొత్తము నేను వేంకటే
శ్వర వరపాదమూలమున భక్తిని గూర్చితి మోదకామినై

‘ This Book is Published with the Financial Assistance
of Tirumala Tirupati Devasthanams under their
Scheme aid to Publish Religious Book ’

ప్రచురణ { 1000 ప్రతులు
1984 సంవత్సర సెప్టెంబరు మాసం
యిరవయ్యో తారీఖు

ముద్రణ : సింహపురి ప్రెస్, ట్రంకురోడ్డు - నెల్లూరు.

వదాన్య శేఖరులు-దాతలకు

విజ్ఞప్తి

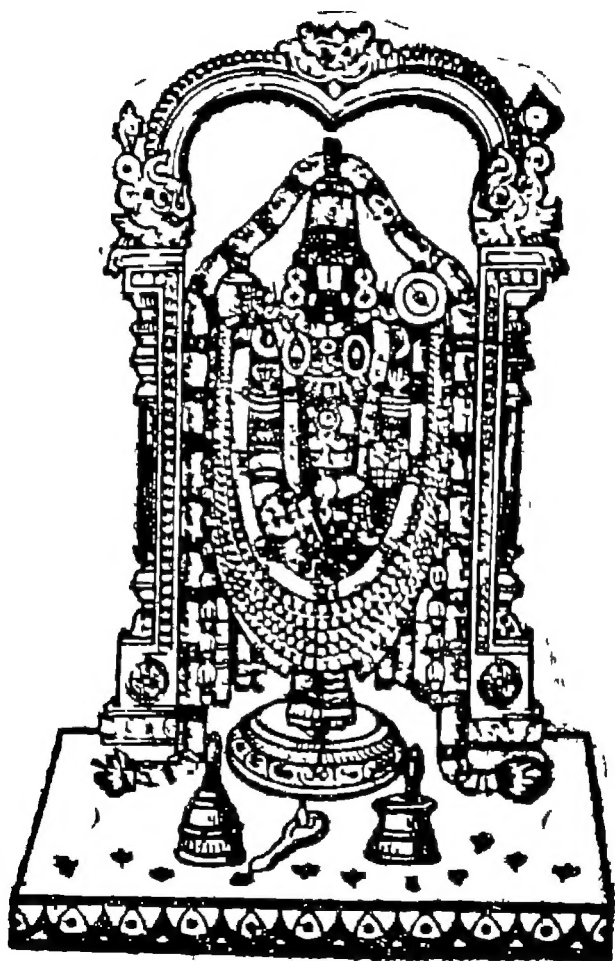
నేను వాల్మీకి రామాయణమును తెలుగునందు ఆరుకాండలును అనువదించియుంటిని. దానిని అచ్చువేయటకు షుమారులక్షై యిరవై అయిదువేలు రూపాయలు కావలసియుండునని చెప్పుచున్నారు. కొన దాతలు దయయుంచి దాని ముద్రణమునకు వలయు సహాయంబందింప ప్రార్థించుచున్నాను. యిహపరసాధకంబైన రామాయణంబును ముద్రించుటకు సహాయముచేసి శ్రీ సీతారాముల కృపకు పాత్రులు కాగలరని విన్నంచుచున్నాను.

ఇట్లు, మీ

ముదివర్తి

కొండవేటి రామకృష్ణయ్య

తే 20-9-1984 ది

విజ్ఞప్తి

మహానీయంబైన భరత ఖండంబున “ సత్యాహింసలు ”
భక్తివైరాగ్య యుక్తులు, దానధర్మాది సుగుణ నిలయులైన
మహామహులు యెందరో లెక్కకులేని విధంబున వ్యాపించి కీర్తిని
గొని విరాజిల్లుచున్నవారు. ప్రస్తుతము యీమదాలసా చరిత్రము,
శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారి ఆర్థిక సహాయమున
ముద్రింపబడి పాఠకలోకమున కందించుటకవకాశము గలిగినది.
అందులకు వెంట వెంటనే సహాయ సంపత్తి నందించినందులకు
శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంవారికి నా హృదయ పూర్వక
నమస్కృతు లర్పించుకొనుచున్నాను.

మఱియు యీ పుస్తకమును అందముగా తీర్చి చక్కగా
ముద్రించి సకాలములో అందించిన సింహపురీ, ముద్రణాలయము
వారికి నా కృతజ్ఞతలు. దీనిని చదివి తగు విధముగా విమర్శనాత్మక
ముగా చక్కని విమర్శలందించిన శ్రీ ఆకుల సుబ్రహ్మణ్యము
గారికి నా నమస్సుమాంజలలు

ఇక ప్రస్తుతము లోకమునందు ప్రవర్తిల్లు దుష్కృత్య
ములు, దురహంకార పూరిత హింసాత్మక చర్యలు యువ, యువతీ
లోకముగూడ ప్రవర్తించు నజ్ఞానపూరిత ప్రవర్తనాసరళి వీరిని
గాంచిన కించిన్మనీషా విదులకు విచారము గలింగించకమానదు
అందువలన యిటువంటి పౌత్తములను చదువుటవలన. మనస్సంయ

మనము. శాంతి సద్గుణములు చిత్తచాంచల్య నివారణము సత్సహ
వాసము, సద్వర్తన గలిగి యువతీ యువకులు సుస్మార్గావలంబ
కుఱగాగలరని దీనివలనయే ఒక మనిషి, మనీషియైన నా ప్రయ
త్నము సఫలీకృతమయినదని భావించగలనని విన్నవించు
కొనుచూ.

ఇట్లు, రచయిత
కొండవేటి రామకృష్ణయ్య

పీఠిక

భరతఖండంబు పతివ్రతాధర్మమార్గగాములగు సతీమతల్లులకునిరవు సకల ధర్మరతలై పతి పరిచర్యాభాగ్య నిర్మిత సౌధమణి దీపితలై నిరంతర సత్యయుక్తలై వెలయుచు నొక్కపతి వ్రత యేప్రాణిచే చేయలేని కార్యంబై యమపాశబంధిత భర్తప్రాణగ్రహీతయై వెల్గె మఱియొక సతీమతల్లి సకలలోక కళ్యాణసంధాతయై సకలప్రాణి యాహార విహారాది నియమిత కార్యమార్గదర్శకుండై వెలయు సూర్యభగవానునే తనపతిచర్యా భాగ్యలేశంబున నిలువరింప శక్తి సంపాదింపగల్గె మఱియు మన కథానాయికయై ననన్యసామాన్యంబైన పతివ్రతాభాగ్య సందీప్తలైన భారతనారీమణులయందు వెల్గొందుమేటి తారయై భర్తృమరణ శ్రవణమాత్రపరిత్యక్త ప్రాణయై సకలనారీమండల శిఖరాయమాణయై వేదాంతమార్గ సంధాతయై పుత్రుల పరమాత్మాయత్త చిత్తులజేసి ప్రకాశించుయోగమాత మదాలస సకలనారీమండలమండ నాయమానరత్నంబని స్త్రీలోకంబే గర్వింపదగిన సాధ్వీమతల్లియనివేరుగ వక్కాణింప పనిలేదు.

సతికిఁతగిన భర్తయై సతినిర్యాణంబువిని తాను పరసతీ సహచర్య భాగ్యంబువిడనాడి. సకలజనరక్షణంబే దీక్షగాగైకొని యాగధర్మార్థ రక్షణపథగామియై, పురాణేతిహాసంబుల, కాలంబు

గడపుచుండు కువలాయాశ్వుండు, పురుషాగ్రగణ్యుండు, వీరి
దాంపత్యకథావిధానమే. మదాలసాచరిత్ర, యిది మార్కండేయ
పురాణాంతర్గతంబై సకలజన స్తోత్రపాత్రంబై ప్రవర్తిల్లు - దీనిని
నా స్వల్పపరిజ్ఞానంబున తెనిగించితి.

ఇందలి దోషంబుల విసర్జించి గుణంబులగైకొని నాతప్పి
దంబులునున్న నైరించి విజ్ఞులగు పెద్దలునన్ను యాశీర్వాదింప
ప్రార్థన. మచ్చక్తికొలది యీ మదాలసచరితంబును తెనిగించి
కవితామతల్లి కంఠసీమనాయోపిన కొలది నలంకరించితి.

ఇట్లు, రచయిత

కొండవేటి రామకృష్ణయ్య

ముదివర్తి పోస్టు, నెల్లూరుజిల్లా.

ఉ పో ద్ధా త ము

మదాలస చరితము మార్కండేయ పురాణా అంతర్గతగాధా
లలో ఒకటి.

పాతివ్రత్య మహాత్యము, వీరలక్షణాలు, ధర్మ సంరక్షణా
ర్థం రాజు చేయవలసిన కనీస ధర్మములు, మొదలగు అంశములు
యిటు చోటు చేసుకొనివున్నవి.

మదాలస ఋతుధ్వజ సంవాదము, వారిప్రేమ, సమాగమ
వర్ణన, మను చరిత్రలోని వరూధినీ ప్రవరాఖ్య తొలిచూపుల
వర్ణనలను, వారి సంభాషణలను మరిపింపజేయచున్నవి.

రక్తి, ముక్తి మేల్కలయికల గ్రంథమే మదాలస.

కొండవేటి రామాయణ కావ్యకర్త శ్రీ కొండవేటి రామ
కృష్ణయ్య ఏడువందల పద్యముల పైచిలుకుగల మదాలసా పద్య
కావ్యమును జానతెనుగుతో కుందనపు బొమ్మలా తీర్చిదిద్దిసింఘా
రించినాడు.

యజ్ఞ ఋతుధ్వజుడు భంగంచేస్తున్న రాక్షసుడు పాతాళ
కేతుని చంపటం, ఆతడిచెరలోనుండి గంధర్వ కన్యను విముక్తి
చేసి ఆ అందాల చిన్నదానివలపుబొంది వివాహం చేసుకోవడం
మదాలసా చరిత్రములోని కథాసారాంశం.

అయితే మొత్తం 677 పద్యాలలో అనేక ధర్మ
సూత్రాలను, అనేక ప్రాపంచిక వ్యవహారములయందు విరక్తి
గల్గుటకు కావలసిన సాహిత్యమును పెద్దలయడ చూపవలసిన
కనీస ధర్మసూత్రాలను యీ గ్రంథంలో చెప్పబడియున్నవి. పున
ర్జన్మ, పతి వ్రతాధర్మములు లెస్సగ వర్ణించబడియున్నది.

మార్కండేయ ఋషి చెప్పినవాటినే రామకృష్ణయ్య కవి తెలుగు చేసినాడు,

అయితే యీ గ్రంథం సంస్కృతానికి అనువాదంగా గాక ఒక స్వతంత్ర తెలుగు గ్రంథంవలెయున్నది.

కొండవేటి రామకృష్ణయ్య ప్రతిభావ్యవస్థలను కలిగిన కవి. ఈయన పెద్ద చదవరికాదు; కానీ సరస్వతీ వరలబ్ధి ప్రసాది తుడు యీయన.

మహాకవి పోతనలాగా యీయన గ్రంథములను కలవారి కడపలవద్దబెట్టి వారికి సమర్పించి, అప్పుడపు కూడు భుజించుట కష్టపడని రైతు-బేహారి. భగవంతునికే యీయన గ్రంథములు అంకితములు.

ధార్మికచింతన, భగవత్స్మరణ మానవతా దృక్పథం, మిత సంభాషణ, ఆపౌరుష వాక్య ప్రయోగము యీయన సహజ గుణ విశేషములు.

ఇట్టి మహాకవి వ్రాసిన 27 వేల పద్య రాజములతో విలసిల్లుచున్న రామాయణమహాకావ్యమువెలుగులోకిఎప్పుడువచ్చునో!

“అంతయూ కరుణా కటాక్షుడైన ఆ శ్రీరామచంద్రుని దయయేగదా! ఆ గ్రంథాన్ని ఎవరు వ్రాయమని ప్రబోధం చేసేరో వాళ్ళే ఆ గ్రంథాన్ని ముద్రించుకొంటారు” అని చెప్తుంటాడు శ్రీరామ కృష్ణకవి, భగవంతునియందు ఆచంచల విశ్వాసమున్న పోతన అపజయుడా? రామకృష్ణయ్య కవీ అంతే!

ఆంధ్ర పాఠకలోకము కొండవేటి రామాయణ కావ్యకర్త శ్రీ కొండవేటి రామకృష్ణయ్య వ్రాసిన యీ మదాలసా చరితమును సమాదరించగలరని నా ఆశాంక్ష.

నెల్లూరు

నమస్కారములు-మీవాడు

తే 27-9-84 ది

ప్రజాకవి ఆకుల సుబ్రహ్మణ్యం

(ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ)

మదాలసా - చరిత్రము

ఉ॥ శ్రీకరమై మహావిభవ, శ్రీయుతమై నవకీర్తియు క్తమై
ఈ కమనీయ, భారత ధరేందిరకంఠవిభూషణంబునై
ప్రాకుచుద్దిగ్దిగంతముల, పావనశీలకథా సుధారురీ
స్తోకమున, “నృదాలస”, విశుద్ధచరిత్రము, మేలుబంతియో,

(వినాయక ప్రార్థన)

చం॥ శివుని జటాభరంబునను, జేరియు, శ్వేతమనోజ్ఞఫేనముల్
సవసవ, పొంగనిర్మలమహాజలయు క్తయు, గంగయందునన్
అవయవముల్కనంబడక, యద్భుతక్రీడలనాడుచుండు, నా
యవితధవిఘ్న నేతయగు. నాతడుబ్రోచెడు, విఘ్నమూనకన్

(సరస్వతీ ప్రార్థన)

కం॥ వాణీపాదములెప్పుడు, మానకనామతినితలతు,

మన్నననాల్కన్

వాణీయు, నిలచియుగూర్చగ, మానితకావ్యంబుపూర్తి,

మాన్యులువొగడన్.

(గురు ప్రార్థన)

చం॥ గురుడయి, వేదశాస్త్ర, వరకోవిదుడై, గుణశాంతభూషుడై
ధరణీసురాగ్రగణ్యుడయి, తానునుదాంతుడునై, మనీషియై
వరనరసింహనామ, పరిభాసితుడై కమనీయగాత్రుడై
వరలెడుమద్గురు, న్వివులభావననెప్పుడు సంస్మరింతునే.

చం॥ నిరతము మౌనిపుంగవులు, నిక్కమెరింగినవారు, వీడకన్
మరువకనుండునెద్ది । సురమాన్యులు, భవ్యులు

దేవమౌనులున్

పరమపదంబునున్గొనగ, పట్టుదురెద్ది । స్వయంభువంబునై
వరలెడు, నద్దియెల్లపుడు, బాయకబ్రోచుతనెల్లకాలమున్.

చం॥ యజనములెన్నోజేసి సుజనావళి, బ్రోచియు, దేవతాళినిన్
అజయుడునొచు, తృప్తిగొను, నట్లొనరించియు,

తద్రసంబునున్

విజయుడు శత్రుజిత్తుధర, వీడక, గొంచును,

నేలుచుండె, యా

యజనరసంబుగ్రోలు । సురలందెడు తోషమునొంది,

యాతడున్.

ఆ॥వె॥ శత్రుజిత్సుతుండు, సకలశత్రులగూల్చి, తాముతుధ్వజుడని,
దగులపేరు

సకలలక్షణములు, సమకురవిఖ్యాతి, వెల్లుచుండె,

తానువిమలయశుడు.

చం॥ మతిధిషణు, నృపంబునను, మానితమైనసురూపసంపదన్
అతితమశౌర్యదైర్యముల, యశ్విను, లట్లసమాన, రూపులున్
ఆతిగుణవంతులౌ, సఖులు, నాతనిచుట్టియునుండ, యెంతయో
అతులిత సౌఖ్యముల్గొనుచు, నాతడునుండె, మనోజరూపుడై -

సీ॥ శాస్త్రార్థ చర్చలు చర్చించునొకచోట, యతివివేకంబుతో
యందమొప్ప
కావ్యనాటకగీత, కథనంబులొకచోట
సంగీతగానముల్చక్కనొకట
ద్యూతంబులొకచోట, దోర్బలంబూనెడు శస్త్రాస్త్రనైపుణ్య
సారమొ, కట
నాగాశ్వరథవాహనాదులనెక్కంగ, నేర్పునొకచోట
నేర్పుచుండు.

ఆ॥వె॥ ప్రముఖ రాజసుతులు, వదలకవేష్టించియుండ
వీక్షడగుచునున్నతుండు
తేజమూనియుండె, ధీశాలియౌచును, సకలజనులువొగడ,
సద్గుణముల.

గీ॥ పగలునేరీతిమిత్రులు, వదలకుండ, యుందురోయట్లనే
రాత్రియుందురచట
వైశ్యభూసురక్షత్రియ ప్రముఖసుతులు, మరిసమానులు,
వయసున, మాన్యుతోడ.

కం॥ తరుణులు, ప్రియభాషణులును, వరదుడునాయశ్వతరుని,
భాసురతనయుల్
వరబ్రహ్మతేజయుక్తులు, మరియురసాతలమునందు,
మాన్యులునుండన్.

వ॥ అట్టి రసాతలవాసులగు, నాగకుమారులొక్కనాడు,
నాగలోకంబువదలి, భూసుర
రూపంబుల భూలోకంబుజేరి పరిభ్రమించుచు.

మ॥ ధరణీపాల సుపుత్రులన్గలసి, తత్తత్కాలయోగ్యంబులౌ
వరక్రీడల్మరియున్విదమలతో, వార్మహామోదమున్
వరలన్బాహ్మణబాలరూపులయి, నవ్వారిన్నతేక్రీడలన్
ధరణీన్వేడగలేక, వారునటులన్తాముండి రవ్వీటినిన్.

ఉ॥ తక్కినరాసుతుల్లచట, తత్సఖులందరగూడియుండగా
అక్కడజేరు, నాగసుతు, లక్కజమందగవారికెన్నియో
పెక్కువిధంపుపూజలను, వీడకభోజనభాజనంబులన్
పెక్కులుగూర్చి, సంతసము ప్రేమను

బొందగజేయవారునున్

ఉ॥ నాగసుతులసాతలమునన్నిముసంబును, నిల్వకెప్పుడున్
వేగమ, నాబుతుధ్వజుని । వీడగలేకనుభూమియందునన్
సాగుచునుండిరందరట । చక్కనిపాటల, యాటలాడుచున్
నాగతియందరొక్కదరి । యాటలపాటలనాడుచుండగా

గీ॥ స్నానపానాదులందున చక్కనైన వస్త్రగంధాన్న మమరించి
వారినందు

తృప్తిపరచుచునుండిరి, దోర్బజులకు । కొరతగలుగక,

నెందున కూర్మితోడ.

గీ॥ ఒకరినొకరట ప్రీతితో యున్నతంపు । కోర్కెతోడుత,

ఫణిరాజ, కూర్మిసుతులు

రాజపుత్రునివిడువక తాకపోక లందుజేయుచునుండిరి,

యమితముగను.

ఉ॥ వారలులేక, భోజనము । పానము స్నానము ఖేలనంబులున్
మీతెడుశాస్త్రచర్చలను, మిన్నగు కార్యములెవ్వయేనియున్
శూరుడు, నాఋతుధ్వజుడు, చూడడు, కోరడు,

చేయడింతయేన్

వారలపైగ, ప్రీతియది, పైకొనిమించగ, సుంతయేనియున్.

అ॥వె॥ నాగరాజసుతులు, నేగెడురాత్రిని, యెట్లాగడిపి, వేగ,
యినుడు వొడువ

పరుగులెత్తివచ్చి పార్థివపుత్రుతో,

గడపుచుండ్రు । పగలు విడకవారు.

18

వ॥ ఇట్లుండ నొక్కనాడు.

19

చ॥ తనయుల నాగరాజుగని, తత్కమమంతనెఱుంగు.కోర్కెతో
యనియెనుమీరలిందునను,యహ్నములందున,నుండకెందునన్
జనుదురొ, రాత్రిగా, మరల చక్కగజేరుదు రెందునుందురో
యని,పిత, యిట్లనెన్నరల, యందలికారణమేమొజెప్పుడి 20

అ॥వె॥ తండ్రీయిట్టులాడ, తనయులు, మ్రొక్కియు,

తండ్రీమోలనిల్చి, తనయులిట్లు పలికిరందు,

నురగపతితోడ, జరిగిన, దానినెల్ల, విడక, తచ్చరిత్ర. 21

చ॥ అనుపమ రూపశాలియయి, యర్థులపాలిటి కల్పవృక్షమై
ఘనతర శూరమాన్యుడయి, కల్మషదూరుడునౌచు, నాతడున్
అనయము, సత్యవాక్యరతి, యాతడుశాస్త్రవచోర్థవేదియై
వినయవిఘ్నాషణుండునయి, విజ్ఞులకెల్లను ప్రీతిపాత్రుడై 22

ఉ॥ వారలులేక, భోజనము ! పానము స్నానము భేలనంబులున్
మీతెడుశాస్త్రచర్చలను, మిన్నగు కార్యములెవ్వియేనియున్
శూరుడు, నాఋతుధ్వజుడు, చూడడు, కోరడు,

చేయడింతయేన్

వారలపైగ, ప్రీతియది, పైకొనిమించగ, సుంతయేనియున్.

అ॥వె॥ నాగరాజసుతులు, నేగెడురాత్రిని, యెట్లాగడిపి, వేగ,
యినుడు వొడువ

పరుగులెత్తివచ్చి పార్థివపుత్రుతో,

గడపుచుండ్రు ! పగలు విడకవారు.

18

వ॥ ఇట్లుండ నొక్కనాడు.

19

చ॥ తనయుల నాగరాజుగని, తత్కమమంతనెఱుంగు.కోర్కెతో
యనియెనుమీరలిందునను, యహ్నములందున, నుండకెందునన్
జనుదురో, రాత్రిగా, మరల చక్కగజేరుదు రెందునుందురో
యని, పిత, యిట్లనెన్నరల, యందలికారణమేమొజెప్పుడి 20

అ॥వె॥ తండ్రియిట్టులాడ, తనయులు, మ్రొక్కియు,

తండ్రిమోలనిల్చి, తనయులిట్లు పలికిరందు,

నురగపతితోడ, జరిగిన, దానినెల్ల, విడక, తచ్చరిత్ర. 21

చ॥ అనుపమ రూపశాలియయి, యద్ధులపాలిటి కల్పవృక్షమై
ఘనతర శూరమాన్యుడయి, కల్మషదూరుడునౌచు, నాతడున్
అనయము, సత్యవాక్యరతి, యాతడుశాస్త్రవచోర్థవేద్దియై
వినయవిఘ్నాషణుండునయి, విజ్ఞులకెల్లను ప్రీతిపాత్రుడై 22

కం॥ ఆతనిన్నే హాస్పదరస మేతరి జవిజూచినా మొ నేమునుధానిన్
ఈతలమున నిలువగనిక । చేతముసమ్మతినిగొనదు,
జేరగగోరున్. 23

గీ॥ అఱుతుధ్వజునాతిధ్యమందుకొనినమాదుమదిప్రీతితోగూడి,
మరలదెందు నాగలోకంబునందునసాగనీక,
లాగుగొనిపోవువిడక, సల్లాపములకు. 24

శా॥ పాతాళంబున రమ్యమౌప్రకృతియున్వర్తిల్ల, నీశీతలం
బీతీరున్మము, వానిబాసినను, సుంతేనిన్మదిన్తోషమున్
చేతంబందునగల్గజేయవు, పితాచిత్తం, బసత్యంబునున్
వీతోజెప్పము, సూర్యతాపమచటన్నిక్కంబుశీతంబునా. 25

చం॥ అనియిటుపుత్రులాడవిని, యాయురగేళుడు,
నెంతొమోదమున్ గొనియును, వారినిన్గనియు,
కూరిమినెవ్వనిచౌగుణంబులున్ వినగ, పరోక్షమందునను,
వీడకకీర్తనజేయు, వాడెపో మనుజకులావతంసుడిక,
మాన్యుడుధన్యుడు, కీర్తియుక్తుడున్. 26

శా॥ శాస్త్రార్థంబులచక్కగానెరిగినన్సత్సీలముల్పున్న, యా
శాస్త్రార్థంబుల, బొందకున్నభువిలో, సత్సీలుడౌ. నొక్కటన్
శాస్త్రార్థంబులశీలసద్గుణములున్, సద్భాగ్యముల్వీడకన్
శాస్త్రజ్ఞుల్నుతియించురీతి, నిలువ, న్నామాన్యమేభూమిలో. 27

చ॥ అట్టివాడు నమస్త్రలోకంబుంధన్యాత్ముండుగదా? 28

కం॥ మిత్రులు సద్గుణముల, మఱి, శత్రులుధర, శౌర్యపటిమ,
చాలగపొగడన్ పుత్రుని గనియెడితండ్రి, జగత్రయమున,
పుత్రుధరను గాంచినవాడౌ. 29

ఆ॥వె॥ తనయులార, మీరుధరిణీశసుతునకు, వరపరోపకార,
భాసురునకు మీరు ప్రత్యుపకృతి, మిన్నగజేయంగ,
గోరజెప్పుడిందు, కోర్కెలన్ని. 30

గీ॥ ఎవని యర్థించియర్థులు, నింతగూడ, వ్యర్థులౌచును, పోవరో,
యట్లైమిత్ర కార్యమూనియు, సర్వంబుకాదనకను,
సర్పణంబును జేయునోయతడెఘనుడు. 31

చం॥ మనగృహమందునుండి, ఘనమై, తనరారెడు
రత్నరాసులన్ అనితరమైన, స్వర్ణభరితంబయి,
నుండు, సుఖాసనంబులన్ మనసది తృప్తి నొంద, గొని,
మన్ననరాసుతుకొర్కెదీర్పగా గొనిచనుడింక, యాజ్ఞయిది,
గూరిమినిచ్చితి, గొంచుపోవగా. 32

ఉ॥ తాసఖుడంచుసమ్మకొన, తత్సఖుమోసముజేయనింద్యమౌ
తాసరివానిగా తలచితాను, నుపకృతి జేయగొంచునున్
ఆసరిప్రీతిని న్తిరుగ యద్దితలంపక, యున్నవానినిన్
వేసరి, వీడిపోదురిల, వేగమ, సజ్జనులైనవారునున్. 33

వ॥ అని తండ్రిపలుక, సుతులిట్లనిపలికిరి. 34

చం॥ ఎవని గృహంబునందునను, నెందఱొయర్థులు,
 యిష్టకామ్యముల్ అవిరళరీతిని, నొనుచు,
 నందునతృప్తిని జెందిపోదురౌ ఎవని గృహంబునన్ని
 తరులించుకయైనను లోటుజాపగా ఎ విగనరావౌ,
 యట్టిన్యపుకేమియొసంగియుత్తృప్తిగూర్తుమో? 35

ఆ॥ వె॥ వాహనాసనాది, వరిమైన, యోగ్యమౌ,
 భూషణంబులెన్నో, పూర్తియైన రత్నచయములెన్నో,
 రాజీల్లు, పాతాళమందునుండునవి, యతనికేల. 36

కం॥ అతనిలొజ్ఞానంబెంతయొ, నతులితమైయుండు,
 వానియందునగాకన్
 వెతుకగలేమెచ్చట నిలయతడును ప్రాజ్ఞుండువక్త,
 యతికుశలుడౌ. 37

ఉ॥ ఏమి కొఱంతలేదు. మఱి, యిందు తిమూర్తులు నైత,
 మింతయున్
 ఆమనుజాధినాథుమతి, యందుననుండెడు కోర్కెదీర్పగా
 ఈమహిగానికార్యమది, యిట్టికొఱతగ, నున్నదంచునున్
 మామది మేమెరింగితిమి, మానిసిచేయగలేడటంచునున్. 38

చం॥ అనియిటు, పుత్రులొడవిని, యాతడు, పుత్రులజూచి యిట్లనెన్
 మనకది, సాధ్యమా? మఱియు, మానెడునద్ది,
 యటుండనిండు, నై
 నను, నిటనేను, నిక్కమునంగను, గోరెదగానదానినిన్
 వినుచునుమీరలిడునని, వీడకవల్కియు,
 వెండియిట్లనున్. 39

శా॥ దేవత్వంబమరేశదివ్యపదము, నివ్యాళిచేపూజలన్
తావై శంబుగ, బొందగోర్కెగొనిన, న్తన్మానవుండువర్ణన్
ఏవేయడ్డములున్నగాని, గొనగా, యేంతేసమర్థుండునో
ఏవీ, యిందనుమాన, మింతగొనగా, యింతైనతార్కాణముల్.

కం॥ నిలువగ యేగినచీమయు, తొలగగయోజనములెన్నొ,
దోతేరునుగా
చలనములేకనునిల్చిన, యలఘుడు, గరుడుండునైన,
యందేయుండున్. 41

ఉ॥ ఎక్కడిభూతలంబు, మరియెక్కడినాద్రువ, స్థావరంబునున్
అక్కడజేరె, భూమిపతి, యాత్మజుడో, ద్రువు॥దెంతస్థైర్యమున్
మక్కువగూర్చుకొంచు, గొనె, మానిసియాతడు, గొన్నదేకదా
చక్కని నాప్రయత్నమది, జాలగజేసిన, వ్యర్థమెందుకొ. 42

ఉ॥ ఉత్తమశౌర్యధుర్యుడగు, నున్నతుడా, ధరణీశపుత్రుకున్
చిత్తమునందునన్నిలచి, చింతలగూర్చెడి, కారణంబునున్
ఇత్తరినేనెఱింగియును, యేదగుసాయము, జేయజాలినన్
క్రొత్తయదేమిజేసెదను, కూడకజెప్పుడు, శంక, యిప్పుడే. 43

గ్రాలవ మహాద్వికధ

మ॥ ధరణీనేతసుపుత్రు దివ్యకథను, స్థానిన్యమస్తంబునున్
వరనాగేంద్రనకాత్మజుల్విడక, నవ్వారిన్మహాత్ముండునున్
సరవిన్వీడక చెప్పినట్టిదను, నాచారిత్రమందందునన్
కొరతల్లేకను, జెప్పెదేమొ, వినుమా, కూర్మిన్మముగ్గాంచుమా.

చం॥ తురగమునొక్కదానిగొని, తూర్ణముగానొకమౌనిసత్తము॥
 డరయగవచ్చె, శత్రుజితు, నాతతబుద్ధియుతున్మహాత్మునిన్
 అరసియురాజునున్నునిని, యాతనికార్యము, లెట్టివంచునున్
 అరయగగోరినన్నపుడె, యంతయుజెప్పెను, రాజుతోడుతన్.

కం॥ వనచరజంతులరూపము, గొనియును, దైత్యాధముండు,
 క్రూరుడునగుచున్
 మునులను బెదరించుచు, తమ ఘనవసతులగూర్చుచుండె,
 కారిత్యమునన్, 46

కం॥ అతికాయుడునై, నిశిపగ, లతిక్రూరముగాగ,
 ధ్యానమందుననుండన్
 మతినిన్మోనముదాల్చిన, యతులకు, విఘ్నములగూర్చె,
 యతడునువనిలో 47

గీ॥ వనిలోకోపాగ్నిచేతను, వానిగూల్ప, శక్తిగల్గియు,
 తపసది, సన్నగిల్లు
 నన్న, భయుమునన్నేమును, నడ్డురాత్ము, చంపకుంటిమి,
 రాజేంద్ర, సత్యమిదియ. 48

కం॥ దనుజాధముండుబాధల, తినిపించగ, నేనుబాధ,
 స్థిరచిత్తమునున్
 గొవియునునిశ్వాసంబును, గనుగొంటిని, యాకసంబు
 గ్రక్కునయంతన్. 49

అ॥వె॥ ఆకనంబునుండి, యశ్వంబువేగంబ, భూమియందుదిగియె,
పొందినంత

అపుడె బల్కెవేగ, యశరీరవాణియు, నద్దివినిచెదేను,
నంతవినుము, 50

గీ॥ ఉత్తమాశ్వంబు, పాతాళముర్వియంత, నొక్కక్షణమున
చరియించు, నున్నతింపు
లక్షణంబులుగల్గియు నక్షయంపు, గూడినదీనిని,
జలజసఖుడు. 51

వ॥ నీకొఱకై బంపియుండెనని, యశరీరవాణిబల్కె,
యనిమతియునిట్లనియె. 52

గీ॥ గిరుల, జలముల, దిక్కుల, సరకుగొనగ, సాగుచుండెడి,
నిల్వక, శక్తియుక్తు
తెన్నొగల్గిన, యశ్వంబు, మిన్నయద్ది, యంచుబల్కియు,
మౌనియు, ననియెమరియు. 53

కం॥ భూవలయంబున, యలసట, తావహియింపకయతిరుగు,
ధర్మమునిలుపన్
భూవర “కువలయ మనుగురు, తేవహియించునిదియింక,
తేజముతోడన్. 54

శా॥ పాపాత్ముండగు, దానవాధముని భూపాలాత్మజుండశ్వమున్
దాపొందన్మరి దీనినెక్కిదనుజున్దర్పంబునన్జంపుగా
భూపాలాత్మజు శత్రుజిత్తుగనుమాపొమ్మాయటంచున్ననున్
నీపాలన్జనునట్లుజేసెయని, తానేబల్కి, తావెండియున్. 55

అ॥వె॥ హయముబొంది సుతుడు, నార్జించునెనలేని,

కీర్తిచయముగాన, కీర్తిశాలి

పొందుమీవుహయము, పూర్తిగమాకును, రక్షగూర్పుమిక,

రాజవర్య. 56

వ॥ అందుకొరకైనీయశ్వరత్నంబు నీకు సమర్పించితి, ననిపలికి,

గాలవమహర్షి, ఓ శత్రుజిన్మహారాజా, నీవు, నీపుత్రుని,

ధర్మవిలుప్తంబుగాకుండునట్లు, తద్రక్షణార్థంబునీకు, మారు,

నీకుమారుని నియోగింపుమన. 57

ఉ॥ గాలవమౌనిపల్కువిని, గాదనకుండగ, శత్రుజిత్తునున్

మేలొనగూడునంచుమది, మిన్నగనమ్మియు, గాలవాఖ్యతో

చాలగసంతసంబునను, సంస్తుతులొందగ. బంపెపుత్రునిన్

శ్రీలలనాసమేతుడయి, జేరునటంచును, తృప్తితోడుతన్. 58

క॥ గాబవుతోడనుగూడియు, చాలినశృపవీరుడంత, చక్కనివనులన్

మేలన, విఘ్నములన్నిటి, తూలింతునుమేలుగల్గ.

దోర్బలశక్తిన్. 59

వ॥ అనివచ్చి యాశ్రమంబునజేరియుండెనంత.

60

అ॥వె॥ వీరుకువలాయాశ్వ, చేరుటయద్దియు, తెలియలేకయసుర,

గలగముదము

పరుగులెత్తివచ్చి, సరగునజేరెను, గాలవాశ్రమంబు,

గొల్తుననుచు. 61

కం॥ సూకరరూపముగొనియును, నాకడ, గాలపుడు, సంధ్య,
యత్తిన్దైర్యమునన్

చేకొనిభయపెట్టుచు, మునితాకొనకన్వచ్చెవేగ,
దనుజుడునపుడునున్. 62

గీ॥ పందిరూపంబు, జేకొని, వచ్చువాని, దనుజుగాంచియు,
ఛాత్రులు, దడసివేగ
అడుగొయడుగోయటంచును, నరచిపరచి, జేరిరాసుతుజెప్పిరి,
శీఘ్రముగను. 63

చం॥ మునిసుతులిట్లునార్వవిని, పూజ్యుడురాసుతుడంత, వేగమే
గొనియుశరాసనంబు, త్వరగూర్చియు, బాణము,
నశ్వమెక్కియున్

దనుజుడునున్నచోటుగని, తార్కొన, సూకరరూపు, భీతిచే
దనుజుడు, బార, వెంటబడె, తానునువీడకనావరాహమున్ 64

గీ॥ చారుచిత్రోపశోభిత, చాపమునను, నర్థచంద్రశరంబును
నట్టెదొడగి
లాగిచెవీకంట, వేసిన, తాకివాడు, భయముగదురగ,
బెదరగ, పదురుపుట్ట. 65

కం॥ దిక్కులుగానకవాడును, ప్రక్కలజూచుచునుబరచి,
వనులన్నిరులన్
బక్కెడనిలువక, పరుగుల, త్రొక్కుచుదాటియునుబోయె,
త్రుటిరోవాడున్ 66

అవె॥ తండ్రియాజ్ఞవిడక, తన్నటుప్రేరేప, దనుజమార్గమింత,
తలగకుండ.

మరిమనోజవంబు, వరలెడినశ్వంబునెక్కితరిమె,
దనుజుడెందుబోవ. 67

వ॥ అద్దనుజాధముండు, భయకంపితగాత్రుండై, దిక్కులంబడి,
యనేకవేల

యోజనంబులు, గిరుల, వనులందాటి, నారాక్షసుండు
పాతాళకుహరంబు ప్రవేశించె. 68

కం॥ దనుజునివెంటనె, నృపసుడు, డనువునుగానట్టి
మార్గమద్దియునై నన్
గొనియునుదైర్యము, విడువక, దనుజేకునిమార్గమూని,
తానునుజనియెన్. 69

గీ॥ కుహరమందున, దూరిన, గూడవెంట, నంటిపోయిన,
రాసుతు, కందువాడు
గానుపింపగలేదెట, గానిజ్వాలలెగయుచుండెడుపాతాళ,
మిట్టెగనియె. 70

ఉ॥ చారుసువర్ణనిర్మితము చక్కనిసౌధశతంబులెన్నియో
ఆరయ, స్వర్ణస్వామ్యమయి, నయ్యమరావతివోలె, శోభతో
మీరెడుదానిని, న్వెలుగు, మించెడుదాని, ఋతుధ్వజుండునున్
ఆరసి, విస్మితుండునయె, యబ్బురమద్దియుమించుచుండగా 71

చం! పురమునుజొచ్చి, యెందునను, పూరుషునొక్కనినై నగానగన్
తిరుగుచునచ్చటచ్చటను, తిన్నగబోవుచు, నొక్కకామినిన్
అరసెను, శీఘ్రమేగగను, నబ్బురమందియు, నామెత్తోవనున్
వరలగబోయె, తానుమరి, భామినిదొకధతానెఱుంగగన్. 72

కం!! ఎవ్వతెవెక్కడిదానవు, నివ్విధినీవెందుకేగు, దిద్దియ, నాకున్
అవ్వాచెప్పుమటంచన, యవ్వనితయు,
నేమిచెప్పకటిగెనువేగన్. 73

చం!! హయమునుకట్టి, నొక్కదరి, యామెయునేగిన,
మార్గమూనియున్
రయమున, శంకలేకనట, రాసుతుడామెకధాక్రమంబునున్
స్వయంఘుగ, తానెఱుంగమది, వర్ధిలుకోర్కెయడంచలేకనే
జయకరుడామెవెంటజనె, జాలుదునంచను,
దైర్యమూనియున్. 74

(మదాలసా వృత్తాంతము)

చం॥ అటజనిగాంచె, రాజసుతు, డంబుజసామ్యకరాంఘ్రి
యుక్తనున్
నిటలతటాలక, న్మృదుల, నీలసరోజ, విరోచనాంచితన్
కుటీలనభాగయుక్తను, నకుంతితశోభరతీసమాననున్
చటులశశాంకసామ్యముఖ, శ్యామను, పీనపయోధరాన్వితన్
గీ॥ స్వర్ణపర్యంకసుస్థిత, చాననామె, కడువిషణ్ణును, బింబోష్టి,
కమలపాద

సుభ్రు, నుదశన, కరభోరు, నుందరాంగి,
యమలచారిత్రతన్వంగి, నందుగాంచి. 76

గీ॥ చారుసర్వాంగి, శోభన, చారుశీల, మదనలతవోలె,
గాన్పించు, మాన్యచరిత
ఆరసాతలదేవతయంచునతడు, తలచెమదిలోన,
రాసుతుడలఘుయశుడు. 77

గీ॥ నీలకుంచితమూర్ధజు, నిమ్నస్కంధు, పీనబాహుని,
యున్నతు, వీరుబాల
మదనువోలెడురాసుతు, ముదితజూచి,
కుసుమశరుఁడొనాయని గూర్మితలచి. 78

గీ॥ అతిశుభాచారరాసుతు సంతికంబు, నందుగాంచియు,
 విస్మయదైన్యములను
 లజ్జనున్నొందిలేచియు, లలనమదిని, కలతనొందె,
 ఋతుధ్వజుగాంచినంత. 79

గీ॥ ఉరగగుధర్వ, సుర, విద్యాధరులతోన, యక్షకిన్నరులందున,
యక్షయంపు
పుణ్యఫలములగొన్నట్టి, పూజ్యుడొనొ, నరుడొయెవ్వడో,
యంచును, తరుణీతలచి. 80

గీ|| బహువిధంబులచింతించి, పడతివేగ, శయనమునువీడిలేచియు,
చాలదీర్ఘ
శ్వాసవిడచియు, ధరణిపై, చతికిలబడి, మూర్ఛనందె,
మదాలస, ముందుకొరగి. 81

చ॥ మదనశరాభిఘాతవడి మానిసిగాంచినయంత భూమిపై
మదవతి మూర్ఛనొందగని, మన్ననతాను సమాశ్వాసించె, నీ
యెదభయమేల వీడుమనె యింతిని తాగొను మస్మిధార్తిసిన్
వదలగలేక తోనడచె. పార్థివసూనుడు, నైర్యచిత్తుడె. 82

క॥ పురమున జొరునపుడెదురా
తరుణియు వ్యంజనముబూని తన్వినివిడకన్
పురపురబొక్కుచు విసరుచు
తరుణి సమీపంబునందు తానగుపించెన్ 83

ఆ॥ వె॥ ఊరడించియంత యున్నతుడప్పుడు
మోహకారణంబు ముందునడుగ
తరుణిలజ్జగొంది తనసఖితోడను
చెప్పెమదిలొమాట చెంతజేర్చి. 84

వ॥ అట్లు కుండలినికి తనమనోభీష్టంబునెఱింగి. ప,
రన ప్రేయసఖురాలి,
వృత్తాంతంబు సర్వంబు నారాజవృత్తునకీరీతనెఱింగించె. 85

మ॥ సురతోకంబున పేరునొంది ఘనుడై శూరుండు విశ్వావసుం
డురుగంధర్వప్రభుండునై వరలుచున్నుండె న్మహావిజ్ఞుడై
తరుణీరత్నము సుభ్రు శోభన యనంతంబైన సౌందర్యమున్
వరలన్నీమె "మదాలసాఖ్య" సుతయైవ ర్తిల్లుచున్నుండగా 86

అ॥ వె॥ వజ్రకేతుసుతుడు పాతాళకేతను
 వాడు యరివిదారు డైనవాడు
 అలరసాతలంబు, నాశ్రయించియు ఖ్యాతి
 నందియుండె భీకరుండునగుచు

87

కం॥ బాలిక యుద్యానంబున
 మేలనుచు విహారమందు మీన్నగజేయన్
 బాలను మోసంబునగొని
 బాలిశుడౌ దనుజుడిందు, పడవేనెత్వరన్

88

ప॥ రానున్న త్రయోదశీదివసంబున
 యీమెఁ వివాహమాడ నిశ్చయించియున్నయెడ
 యీమెయాత్మహత్యజేయ నిశ్చయించెనప్పుడు.

89

ఉ॥ వేదము, శూద్రుడున్గొనగ, వీలెటు లేదటులే, సతీమణిన్
 ఆదురితాత్ముడు, న్నెపుడు, నాడగజాలడుగా వివాహమున్
 వేదన, యాత్మహత్య, నిటువీడకుదేహమటంచునీమెనున్
 వాదిట, బాపినీవిధివి. పాపముజేయకనాపె, యింకనున్ 90

కం॥ ఆకాశవాణి యిట్టుల
 యీకమలేక్షణనుగాంచి యిట్లనె యింకన్
 రాకొమరుచేతభూమిని
 తాకొన శరభూత భయముదగిలెడుమీదన్

91

కం॥ నృపతనయుడా తడేయిక
యెపుడును పతియౌను సతికి యింకనువేరే
ఎపుడును జరుగదుగావున
నిపుడున్నోఖ్యంబుగల్గు నెలతరొ యనియెన్. 92

ఆ॥ వె॥ ఈమెకేను చెలిని యెలమిమాతండ్రియు
వింధ్యనామమూని వెలయువాడు
పొందితేనువీర పుష్కరమాలిని
భర్తగాగ ముదముబడసితేను 93

కం॥ కుంభునిచేతను భర్తయు
శంభునిగలువంగనేను చక్కగయాత్రన్
సంభవమగుపుణ్యంబని
కుంభినిపతిపుత్రజేసి గూడితినిమెన్ 94

గీ॥ మునులబెదరింపగోరియు మూర్ఖుడితడు
సూకరంబయిపోవగ జూచివాని
మునులరక్షింపయెవ్వడోఘనుడుగొట్ట
బరుగులెత్తెను క్రూరుడు భయమువలన 95

వ॥ అంతనారాక్షసుండు మౌనిబాధాప్రాప్తపాపఫలంబుగుడువ
శరవిద్ధాంగుడయ్యెనని నేనెరింగితి మఱియు యీపుణ్యవతి
మూర్ఛాగతయగుటకు గలకారణంబువినుము. 96

చం॥ అమితమనోజ్ఞరూపుడవునై నవమన్మథరూపుదాల్చియున్
 అమలిన దేవపుత్రసమమై వెలుగొందెడినీవు నిందునన్
 సుమసమదేహనీమెదరి జొచ్చిననిన్నని మోహవశ్యయై
 అమరె మరేమిలేదనియునామెయుబల్కెను రాజపుత్రతో97

గీ॥ ఎవనిచేతనుదనుజుండు నవనిగొట్ట
 బడునొయాతడే యీమెకు పతియునగును
 అనుచునాకాశవాణియు ననియెదాన
 మోహవశయయ్యె యంచును ముదితవల్కె 98

చం॥ ఇతరుడునెవ్వడేనియిక యీమెకు భర్తయుగాగ నీమెయున్
 మతియెటులూనుసౌఖ్యమది మానద తాత్యజియించు దేహమున్
 సతి భువిజీతంబుగొనజాలునె నీవిక యీమెబుద్ధినిన్
 వ్రతనియమంబు బాగెరిగి పంచముజేయగ నైన కార్యమున్ 99

అ॥ వె॥ ఈమెజీవమిడువ, యింకనునేరీతి
 జీవమూనినేను చెరిగుదాన
 అన్యతమేరిజెప్పు నాకాశవాణియు
 విడువలేకనీమె వెంటనుంటి 100

కం॥ వీరోత్తమయీమెకుదగు
 ధీరుడుపతియైనయింక దివ్యముగాగన్
 చేరెడునాకును తృప్తియు
 కారణమా సద్గుణంబు గ్రాహ్యమునగుటే 101

చ॥ తనువులు వేరెమాకు గొనుతావకచిత్తమునందు ప్రాణముల్
గొనవెటు భేదమింతయును గూర్చిననీసతిసాటిభర్తనున్
జనియెదనే తపంబుగొన జాలునునాకది తృప్తినియగా
వినుమని నాసతీనుణియు విన్నదనంబున విట్లుబక్కెతాన్ 102

క॥ ఇంతకునెవ్వడవీవును
చింతయుమదిబాయలేదు శీఘ్రమనీవున్
అంతయువృత్తాంతంబది
సుంతయుపోకుండజెప్పు శోభనమొప్పున్ 103

గీ॥ దేవదానవ గంధర్వ దివ్యులందు
పన్నగులలోన కిన్నర వరులయందు
మానవులయందు నెవ్వడోయౌనటంచు
నేనుతలతును మదిలోన నిక్కమిందు. 104

క॥ మానవుడిందునజేరుట
గానము నేనాడుగాని గావుననీదొ
మానితమగుచరితంబును
వీనులవిందౌనుమాకు వీరుడజెపుమా? 105

వ॥ అనియారీతికుండల ఋతుధ్వజుని శృత్తాతంబు
సవిస్తరంబుగా నెఱుంగగోరనాతండు 106

గీ॥ అమల నిర్మల ధర్మజ్ఞ వైనవీవు
నాదుచరితంబు నెందుల కిందురాక
ఎఱుగగోరితి వీవును వింతనిడక
చెప్పువాడను విసుమమ్మ శీఘ్రమిప్పుడు 107

చం॥ జనపతిశత్రుజిత్తు పిత చక్కగనన్నటుబంపె ప్రీతినిన్
మునిదగు గాలవాశ్రమము మౌనులరక్షణగూర్చ బంపగా
జనపతియాజ్ఞగైకొనియు చాలినశౌర్యధనంబుకొల్లలై
వెనుకొనియుండ వచ్చియును వీడకనుంటిని మౌనివాటికన్ 108

చం॥ మునిజనరక్షణంబుగొని పూజ్యులవీడక నేనునుండగా
మునిజనయాగవిఘ్నమును పూర్తిగజేయదలంచిమించియున్
గొనియునుబందిరూపుమరిగూడియు వేగముదూళిమిన్నునున్
గొనునటురేపుచు న్పరుగుగూడియుపచ్చెను భీకరాకృతిన్ 109

ఆ॥ వె॥ అర్థచంద్రశరము నమరిచి ధనువున
లాగివై వ నద్దివేగమునను
తాక బాధమించ తాళంగలేకను
పరుగువెట్ట వెంటబడితినేను 110

కం॥ దనుజుడుబరునెత్తుచుజని
పనివడిగొనిబిలముజొరంగ పరుగిడుహాయమున్
వెనువెంటనెయాబిలమును
గొనిజొరబడె క్రోధమంత కొండలుగాగన్ 111

వ॥ హయంబుగ ర్తంబునప్రవేశింప నందుగాడాంధకారంబు
మించియుండ నొక్కచోటనక పరిభ్రమించుచు నొక్కయెడ
ప్రకాశంబుగాంచితి తదనంతరంబు నీప్రదేశంబుచేర
వీవుదృగ్గోచరవై తివి. 112

అ॥ వె॥ ఎవతెవీవు తండ్రియెవ్వరటన్నను
బదులుబలుకకుండ భవనమిందు
జొరగనీవు వెంటజొరవారివచ్చితి
తెలియగోరివిషయ మలఘుచరిత.

113

ఉ॥ నావచసంబుసత్యమిది నమ్ముము దానవపన్నగాదులన్
దేవసమాజమందునను దివ్యుల కిన్నర రాక్షసాశులన్
నీవనుమానమూనునటు నిక్కమునెవ్వడగాను సర్వమున్
నీవ యెరుంగునట్లుగను నేనునుతెల్పెదనంచు వెండియు॥ 114

అ॥ వె॥ సర్వదేవవరులు సర్వాత్మలౌవారు
పూజనీయులెపుడు పుణ్యురాల
ఇందుశంకయింత పొందకుమదియందు
నంచుబల్కెనతడు నతివముందు.

115

క॥ అంతమదాలసలజ్జయు
నెంతయు నొందియును చెలిని యీక్షించుచుతా
నింతయువలుకకనూరక
యింతయునందుండె తీరునీప్పితమనుచు॥.

116

త॥ సురభియుచెప్పినయట్టుల
వరలెడునీరాజమతుని వరచరితంబు॥
తరుణీవింటివెయంచును
కరమటుకుండలియుబల్కె గ్రగ్కునతానే.

117

ఉ॥ వీరవతంసమానిజము వీడకబల్కితిసుమ్మ పల్కులన్
 చేరదుశంకసుంత విను శ్రీకర శోభన పుణ్యమూర్తివై
 మీరిననీదురూపువిడి మించియు పోవునె వేరయెచ్చపేన్
 చేరగ నీమెదొమనసు చేడియసాహసమెట్లుజేయుదా 118

కం॥ శశివీడకుండకాంతియు
 యశకరుభాస్కరుని ప్రభయు నైశ్వర్యంబున్
 కుశలిని పుణ్యనిధీరుని
 భృశమగుదైర్యంబుక్షమయు వీడకయుండున్. 119

వ॥ మరియు — — 120

గీ॥ అద్భురాత్ముండు దనుజుండు నవనియందు
 నీదుశరఘాత నొందుట నిక్కువంబు
 కామధేనువుపల్కునే కానిమాట
 సత్యమిదియంతనీమాట సత్యమౌను 121

కం॥ నీదగువేవాభాగ్యము
 నీదరిగొననున్న యీమె యెంతటిపుణ్యం ,
 భీదరిజేసెనొ యింతటి
 గాదగుభాగ్యంబుజూచు కాలమువచ్చెన్. 122

గీ॥ తండ్రియాజ్ఞనునొదల దాల్చినేను
 మెలగువాడను వేచ్చగా మెలగరాదు
 ననగ కుండలి కులగురువై నవాని
 యలఘుతుబురు ధ్యానించె యతివయంత. 123

—(బుతువ్యజ మదాలసా వివాహము)—

॥ తుంబురుడామదాలస నితోధికప్రేమనుజూచుచుంటచే
అంబరమందునుండియును హస్తమునందు సమిత్కుశాళినిన్
సంబరమోప్ప బూనియును సంతసమందగనామెముంగిటన్
తుంబురుడొచ్చివ్రాలె తన తోడనుకొదగు దానిదీర్చగన్ 124

సీ॥ అగ్నినివేల్చియు నాయగ్నిముంగిట
మంత్రపూతనుకన్య మహిపతికిని
మంత్రపూర్వకముగ మహితవైవాహిక
క్రియనెరవేర్చియు నయముగాను
కుండలిముదమును గూడంగతుంబురు
డాశ్రమంబునుజేర యరిగెనంత
అమదాలసగాంచి యనియెనుకుండలి
నిజమునేనిప్పుడు నీకుతగిన

గీ॥ వరుడులభియింప సంతోషభావమునను
నిర్మలంబైనమదితోడ నేనుతపము
చేయబోవుచునుంటిని చిత్తశాంతి
నిర్విచారంబుతోడుగ నేనుసఖియ

125

చం॥ ఘనతరతీర్థజాలముల గల్గినపాపములన్నిబోవ నే
గొనగ పవిత్రత న్మదిని గొంటినినిశ్చయమోసఖీమణి
నినునిటుబాయుటన్నిగ్గుల నేనునుభేదమునొందియుంటినిన్
అనియునురాజపుత్రుగని, యామెయుగద్గదకంతయౌచునున్ 126

సీ॥ నీవంటి ప్రజ్ఞామనీషికిజెప్పంగ

నేముండునాబోటి, భామయొద్ద
సాహసమేయౌను, చాలుదంచునబూన

దానభీతిలుచుంటి, ధర్మవిజ్ఞ
ఈమెపై, నెలకొన్న యెనలేనిన్నేహంబు
పురికొల్పెనన్నును పూర్తిగాను
దాననేనీకిది, తడయకస్మరణకు

తెచ్చునట్లుగజేతు, నిశ్చయముగ

గీ॥ పతికిభార్యను భరియించి వదలకుండ
రక్షజేయుట కర్తవ్య దీక్షయండ్రు
ధర్మకామ్యార్థసంసిద్ధి తానుగొనగ
భార్య సహధర్మచారిణి వలనగల్గు.

127

కం॥ పతియునుభార్యయు నొకరొక
రతిప్రేమతో గూడియున్న యపుడేజగతిన్
సతతము విడువక వారల
ధృతియాషణత్రయములన్ని స్థిరముగగల్గున్.

228

కం॥ సతియునుమృతియునుబొందిన
పతియెటు ధర్మార్థత్రయము తానునుబొందున్?
సతియందె యాత్రయంబును
సతతమువర్ధిల్లుచుండు సన్మార్గచరా

129

శీ॥ పతియులేనట్టి భార్యకు గతులులేవు
నలత్రివర్గంబులను పొందు న్నర్హతయును
పొందలేదిటకావున పూర్తిగాను
దంపతులతోడ ధర్మముల్తవిలియుండు

130

మ॥ ధరణీపాలకుమార భార్యమృతినిస్తానొందగా పూరుషుం
డురుదేవాతిథి పూజలన్నియు తానుచ్ఛస్థితిన్బొందగా
ధరయేరీతినమర్థుడౌను వినుమా దాంవత్యధర్మంబులన్
వరమౌవానినియంచు కుండలియు నవ్వాత్సల్యమేపారగా131

మ॥ ధనసంపాదనమెంతజేసినను నెంతైనన్గృహంబందునన్
వనితారత్నములేక యున్న యదియున్వ్యర్థంబులైపోవుగా
గొనినస్తానొకమూర్ఖురాలి సతిగా గొన్నట్టియర్థంబులున్

ధనములన్నినశించిపోవు ధరలో తత్కారణంబూనియు॥132

సీ । అతివయుగయ్యాళి యైనను పురుషుని

కోరికలెన్నడు దీరబోవు

పతియేదిజెప్పిన, వ్యతిరేకముగజేయు

తరుణితోగూడుట నరకమగును

సుఖమెట్లు గొనగను, జూచిన పురుషుండు

పొందంగలేడెందు పూర్తిగాను

దంపతులిద్దరుతమమదులొకటిగా

జేసిన సుఖములు చేకొనుదురు.

గీ॥ మఱియుపుత్రునిగాంచంగ తరుణిగాక
వేరుమార్గంబులేకుంట విద్విత్తులంతంబు
అతిధిపూజలజేయగ యన్నపాన
ములనుగూర్చగ తరుణియేమూలముగద.

133

చం॥ సురలను గొల్వత్పత్తిగొన చోద్యముగాదిది భార్యలేకనే
పురుషుడు పొందనేరడిల పూరుషుగూడని భార్యయీయిలన్
వరమగు ధర్మకామముల పొల్గొననేరదు నాత్రివర్గముల్
ధరణినియాశ్రయించుకొనుదంపతులన్నెడబా యకుండగా

134

గీ॥ నాకుతోచినయట్టిది మీకునేను
జెప్పివిడచితి న్వేచ్చగా నిప్పుడింత
ఏగుదానను నీవును నింతిగూడి
ధనము పుత్రసుఖాయువు ల్లాల్చుడిందు.

135

కం॥ ఆనియును “కుండలి” జెప్పియు
తనసఖికొగలినిజేర్చి ధరణీకునకున్
మునుకొనిమ్రొక్కియు బుద్ధియు
జనురీతిని యామెజనియె సత్వరమంతన్

136

ఉ॥ అంతమదాలసన్గొనియు నాహయరాజమునెక్కి పోవగా
కాంతుడు బూనియుండ యదిగ్రక్కునదాసవరాక్షసాశులున్
అంతనెడింగి పోయెడిని యద్దిరపోయెడి పట్టుకొండికన్
సుంతయెరుంగడి సతిని శూరుడుదానవనేతతెచ్చుటల్

137

కం॥ శరములయా యుధచయముల
కరములగొని రాక్షసులును కట్టడిచేయన్
దురమున గైకొనకాతడు
తరుణితోహయమెక్కియందు తార్కొనెవారిన్ 138

గీ॥ తనపరాక్రమ విక్రమస్థబ్దులైన
దానవాళినిసవ్యుచు తానువేగ
శరపరంపరబరపియు చాలువాడు
భేదనంబొనరించెను వీరుడతడు 139

కం॥ అంతటత్వష్టాస్త్రంబును
కాంతుడుసంధించివిడువ గ్రక్కుననదియున్
వంతగ దానవులందర
యంతస్కపిలాగ్నిచేత నానగరనుతుల్ 140

వ॥ ఏరీతిభస్మరాసులై నిశ్శేషంబుగానశించిరో
యారీతి దానవసమూహ బంతయు
పాతాళకేతునితోడ నిశ్శేషంబుగా దగ్ధంబయ్యెనంత 141

చం॥ దక్షజులజంపి వారువము తానుసతీమణిగూడినెక్కియున్
ఘనుడగురాజు శేఖరుడు, కౌగలిజేర్చియు. కీర్తికాంతనున్
మనుజుకులాధినాథుపురి మానినివెంటనునుండ జేరియున్
గనియెనుతండ్రిపాదములగ్రక్కునమ్రొక్కియు పుత్రుడంతటన్ 142

సీ॥ పాతాళగమనంబు, భామినికుండల

గనుపించుటెల్లను, కరమువిడక
తానుమదాలస, పాణినిగొనుటయు
దానవాళినిగూల్చి తరలుటయును
సర్వంబుతండ్రికి, చక్కగవివరించ
సంతసంబున మది సందడింప
కౌగలించియుపుత్రు కూరిమిమించంగ
బల్కెనుపుత్రుతో పతియునంత

గీ॥ నిన్నుసత్పుత్రుగాంచియు నిక్కువముగ
నేనుతరియించినాడను మౌనివరులు
భయమువీడియు తిరిగిరి వనములందు
నిన్నుపొందుట కులమది మిన్నునందె

143

ఉ॥ పూర్వులుగొన్నకీర్తినిట పొందగ జేసితి విస్తృతంబుగా
నుర్విని నీవొ దానినిట నుర్విరసాతలమందు వ్యాప్తినిన్
సర్వులుసంస్తుతింపగను చక్కగబెంపును జేసితొర నా
పూర్వుపుకీర్తికిబుడిగ పుణ్యుడ కీర్తివిశాల పుత్రకా

144

(శత్రు జన్మహారాజు పుత్రునకు నీతులుగరపుట)

మ॥ ధనమునీర్తిపరాక్రమంబు మరివిద్యాజ్ఞానముల్తండ్రిచేన్
ఘనుడొనాగురువర్యుచేత తనకున్గాడంబుగా యబ్బినన్
గొనియవ్వానిని నిల్చుకొన్న యతని స్కూడన్సదాభూమిలో
జనులన్మధ్యముడంచు వాకొనెడు తత్సశీల్యమునైచ్చుచున్

145

ప|| ధన వీర్య యశోజ్ఞానాదులనశింపజేసిన
పురుషుని యధముండని వ్రాకుత్తురు.

146

కం|| మునిజనసంరక్షణమును
గొనిజేసితిమున్నునేను గూర్చితివీవున్
తనయాపాతాశంబున
జనిరాక్షసనాశమందు జరుపుటనీచే.

147

కం|| ఇదియునునీజేసిన ఘన
మది పురుషోత్తముడవీవు నధికపుకీర్తిన్
వదలకగొనుటనునిందుల
వదలెనుసందేహమింక వరగుణనిలయా.

148

ఉ|| నీవిట ధన్యుడై మనుట నిక్కమటుండగనిమ్ము నేనునున్
ఏవిధిజూచిన నిమిగిలి తిందున విన్నునుగాంచి పుత్రుగా
నావలె సద్గుణప్రకరణావళి తావఱుయుండువాని నిం
కీవిధినిందుగాంచుటకు నెందరుపుణ్యముజేసియుందురో 149

ఉ|| పాపియుసత్పుత్రునియు పాయునుసంతసమల్లె యుర్వినిన్
చేపడు తండ్రిఖ్యాతిగొని చేరగజూచెడువాడు వ్యర్థుడౌ
తాపడయంగనట్టిసుతు తానునువ్యర్థుడు నౌను శ్రేష్ఠునిన్
తాపడయన్సుపుత్రునిగ తండ్రియుధన్యుడనౌనుభూమినిన్ 150

గీ|| ఆత్మవిజ్ఞానమూనిన యతడె ధన్యు
డు త్తముండగు తాతతల్లెడులఘనంపు
కీర్తివలనను పేర్గొన కీడులేక

మధ్యముండగు తల్లిదౌ మహితమైన.

151

వ॥ కీర్తివలన పేరొందువాడు వధముండగు

గీ॥ పుత్ర ధనవీర్యసుఖముల వృద్ధినందు
మిలమదాలసతోగూడి యెనయలేని
సుఖములన్నాంచు గంధర్వసుతయునీకు
ప్రీతిపాత్రయునౌచును వెలయుగాత

చ॥ పితయటుప్రీతివాక్యముల పెక్కులువల్లియు ప్రేమమించుటన్
సుతునటుమాటిమాటికిని శూరుడుకౌగలిజేర్చుకొంచునున్
సుతుని నివాసమున్ స్వరగ జొచ్చగభార్యతో నాజ్ఞయిచ్చియున్
మతి ముదమంతనిండ మతిమంతుడు బంపెనుకీర్తిశాలినిన్ | 54

శా॥ ప్రాత కాలమునందె లేచియును నబ్బామారత్న మేకాల్యమున్
ఏతీరున్గొని చేయగాదగునొ యన్నింటి న్సదాజేసియున్
చేతంబంతయు భక్తిభావమది నిశ్చింతన్గనన్మామకున్
నాతొయత్తక్షు భర్తక్షుష్టరుపు మాన్యంబైనసంసేపలన్

గీ॥ తిథులు గడువంగ తండ్రియు లేజయుక్తు
పుత్రుగాంచియు మరలను మునివరులను
విప్రవరులను గాచుట విడువకుండ
భూమిసంచారమొనరించు పుణ్యవరుడ

క॥ వీదగుహాయమును నెక్కియు
కాదనకీసంధ్యలందు క్రమముననీవున్
వేదుల మునులను నాపద
లేదరిజేరంగరాక నెరపుమురక్షన్

ఉ॥ పాపలనేకులీదనుజపాలురు సాధులబాధపెట్టగా
పాపవిబుద్ధిచేపుడమి పర్వులుబెట్టుచు నుందురందుచే
పాపలచేత సాధువులు బాధఁగూడకయుండ నేర్పునన్
ఈపుడమిన్పరిభ్రమణమెప్పుడు జేయుచునుండు పుత్రకా 158

గీ॥ తండ్రియానతితలదాల్చి ధరణీయంత
పుభయసంధ్యల సంచార ముర్విజేసి
వారిరక్షణగూర్చియు వారిజాషీ
గూడిరమియింపుచుండెను కోర్కెదీర, 159

(తాళకేతునిచే బుతుధ్వజుడు మోసగింపబడుట)

చం॥ తిరుగుచు నొక్కనాడుభువి ధీరుడు నాయమునాతటంబునన్
వరలెఱుతాళకేతుడను వాని సుఖాశ్రమమొందునుండగా
అరసెను భ్రాతృనాశమున యత్యధికంబగు కోపమూనియున్
కరమటుమోసబుద్ధిగొని గ్రాలుచునుండగ నాతటిస్థలిన్ 160

కం॥ మునిరూపుగొనియు దానవు
డనిశముపూర్వంపువై ర మద్దియునెదలో
గొనియును రాసుతునచ్చట
గనియును మోసంబుజేయు కొంక్షతొహడున్ 161

గీ॥ నామగోర్కెయు తెలిపెద నీదుమదియు
సమ్మతింగొనజేయంగ సత్వరముగ
చేయుమీవును ప్రార్థనజేతుననుచు
తలచుచున్నాడ మాటను తప్పవనుచు, 162

గీ॥ ధర్మసముపార్జనంబును ధరణిజేయ
తలచియుంటిని యజ్ఞంబుదారిగాన
చేయగోరితి దక్షిణలీయవలయు
ధనములేదంచుమదితోన తపనగొంటి.

ఉ॥ నీదగుకంతభూషణము నేనిటగోరితి యాగవూర్తికి
నేదమిదిరజేయగను నిక్కముకార్య ప్రధానమట్టిదొ
కాదనకీవు నిమ్మునిట కాదగుదక్షిణలెల్లగూర్పగా
లేదన యేదిమార్గమిట లేదనినొందితి దుఃఖమిచ్చటన్

కం॥ కావునదానినిగోరితి
నీవికనాకిమ్ముదాని నేరనువేరే
నీవిట యాశ్రమరక్షణ
మోవీరాగూర్చుమింక యుత్తమరీతిన్.

సీ॥ కంతాధరణమిచ్చి కాకుండనిల్చెడి
యాగంబువూర్తిగసాగజేయు
నేనిటజలముల లీనత్వమందిన
వరుణునివేదార్థ భాష్యములను
వేడియు ప్రజలకు వీడనిమేలును
జేకూర్చి శీఘ్రమ జేరగలను
అనుచును వాకొన యతిముదంబునుజెంది
దండంబునర్పించి ధరణిపతియు

- గీ॥ ఇచ్చెకంతవి భూషణ మింపుతోడ
మౌనివర్యునివాక్కుల బూనిరాజు
మోసమెరుగని మనసున యీసులేక
ముదితహృదయంబుతోడుత మౌనివరుని 166
- గీ॥ చూచియిట్లనె వ్యసనంబుత్రోచివైచి
పోయిరమ్మింక సంతోష స్ఫూర్తితోడ
అశ్రమంబును రక్షింతు నంచుపతియు
బల్కిదనుజుతోనిట్లనె పతియుమఱల 167
- కం॥ నీయాజ్ఞనేనుజేయుచు
నీయాగమనంబుగోరి నిక్కమునిందున్
చేయుదుబాధలులేకను
నీయాశ్రమ భూమియందు నిల్చియునేనున్ 168
- చం॥ మునివర? నీయభీష్టమును పూర్తిగనన్నునునమ్మి తీర్చుకో
జనుమని రాకొమారుడును చక్కగవల్కగ మౌనిరూపుడౌ
దనుజుడు నాజలంబులను తక్షణమేజని రాజుజూడగా
మునిగియుబోయె కోర్కెయిటు పూర్తిగతీరెనటంచునెంచుచున్ 169
- చం॥ జలముల కొంతదవ్వరిగి చాటునతానదివీడి రాజునున్
మెలగగ యాశ్రమస్థలి యమేయజవంబున తాళకేతుడు
బలయుతుడౌ బుతుధ్వజుని పట్టణమేగి మదాలసాసతిన్
చెలులటుచుట్టియుండగను జేరియువాడును యుక్తియుక్తిగా 170

చం॥ మునిజనరక్షణంబుగొని పోరొనరించుచు దానవాళితో
 ఘనుడు మదాశ్రమంబుదెస గ్రక్కునవచ్చి యునందునుండు నా
 దనుజునితోడబోరుచును తానునునుండగ మోసమూనియున్
 దనుజుడుశూలమున్గొనియు తద్ద్యురమందునమోదయాతడున్ 171

కం॥ మరణించుచునన్గనియును
 ధరియించినహారమిద్ది తానునునాదౌ
 కరముననిడి ప్రాణంబుల
 ధరపీడెనటంచుబల్కె దనుజుడునందున్ 172

కం॥ మునిజనములు తమకై యిల
 తనప్రాణమువదలినట్టి ధారుణీపతినిన్
 ఘనముగ దహనంబునునట
 గొనిజేసిరి యశ్వమందు గూడగబాధన్. 173

చం॥ తురగమువెంటరోడ్కొనుచు దోర్బల మొప్పగనద్దురాత్ములు
 తరలిరి దాననేనునట దానిని మీకును జెప్పిబాధలన్
 వరలగజేసినాడ కడుపాపిని క్రూరుడ నంచునాతడు
 తరలుచుకలరభూషణము ఉప్పకగైకొనుడిద్ది జూచినన్. 174

వ, దుఃఖోపశమనంబునందగలరు నిర్మోహమానసులగుమాకు
 భూమిపై స్వర్ణభరణం బులతో నేమిపనియని
 కంఠాభరణంబును భూమిపైయిడి యధేచ్ఛంజనియెనంత 175

కం॥ అంతఃపురజనులందరు
నెంతయు శోకంబునంది యిలపైమూర్ఛన్
ఇంతులుజెందియు తదుపరి
సుంతయు తెలివందివారు శోకముమించన్. 176

వ॥ రాజభార్యలు నతిదుఃఖంబునందిరి యంతమదాలస. 177

సీ॥ తనపతికంఠాన దాల్చినహారంబె
యంచునుదానిని యతివగాంచి
భర్తయుమృతిగొనె బడసినహారంబు
నిజమంచు సాక్ష్యంబు నిక్కమిచ్చె
పతినటువీడియు భావ్యంబెభూమిపై
బ్రతుకుట సతికిని పతియునెచట
నుండునోయచ్చట నుండుట సరియగు
నంచునుమదిలోన యతివతలచి

అ॥ వె॥ తనదు ప్రాణములను తనువుననిల్పక
విడిచివైచెసతియు వేగమపుడె
ప్రతిగృహంబునందు ప్రబలెను రోదన
ధ్వనులు పురమునందు ధరణినిండ. 178

కం॥ జనపతిగృహమున నుండియు
జనసతి రోదనములెట్లు చాలగవెడలెన్
అనయము పురమంతయునటు
గనెరోదనధ్వనులునిండ కాంతుడునంతన్. 179

గీ॥ జననమరణాది కార్యముల్చక్కమదిని
తలచి స్వస్థుడై నృపతియు తానుజనుల
గాంచిదుఃఖింపనేలను మించుశోక
మంతవీడియు శాంతంబునందమేలు,

వ॥ అనిపలికిమఱియునిట్లనియె.

చం॥ జనులకుబంధనాదులవి శాశ్వతమైనవి కావటంచు తా
మనమున నిక్కమున్నెరుగ మాననిదై మనుమృత్యువందినన్
గొనరిల దుఃఖము న్నరులు కోడలు పుత్రుడునై ననొక్కటే
గొనగనికేలశోకమది కూడదునంచును రాజునింకనున్

శా॥ యోచించన్మది వారిమృత్యువది యత్యున్నత్వమైనట్టిదౌ
నాచేయాజ్ఞనుబొంది మౌనిజనమున్నాయ్యంబుగారక్షణన్
తా చేయన్జని మృత్యువందె సతియు న్నద్భర్తృనాశంబుచే
తాచేరెన్మరిపుణ్యలోకముల సంతాపంబునింకేటికిన్.

చం॥ తరచియుచూచినట్లయిన దంపతులున్నిట పుణ్యలోకముల్
దరసిన చింతిలంగనిల తప్పగు వారలునాదుసేవలన్
మరువరు నాదునాజ్ఞనిట మానకజేతురు సాధుపూరుషుల్
వరమగుబ్రహ్మమౌవితతి బాగునుగోరియు వారిరక్షకై

కం॥ తనువునుబాసినసుతుకై
గొననేటికిదుఃఖమద్ది గూడరుధీరుల్
గొనరిటశోకంబునుమది
గొరినన్ద్విజరక్షయందు గూడినచాపున్.

గీ॥ ఆమదాలస సత్కులజాతయగుట
భర్తృమరణంబువినినంత పడతిమిన్న
సతులుబోయెడిమార్గాన పతినిజేరె
పుణ్యలోకాలముదమును బొందగోరి. 186

కం॥ సతులకు పతికినిమించిన
గతి దైవము వేరెలేదు గావుననిందున్
సతికై బంధులానితరుల
మితిమీరిన దుఃఖమొంద మేలగు నెటులన్. 187

చం॥ పతిమరణంబువిన్నతరి బాసెనుదేహము బాయకున్నచో
మతిగొననొనుదుఃఖమది మానినిభర్తనుసారమూనె నా
సతినిటుగూర్చి శోకమును జ్ఞానులొందరు భర్తచావగా
సతిబ్రతికున్నతప్పక విచారమునొందగనొను నింకనున్. 188

కం॥ ప్రాణములు తీపిగావున
ప్రాణంబులపైనియాశపడసియుసతియున్
తానునుభర్తృపథంబును
పూననిసతికైవిచార మూనగనొనున్. 189

గీ॥ అతికృతజ్ఞతరూపంబు నందుకొనిన
యీమెభర్తృవియోగంబు నేగతినిట
బూను మదిలోనభర్తను తానుదైవ
మంచుతలచెను తరుణియు నద్దినజము. 190

గీ॥ ఇహపరంబుల సౌఖ్యంబు నిచ్చుభర్త
సతియునరుఁగా నేరీతి చక్కనెంచు
మనుజమాత్రునిగా తానుగొనుటయెట్లు
దైవమంచునుతలచెడి తనదుమదిని.

191

వ॥ మఱియు బ్రాహ్మణజనరక్షణార్థంబై ప్రాణంబులత్యజియించి
మత్పుత్రుండు మద్వంశంబు తరింపజేసె
విప్రరక్షణార్థంబుతనదేహంబువీడెగావున
మద్యుణంబునైతంబు దీర్చినవాడయ్యె.

192

గీ॥ సుతునిమరణంబువినియును నతనిమాత
శోకమందక సంతుష్టిజూరగొనుచు
భర్తతోడుతనిట్లని పలికెముదిత
ముదితహృదయాంతరంగయై వదలకుండ.

193

చ॥ మునిజనరక్షణంబుగొని బోయెను స్వర్గనివాసమూనగా
తనయుడు దానిపింటినిట దాని వినా మరిదేనిచేతనున్
గొననిటసంతసంబు నికగూరిమిచెల్లియు తల్లియైననున్
ననుమతితోషము న్గొనగ నాకగునెట్టుల నంచుబల్కియున్

194

ఉ॥ భూసురధేనురక్షణకు పూర్తిగయుద్ధములెన్నివచ్చినన్
వేసరకుండ ఫీతులగు పీడితమానవ రక్షణార్థమై
ఏసమరంబునందయిన యీతనువంతయు చిన్నమైననున్
తాసమరంబునున్గొనిన తాదృశమానవులెందునుందురా?

195

- కం॥ మిత్రతులదరిని న్జేర్చుట
పాత్రులునొయర్థులకును బడయగముదమున్
పుత్రులుజేసినవారిని
పుత్రులుగాబడయువారె పుణ్యులుధరణిన్. 193
- గీ॥ అరివిదారుడు సుతుడంచు నవనిజనులు
వొగడుచుంటయు మరియును పుత్రుడిందు
సమరమందునమరణించి స్వర్గసుఖము
తొందుసుతుపొందుతల్లియే యెందుజూడ 197
- వ॥ పుణ్యవంతురాలగు వేరువిధంబునమరణించెడిపుత్రునిగన
తల్లియౌవనచ్చేదకురారరూపుండగునని బల్కియంత. 198
- కం॥ జనపతిస్నుషకును పుత్రున
కనువగు సంస్కారమంతయమరించియుతా
ఘనముగతర్పణమోసగియు
మానమునసంతృప్తినందె మానవపతియున్ 199
- గీ॥ తాళకేతువు వచ్చినదారినుండి
జలమువెలువడి వేగమ జనపతియును
యున్నదెసజేరి మృదుభాష లన్నరపతి
వినగబల్కెను సంతోషవివశుడగుచు. 200
- కం॥ నృపసుతనాదగు కోర్కెయు
నిపుడున్నిటదీరె ఛలనమింతయులేకన్
కృపతోనీవుండగయని
యపుడాతండటులబల్కి యనియెనుమరళిన్. 201

కం॥ వారుణయజ్ఞముపూర్తిగ
 తీరెను కారతేమిలేదు తేజస్వంతా
 చేరుమునీదగుపురమున
 కోరజనీచరవినాశ యున్నతయనగా.

201

అ॥ వె॥ గరుడవేగగామి తురగంబునెక్కియు
 పురముజేరవెడలె పుణ్యుడైన
 తండ్రిమోలజేర తనదైనకోర్కెయు
 తీరెనంచు మదినిజేరముదము

203

గీ॥ పితృపాదారవిందముల్వేగజేరి
 దండమర్పించుకోర్కెయు తన్నుద్రోయ
 ప్రేయమదాలసగాంచంగ రేడుత్వరగ
 పురముజేరెను సంతోషపూర్ణుడగుచు

204

కం॥ పురమునుజొచ్చియుజూచెను
 కరమౌదీనంపుభావ కారణమౌచున్
 పురమదినుండగ రాసుతు
 పురజనులునుగాంచి హ్లాదపూర్ణులునగుచున్

205

చం॥ పురమునుజొచ్చివచ్చు బలపూర్ణునిరాసుతుగాంచి పౌరులున్
 కరములకౌగలించుచును గాంచితిమిప్పుడురాకొమారునిన్
 వరలునదృష్టమింతయని వాకొననొనొకొ యంచునొండొరుల్
 త్వరత్వర వారువేరొకరిదాపునజేరియుజెప్పిరప్పుడే.

206

గీ॥ మాకదృష్టంబుమించియు మమ్ముదరినె
యిలచిరంజీవివై నీవు నెందునైన
అరులగూల్చియు కళ్యాణమందుకొమ్ము
నంచుదీవించిరెల్లరు నందుజనులు

207

గీ॥ నీదు తండ్రియు సంతోషమందికొనగ
చేయుమారీతి మమ్ముల చింతలేక
ముదముగొనునట్లు పాలించు పూజనీయ
యనుచుచుట్టియు జనులును ననిరిపురిని.

208

చం॥ పురజనులిట్లునాడవిని పూజ్యనితండ్రినిజేర తండ్రియున్
వరలముదంబు కౌగలిని బాగుగజేర్చెను తల్లిబంధులున్
అరసియు పుత్రునిన్ముదము నందియు నందరుకౌగలించియున్
మురిసిరిపుత్రురాకనట పూర్తిగడెందముతోషపూర్ణమై. 209

గీ॥ తండ్రియుచిరంజీవ యనుచుతనదుపుత్రు
శిరమునంటియు మూర్కొనె జేరుబంధు
తతియు శుభములొందియునీవు ధరణీయందు
నుండుమంచును గీవెంప యున్నతుండు.

210

ఉ॥ విస్మయమంది బందుగులు వీడకబల్కెడి పల్కువించునున్
విస్మయమయ్యె మీపలుకు వీనులసోకగ సర్వమిందునన్
విస్మయమౌచున్నయది వేగమనాడుమనో కుళంకనున్
భస్మముజేయుడంచనగ బాగనితండ్రియుజెప్పెనంతయున్ 211

గీ॥ పతిగతప్రాణ మన్మనోవాసిభార్య
నాదుమరణంపువార్తను నమ్మిమదిని
ఆమదాలస ప్రాణంబునట్టెవిడచె
నంచుచింతించె రాసుతుడందుమరియు. 212

ఉ॥ నామరణంబువిన్న తరుణంబున నాతియునొక్కలిప్తయేన్
భూమినినుండకుండ సురభూమినిచేరగబోయె నేనునున్
ఈమహాప్రాణముల్విడక నిష్కరతన్నిరివోలె జీవమున్
నామెయివీడకుండె కఠినాత్ముడయెంతటివ్యర్థజీవినే 213

అ॥ వె॥ మోహమంతవీడి ముగుదనుతలచియు
చింతజేసిమదిని యింతయైన
సడలకుండజేసి సన్మార్గగామియై
నిశ్చసించెతాను నిడుపుగాను. 214

గీ॥ మన్నిమిత్తంబునైయామె మరణమందె
తన్నిమిత్తంబు మరణింప ధరణియందు
ఏమిఫలితఁబు పతిబోవ యింతులకును
నద్దికర్తవ్యమగు నామె యనుసరించె. 215

పీ॥ హేప్రియభామిని యీరీతివన్వీడి
యేగితివంచును నేడ్చుటయును
అంతర్లోమరచుట యదియేమిసరియౌను
పురుషులు నేడ్చుట పోలదెపుడు

బలదర్పములతోడ పరిధవిల్లెడునేను
 దీనత్వమందియు తేజముడిగి
 జడుడనై తిరిగిన శత్రురాజులకిందు
 నపహాస్యభాజను డగుమిగాన.

అ॥ వె॥ అరివిదారి నొచు భరియించితండ్రిని
 నేవజేయవలయు స్వేచ్ఛలేదు
 తండ్రి నేవకొరకు తగుదంచుదేహంబు
 నిచ్చినాడ చావనెట్టులొను.

216

ఉ॥ నేనిటనాకృతజ్ఞతను నిక్కముతెల్పుగ త్యాగమిప్పుడున్
 బూనగమార్గమియ్యదియె పూర్తిగ ప్రాణములుండుదాక యే
 చాననుదాకరాదనియు సన్మతితోడస్థిరత్వమూనియున్
 నేనునుబ్రహ్మచర్యము వినిర్మలభావనజేతునంచునున్

217

ఉ॥ నావలన్జననించియు ఘనంబయిమించు వ్యధాక్రమంబునన్
 తావడివీడె ప్రాణముల తజ్జనితంబగు పాపమంతయున్
 పోవగజేయగావలయు పూర్తిగ మేలగు కాకపోయెడి
 ఈవహిజేయుత్యాగమది యెంతటిస్వల్పమునై నజేతునేన్

218

గీ॥ అలయుతుధ్వజుడారీతి యతివకొరకు
 నిశ్చయించియు కాగలనిర్ణయముల
 తీర్చి తదుపరిమనమున జేజయుక్తు
 డిట్లుతలపోనెమదిలోన యింతవిడక

219

మ॥ మృగశాబాక్షి మదాలస స్మనమున న్నూజ్యంపు సద్భావనన్
ఒగినేబూనియు రాజభోగముల నత్యున్నత్వమున్నూన యే
మృగశాబాక్షితోగూడిగైకొన నికన్మేనంటిజీవించినన్
తగవేలేదికయీపథంబునకు నేతథ్యంబుగా గొంటినిన్. 221

క॥ గజగామిని సహచారిణి
నిజముగనన్విడచిపోవు నీరజనయనన్
సుజనహితంబని వేరొక
గజగమనన్గొనగబోను కఠినపురీతిన్ 221

గీ॥ సర్వసుఖములపీడియు నుర్వియందు
తరుణిభోగంబులన్నియు తానువిడచి
సఖులతోగూడిక్రీడతి సరసజేరి
శీలవంతుండునొచును జెలగుచుండె. 222

వ॥ మఱియు నతనికి భార్యాసహచర్య జనితసుఖసంయోగంబు
గలుగునట్లు జేయవలయు. 223

మ॥ ఇది తండ్రీ ధరణీశుకార్యమగు దానిస్తీర్పగాయీశుడే
తుదినిర్ణేతయు కార్యతీర్పరియునై తోరంబుగానుండెడిన్
ముదితన్గూర్పగవేరొకండుగలడే పుణ్యార్థసల్లాభముల్
విదితుండై గొన నాతడేతగునుగా వేరొక్కడేజాలునా? 224

ఉ॥ ఇద్విధిబల్కుపుత్రులను నీక్షణజేసియు నాగరాజును
ఎవ్విధికార్యభారమును నింతకొరంతయులేక తీర్తునే
నెవ్వి విధంబులన్గొనియు నేగతిజేతునటంచుయోచనన్
అవ్విభుడందుజేసి మరియుతడు నవ్వుచుజూచిపుత్రులన్ 225

ఉ॥ ఈపనిజేయగానగునె యెట్టులజేతును కష్టమంచునున్
ఆపనివిన్నమాత్రమున నయ్యదివీడిన భూమియందునన్
ఆపనివ్యర్థమైచనును హానియుచేకురు వెంట వెంటనే
చేపడుకార్యమున్విడువ చేకురునే శుభముల్పమోదముల్. 226

చం॥ పురుషప్రయత్న మెంతయిన భూమినివీడక మానవుండునున్
నెరుపగబూనగావలయు నిష్ఠురకర్మ ఫలంబు దైవమున్
పురుష ప్రయత్నమునకలసి పూర్తిగజేయుదు రద్ధిరెండిపై
వరుసగనిల్చియుండుటను పట్టియుజేతురు వీడకుండగా. 227

గీ॥ అమితశీఘ్రంబు కార్యంబు నగునునెట్లు
నట్లుతపమునుజేసియు నమితత్వరగ
సఫలమగునట్లుజేతును సత్వమంచు
నశ్వతరుడిట్లు సుతులతో ననియునంత. 228

గీ॥ అంచునాగేంద్రుడలహిమ పంతుజేరి
యతడుస్లక్షైవతరణంబు నందునుండి
ఉగ్రతపమునుజేసెను నున్నతముగ
యందునిల్చియు మదియంతనట్టెనిల్చి. 229

మదాలసనుపునరుజ్జీవింపజేయ నశ్వతరుండు
వాణీశర్వులగూర్చి తపంబుజేయుట

కం॥ నియతాహారియునౌచును
ప్రియతరమౌ స్తోత్రములను వీడకత్రివిధిన్
నియమముతప్పకవాణిని
స్వయముగనీవిధిని వేడెఁగణిపతియంతన్. 230

కం॥ జగదాధారా శోభన

యగణితగుణి బ్రహ్మయోని యారాధింతున్

నిగమాధారయువాణిని

వగతొలగ నమస్కరింతు ప్రస్ఫుటభక్తిన్.

231

గీ॥ మోక్షరూపంబు బందార్థమూనియుండి

గానుపించెడి సర్వంబు ఘనపదంబు

అగ్ని, నీవయితోచెడి మున్నుగాను

దేనినంటవు యోదేవి ధీరమతివి.

232

—(సరస్వతీ దండకము)—

దం॥ వాణీం, ద్విరేఫాళివేణీం లసద్భాసమాన

ప్రభాభాసమానాక్షరాకార ఓంకార రూపాం జగద్వ్యాపినీం

ధారణీనేణువు ల్వహ్నియు న్నాష్టమందెల్లు వర్తిల్లునో

లోకముల్నిదు దేహంబునన్చిప్తమైయుండు

యోంకారబీజాక్షరాబద్ధమైయుండు

సర్వంబుసూత్రత్రయావిష్టమై నీతనూలగ్నమైయుండు

ముల్లోకము ల్మాడువేదంబులు న్నింక త్రేతాగ్నులు

నృందసూర్యాగ్ని తేజత్రయంబు ల్మాడువర్ణంబులు

స్తర్మము ల్మాడు, సత్త్వస్తమో రాజసంబు

లృందమధ్యాదితారస్వరంబు ల్గాలముల్మాడు

జాగ్రత్స్వప్నాద్భవస్థాదులు-నిత్యదేవాదులు

న్నాశ్రమంబు ల్దివారాత్రము ల్నీస్వరూపంబై
 బ్రహ్మాంశసంఘాతమై భిన్నమార్గంబులన్నుండుగా
 యర్థమాత్రాశ్రితంబౌచు భిన్నంబునై యక్షరంబౌచు
 దివ్యంబుగా మార్పును న్నేకనే యాపరబ్రహ్మరూపంబునై
 యొప్పు నీరూపమున్వేడగా శక్యమే జిహ్వచే యొప్పవక్త్రాది
 స్థానాది సంజల్పితంబైన వర్ణంబులన్వేడగరానిదై
 బ్రహ్మచంద్రార్క యింద్రాగ్ని సంసేవితంబైన
 నీదివ్యరూపంబు విశ్వస్వరూపంబునై విశ్వసంవాసమై
 సాంఖ్య వేదాది శాస్త్రంబుల న్నీశ్వరంబైన రూపంబుగా
 నేకశాఖాస్థిరీబద్ధమై యాదిమధ్యాంత హీనంబునై
 సత్తసాత్మాకమై భిన్నమై యేకమై పెక్కురూపంబుల
 న్వెల్లుచు న్నొకటై జీవజన్మాది భేదాశ్రితా సౌఖ్యమై
 షణ్ముఖాఖ్యంబుషట్కాఖ్య సంపత్తిచే యొప్పుచు నిభిన్న
 భిన్నస్వరూపంబులన్తోచుచు న్నేకశక్త్యాత్మవై
 నీవసౌఖ్యాసుఖస్వరూపంబవై యొప్పుయద్వైతరూపంబునౌ
 బ్రహ్మమున్దేనినిన్పొంది ద్వైతంబుగాగన్పడు
 నిష్కళంకంబునై నిత్యమై స్థూలసూక్ష్మతి సూక్ష్మంబునై
 భూమిపై వ్యోమియందు న్మరేరీతులన్నెనను
 న్నేపదార్థంబు నీదివ్యరూపాశ్రితంబౌచునున్నుండు
 సవ్యక్తవ్యక్తస్వరూపంబున న్భూతసంఘంబులు న్నేకమై
 వెల్గెడి న్స్వర్గమర్త్యాది పాతాళ లోకంబుల న్దేవి
 యాకాశమందు న్మరేదేశమందు న్నీవుగాకన్యమే లేదుగా
 కావగారావె కళ్యాణి వాణీ గుణాబద్ధ గీర్వాణ నిర్మాణ
 చాతుర్య ధీగ్రామణీ తుభ్యంనమో ఓంనమో తుభ్యంనమః॥३३॥

గీ॥ అశ్వతరుడిట్లువేడంగ యాదివిష్ణు
జిహ్వయాడెడి వాణియు శీఘ్రమపుడె
నాగరాజేంద్రుమోలను వేగజేరి
బల్కెనీరీతిముదమును బడయనతడు. 234

చం॥ వరమునువేడు కంబలపు భ్రాతృసీవును నాగరాజు నీ
కరుదయి నీమనంబునను నాడుచునుండెడి కోర్కెయెట్టిదో
సరగునజెప్పుమాయిపుడె చక్కగతప్పక యిత్తునంచునున్
ఉరగబలాధినాథుగవి యుత్సుకతన్నటజెప్పె వాణియున్ 235

చం॥ ఆనవినినాగరాజు మదియందలికోర్కెయు వాణికిట్లునున్
వినిచెను నాకు కంబలుని వీడకనుండెడిమిత్రుజేయుమా?
ఘనతరరాగసంపుటియు గ్రాలుచు మాముఖమందునుండగా
ఘనమగు జ్ఞానమున్నోసగు గ్రామణి వాణి గుణాబ్ధి ధీమణి 236

వ॥ అనివేడ విద్యాప్రయియనియగు వాణి
యీరీతివాక్రుచ్చె 237

పీ॥ సప్తస్వరంబులు-సప్తరాగంబులు
గ్రామముల్కీర్తన గ్రాలుచుండు
తానముల్కీర్తన తగువైనయట్లుల
గ్రామత్రయంబులు రమ్యమైన
గీతంబులన్నియు నీతోసమంబుగ
కంబలునకుగూడ కల్గియుండు
సప్తతాళంబులు చక్కనిగతులును
లయలుమూడును నాల్గకాలములును.

గీ॥ విడకనన్నును సేవించి గడగితిందు
సకలసంగీతశాస్త్రము ల్చక్కనొసగి
నిన్ననుగ్రహించితిగాన నీకునన్ని
కరతలామలకంబగు నురగనాథ.

238

కం॥ పాతాళంబునభూమిని
నీతోసమమైనవారు నెనయరువిద్యకా
చూతురుగారవమొప్పగ
ఖ్యాతిన్నొనగూడు మీకు నతిశయమొప్పన్.

239

అ॥ వె॥ సకలజిహ్వారూపి యకలంకవాణీయు
నిట్లువరములిచ్చి యిందువక్త్ర
కానుపించకుండ కనుమరుగయ్యెను
నురగపతియుత్పత్తి నొందియంత.

240

కం॥ పదతాళస్వరతానము
మదియంతయునిండియుండ మాన్యులువారున్
ముదితులు నగుచును సోదరు
లుదితంబై నట్టి జ్ఞానముద్ధతినుండన్.

241

కం॥ ఇరువురుకైలాసంబున
స్మరదహనుని శర్వుజేరి చక్కనిభక్తిన్
వరమగుసప్తస్వరముల
కరములవీణెలనుబూని క్రమముదలిర్చన్.

242

గీ॥ ఉభయసంధ్యల మధ్యాహ్న ముత్యకతను
నిశిని యుదయంబు వీడక నిశ్చయంబు
భక్తిగొలువంగ తలచిరి భస్మభూష
నాగభూషణు నీశ్వరు నాగపతులు.

243

(ఈశ్వరుడు నశ్వతరుని భక్తికి మెచ్చి వరంబులిచ్చుట)

ఉ॥ కాలముద్గోర్లిపోవ నటుకాలగళుండును వారుప్రార్థనల్
మేలుగజేయ తామదిని మెచ్చియు మీరలుగీతనృత్తముల్
చాలగజేయ తృప్తినిట చక్కగనందితి మీదుకోర్కెలన్
ఏలనుజాప్యమున్గొనగ యింతయుజెప్పుడటంచుపల్కినన్ 244

కం॥ శితికంఠ నుమాపతిగని
నతిజేసిరి సోదురులు వినమ్రతభక్తిన్
మతియందులగలదానిని
గతిసీవేతీర్చనంచుగక్కునవారల్

245

గీ॥ దేవ దేవ త్రిలోచన దివ్యరూప
యోమహాదేవ ప్రీతియు మండెనేని
నాదుకోర్కెయు తీర్పుము నీదుపదము
మించినేవింతు శివ పరమేశ యీశ.

246

గీ॥ కువలాయాశ్వుని యర్థాంగి కూర్మిపత్ని
యామదాలస మరణియై యామెనాదు
దుహితగాజేయు నామెయు మహినివీడి
పోవునప్పటిరూపంబు పోకయుండ

247

గీ॥ నీయనుగ్రహమెంతయో నిండియుండ
పూర్వస్మృతిగల్గి క్షెంతియు పొందియుండ
ఓర్మిగల్గియు నామెయు యోగమాత
గాగవర్తిల్లునట్లుగ గలుగజేయు, 248

వ॥ అని పల్కినశివుండు 249

చ॥ ఉరగదళాధినాథ మదియుండినకోర్కెయు సుంతపోకనున్
వరలెడు మత్స్యసాదమున భవ్యమునైనది కార్యమీవునున్
జరిపెడిశ్రాద్ధమందునను చాన మదాలసనుంచిబుద్ధినిన్
వరలెడిమధ్యపిండము శుభంబని భక్షణజేయుమీవునున్ 250

ఉ॥ నీవటుపిండభక్షణము నిక్కముజేయ ఫణంపు మధ్యమం
దీవెటు గోరియుంటివొ మనీష మదాలస పూర్వరూపిగా
ఆవనితాశిరోమణియు నట్టెజనించెడు నీకునింకనున్
భావిసుఖప్రదంబుగను ప్రస్ఫుటమయ్యెడుశంచుబల్కినన్ 251

మ॥ అనిశర్వుండన సోదరు ల్శివుని పాదంబుల్మడిన్నిల్పియున్
ఘనమౌదండములెన్నొ వెట్టియును నిక్కంజై నభక్తిన్వరన్
మనమానందమునంద వేగిరము నమ్మాన్మ్యుల్గనన్నట్టణం
బునుజేరంజని యందు శర్వుడెటులన్నూరించె నభృంగినిన్ 252

గీ॥ ఈశ్వరాదేశమేవిధి నెగడుచుండె
పితృతర్పణమారీతి వేగజేసి
మధ్యపిండంబుభుజియించె యన్ననగాని
తనదుకోర్కెయుతీరంగఫణిపతియును. 253

గీ॥ మధ్యపిండంబుభుజియింప మహితరీతి
మధ్యమఫణంబునుండి తామహినిముందు
రూపమేరీతియుండెనో యాపగిదిని
నూర్పునందునజనియించె నువిదవేగ.

254

కం॥ తచకున్గల్గెమదాలస
యనిలోకులునెవ్వరెరుగరాకనునామెన్
పనికత్తెలనియమించియు
పనివడిగాపాడుచుండె ఫణిపతియంతన్.

255

గీ॥ ప్రతిదినంబును భవ్యంపు రాజునైన
కువలయాశ్వునితోగూడి కూర్మిమిగుల
ఉరగనాదునిపుత్రులు ధరణీయందె
కామంతయు గడుపుచు చాలనుండ

256

చం॥ సుతులనుగాంచి నాగపతి శుభ్రమునొచిరునవ్వనవ్వచున్
మతి ధరణీశపుత్రునకు మన్నన మిత్రునియాధిమాన్పగా
మతినిడి మార్గమెందయిన మానకగాంచితిరేయటంచునా
పతి సుతులన్గనుంగొనియు జిల్కెనునింకనునిట్టులాతడున్ 257

మ॥ ఉపకారంబుది రాజపుత్రునకు నత్యున్నత్వమున్గూర్పగా
అపుడేవానిని నాసమీపమునకు న్నత్యాదరంబొప్పగా
కృపతోగూడినవానితెండనుచు ప్రాక్రుచ్చంగ మీరింతకున్
ప్రరాట్నాతిని వెంటదోడ్కొని యురానేరారు నూహింపలేన్ 258

గీ॥ తండ్రిమాటలవినియును తనయులపుడు
కువలయాశ్వునిజేరియు కార్కిమించ
దీయుతుండగువానితో దివ్యమైన
కథలసంభాషణంబుల వదలకూని.

259

ఉరగపతి పుత్రులు బుతుద్వజుని పాతాళంబున కాహ్వానించుట

కం॥ ధరణీనేతవునీవును
వరమగున్నేహంబుమనకు వర్ధిల్లుటచే
ఉరగాధీశునియానతి
సరగుననినుపిలచితిమిట సజ్జనవర్యా.

260

చం॥ అననినిరాజపుత్రుడును నయ్యలుమీరిటులాడనేల నా
మనవిని పీనులన్వినుడు మన్నననాదగు గేహమిందునన్
మనియెడువస్తుజాతిములు మానకమీయవిగాన నింకనున్
మనకు విభేదమెక్కడిది మాయదిమీయది మంచు వేరుగా

261

గీ॥ ప్రీతినాయందుమీకున్న విడువకుండ
నిందునుండెడి ధనధాన్యమంతమీరు
కోరినట్లుగ యర్థులగోర్కెదీర
నిండటంచునుబల్కెను నృపసుతుండు.

262

గీ॥ దుష్టవిధి నన్నువంచిచె యిష్టులైన
సఖులుమీరలా నాయందు చాలన్గుండు
నాదరంబది నాగృహమందుగూడ
పూనియుండుడు నన్నియు పూర్తిమీవె.

263

కం॥ నాదగుకోర్కెయు పూర్తిగ
కాదనకను చేయిదలచు ఘనులునుమీరున్
మీదుననుగ్రహమున్నను
నాదుధనారామములును సన్నియు మీవే.

264

ఉ॥ మీయవియన్ననాయవియె మిన్నగునాయవియన్నమీవియె
చేయగవేరులేదునిట జెప్పెద మీరు నెరుంగుడిద్ది నా
ధ్యేయము మిత్రుడంచనగ తిన్నగజెప్పెదయెట్టివాడనన్
కాయమునుండివెల్వడి ప్రకాశమునుండెడి ప్రాణమేగదా 265

ఆ॥ పె॥ హృదయమందుమాట నిదెచెప్పుచుంటిని
ప్రీతినాదుపైని విడువకుండు
వారు మీరటంచు వదలకనుండుడు
కోరు కోర్కె నాకువేరులేదు.

266

అ॥ వె॥ నాగరాజసుతులు వేగమప్రీతిచే
గల్గు కోపమూను గతివియుండు
రాజసుతునిగాంచి క్రమముననీరీతి
పల్కిరిట్లువారువదలకుండ.

267

గీ॥ ఓముతుధ్వజ సీమదియున్నదంత
శంకలేదింత మామదిచక్కనల్లె
ఉన్నదంతయు మాయదీ యన్నిసీవె
నీదియంతయుమాయదే నేలశంక

268

ఉ॥ కారణమింతతెల్పెదము కాదనబోకుము నిన్నుజూడగా
కోరికగల్గెనంచు నినుగూడియువచ్చెడిమమ్ముజూడగా
కోరిను మారుతంఁడియని కూరిమినాగసుతుల్ ఋతుధ్వజున్
జేరియొ చెప్పిరిద్దియని చిత్తమునందలిదంతవారునున్. 269

మ॥ అనివారాడినమాటవించు నమితోత్సాహంబున న్నాసనం
బును వేవీడియు తంఁడిగారిమదినిన్పొల్పారు నీకోర్కెనున్
గానకేరీతి తిరస్కరింతు ననుచు స్థూడంగ సంతోషమున్
ఘనుడౌనాగకులేశ్వరున్తలచి తాగావించిసాష్టాంగమున్. 270

మ॥ ఘనుడాయశ్వతరుండునన్గనగ తాగాక్షించిన న్నేనహో
మునుయెంతంతటి పుణ్యకార్యములతో ముగ్ధుంటి నో నాసముం
డును లేడెందును లెందులెండికను నేడున్వేగమేనేగియున్
గనగానౌను క్షణంబునేనిచట నిక్కంబుండగాలేనికన్. 271

అ॥ వె॥ తంఁడిదైనయాజ్ఞ తలదాల్చినేనును
నతనిపాదమాన యడుగుదాటి
ఇదెఁప్రతిజ్ఞ నేనునిందులజేసితి
వీడనేను వేగవీడలేను. 272

గీ॥ అనగ నాగేంద్రసుతులును నంటియుండ
స్మృపసుతుండును గౌతమిన్నపుడెజేర
పురిని వెలువడి సంతోషపూర్ణుడగుచు
వేగబోయెను మార్గంబు వీడకుండ. 273

గీ॥ రాకుమారుడు నాగేంద్ర రాకుమారు
 లిర్వరానది మధ్యంబునిట్టెజేర
 వారిగృహమది యాపైన వరలునంచు
 తలచుచుండెను తనమదిధరణినేత

27

చం॥ నృపసుతువెంటగొంచు మదినిన్గొనితోషమునాగరాట్పుతుర్
 అపుడె జలంబులన్మునిగి యక్కజమందరసాతలంబునన్
 నృపసుతుతోడజేరగ ఫణిస్థిత రక్తిమయాఖకౌంతులన్
 రెపరెవలాడగాంచె మరి రేడునుస్వస్తికలక్షణంబులన్. 275

వ॥ అట్లుసురూపాంగంబుల గల నాగరాజశుమారులంగంచి
 సాధుసాద్వితినినాదంబుల చిరునవ్వునవ్వుచు
 నత్రిప్రేమంబున వారిలంజూచె.

276.

—(బుతుధ్వజుని పాతాళంబున జేర్చుట)—

ఉరగాధీశుడు శాంతుడు
 సురమానితుడశ్వతరుడు శోభనుడతడున్
 ధరణీధవ పితరుండగు
 నెరుగుముమదైనచరిత మింతయునీవున్.

277

రమణీయంబై వెల్గుచు
 సుమనోహరమౌచు మణిసుశోభితమగుచున్
 రమణుల్లరుణులు వృద్ధులు
 మునుశోభలగూడియుండ చక్కనిదానిన్.

278

చం॥ అటజనిగాంచెభూమిపతి హారమణీఘృణ వుంజభూషికా
కటతటలై మనోహర ప్రగాఢ మహోడు గణప్రళస్తరే
భెటు గగనంబునన్వెలుగు నింతులునాగకుమారికాతతుర్
అటనట నృత్యమాడగ స్వరానుగతినైలుగొందుచుండగా 279

గీ॥ ఘనమృదంగపణవ గీతికారవంబు
తదనుకరణంబుజేయుచు వదలకుండ
నుండు నాగకన్యలగూడు సుత్రమంపు
నాడసాతలమంతట నతడుగనియె. 280

చం॥ ఉరగసుతానువర్తియయి యున్నతుడాధరణీశ వుత్తుడున్
త్వరితము నాగరాజ గృహవర్యముజొచ్చియు నందుగాంచె భా
సురమణీభూషణాంచితుని శుభ్రసుమస్రజ వస్త్రధారునిన్
గురుతరహారశోభితుని కోమలదేహుని దివ్యరూపునిన్. 281

గీ॥ అలఘు వైడూర్య విద్రుమ జాలములతో
తప్తకాంచన మయమౌచు తరణివోలె
వెల్గు స్వర్ణాసనంబున వినుతకీర్తి
యధివసించియు నుండంగ నతడుగనియె. 282

కం॥ జనకునిగాంచియువారలు
ఘనముగసాష్టాంగమెరిగి ఘనడగువానిన్
మునునిడి చూపుచు నీతడె
ఘనుడుఋతుధ్వజుడటంచు గ్రన్ననబల్కెన్. 283

గీ॥ పేరుజెప్పియు ధరణిపై వీరుడతడు
 నురగనాథునిపాదము ల్కరముమ్రొక్క
 ఆసనంబునువీడియు నతడువేగ
 కౌగలించెను గాఢము గానుప్రీతి.

284

కం॥ శిరమును మూర్కొనివేగమ
 ధరణినిదీర్ఘాయువాని తనుపుచుతండ్రిన్
 అరులను జీల్చుచు శుభములు
 దరియగనీవుండుమంచు తద్దయునిచ్చెన్.

285

చం॥ కనులను జూడకున్న వినగాబడె నీగుణజాలమెంతయో
 ఘనుడవు నీపరోక్షమున గ్రాలెడునీఘనశౌర్యకృత్యమున్
 వినిచిరి నాకుమారులును వీడకసుంతయు నెన్నియెన్నియో
 అనుచును పితృవత్సలత నాడియు నాయురగేశు డింకనున్ 286

గుణహీనుండిల జీవముల్గొనిన నక్రూరుండు జీవచ్ఛవం
 బనగాపేర్గొనజాలు గాకిల మనోవాక్కాయకృత్యంబులన్
 గొనుచుస్కీర్తిని భూమివర్ధిలుచు లోకులెన్నియోరీతులన్
 గొని కీర్తింపగజాలువాని ధరణిన్నాడున్నదాకీర్తులున్. 287

గుణయు తండ్రికి సుఖమును గూర్చుచుండు
 నరులగుండెలజ్వరమును నెరపుచుండు
 గురులనమ్మియుచరియిచుగూర్మితోడ
 యాత్మహితమునుగోరుచు నవనినెపుడు.

288

గీ॥ సురలు విప్రులు పితరులు జూచు మిత్ర
వరులు బంధులు నర్దులు ధరణిలోన
గుణి చిరంజీవిగానుండ గోరుచుండ్రు
ధర్మపరునెడ ప్రీతినిదవిలివారు. 289

కం॥ కలహముగోరక దీనుల
వలనన్దయుజూపువాని బాధలతోడన్
గలగిన యార్తులబ్రోచెడి
యలఘుని జన్మంబుధన్య మైయలరారున్. 290

ఆ॥ వె॥ అనుచు గునలయాశ్వు గొనియాడియెంతయో
సుతులజూచిపల్కె పతియుత్వరగ
మనసునందువాని ఘనమైనపూజల
చేయతలచి దాని జెప్పనెంచి. 291

గీ॥ స్నానపానాదికృత్యము ల్చక్కగూర్చి
మధుసహితభోజనంబును విధిగగూర్చి
మనసునందునగలవాని మహిపతిసుతు
గొనగగూర్చెను నహిపతి గూర్మితోడ. 292

వ॥ తదనంతరంబ మహాత్ముండును నురగాధీశుండునునగు
నశ్వతరుని నాగకుమారులును
కృతాహారుండై ననారాజకుమారుండును పూజించిరి. 293

కం॥ మనమదిసంతసమందగ

ఘనమౌచరితంబులెన్నో ఘనునకుజెప్పెన్

అనియెను మరలనుకోరిక

లొనగూడెడిమార్గమూని యున్నతగతినిన్.

294

చం॥ తనయునివోలునీవు మదిదాచకయేమియు నున్నదంతయున్

మనమునశంకవోవిడచి మాన్యుడ జెప్పుము నీవుమాకునున్

గనదగువాడవై యతిదిగా నిటవచ్చితి వందుచేతనే

మనముననున్నదానిగని మానకచేతును పూర్తిగాగనే. 295

కం॥ ధనమో స్వర్ణమో ధాన్యమో

ఘనవాహనవస్త్రతతియొ కావలెననినన్

గొనదగు నీవునుగోరిన

మనమదిసంతృప్తినంద మమతలుపెరుగన్.

296

చం॥ అనవినిరాజపుత్రుడును నయ్యనిలాశననేతతోడుతన్

ఘనతరత్వత్ప్రసాదమున గల్గె సువర్ణమయంపుగేహమున్

ఘనుడగుతండ్రియున్గలడు గావుననాకును నట్టివానినిన్

గొనదగు కార్యమున్నెపుడు గూడదటంచునుబల్కివెండియున్ 297

గీ॥ తండ్రిపాలించుచున్నాడు ధరణీనన్ను

వర్షశతములు ధర్మంబు వదలకుండ

ఈరసాతలమేరీతి నిందుబ్రోచు

చుంటి వో యట్టులేతండ్రి జూచుచుండె.

298

గీ॥ ఎవనిజనకుండు జీవించియిలనునుండు
భాగ్యజీవియు పుణ్యుండు వాడె ధనము
తృణసమానముగాగల్గి ధనముకోట్లు
గల్గి యౌవనమెంతయు గల్గియుండ. 299

కం॥ తగువై నమిత్తులుండియు
జగమునయారోగ్యమూని జరిగెడువారల్
అగణితపుణ్యఫలార్థము
నొగిబూనిన ధన్యులండును త్తములెందున్. 300

వ॥ మఱియుధనంబునితరులొసంగిన సంప్రాప్తంబగు
యౌవనంబట్టిదిగానేరదుకదా? 301

చం॥ ధనమదిలేకయున్న మరితప్పదుయాచనవుచ్చుకొంటయున్
ధనమిలపుష్కలంబుగను తత్ఫలమెల్లను కొల్లకొల్లగా
అనుభవమూనునేనునెటు యాచనచేతును దీనభావమును
గొనియు మదీయనాల్కయెటుగూడును నట్టిదిగోరయెన్నడేన్ 302

గీ॥ పితృబాహుతరుచ్చాయ విశ్రమించి
గృహమునందలిబాధలు గొనకనుంత
నుండువానిని నుభశాలి యండుభునిని
మఱియుపుణ్యాత్ముడతడెగా మహినియెప్పుడు. 303

చం॥ ఎవనికి బాల్యకాలమున యేర్పడు పితృవిహీనదుస్థితుల్
ఎవనిమనంబు తండ్రిగొనియిచ్చుసుఖానుభవంబునొందదో
అవనిని యాజనుండె విధియబ్బరమందెడునట్లు వంచనన్
సువిదివిమైతనర్చెనని చొప్పడనేనుదలంతు నామదిన్. 304

ఉ॥ సుంతకొరంతలేక పితజూపు యనుగ్రహమూని నేనునున్
ఇంతనలేని ధాన్య ధనమే యిల యర్థులకోర్కెలెన్నియో
ఇంతయులేక పూర్తిగను నిచ్చియు తీర్చెడుశక్తి స్వేచ్ఛనున్
అంతయునొందినాడగద యందుకొరంతయునేమిలేకనే. 305

ఉ॥ నాదుశిరోవిభూషణ ఘనామయ రత్నమయూఖకాంతులున్
ఏదిశజేరకుండ మహనీయ త్వదంఘ్రులజేరిస్పర్శనున్
తాదవులన్పునీతమయే దాననునీవిటజెప్పుదానినిన్
ఏదియుపోక నేగానినదేయిక వేరుగయిచ్చుటెందుతో. 306

ఆ॥ వె॥ అతివినమ్రమతిని యారాజపుత్రుండు
వలుకనంతవినియు ఫణిపతియును
తనదుసుతులునొందు ఘనమగునుపకార
మద్దితలచిప్రీతి యనియెనిట్లు. 307

మ॥ ధరణీనేతసుపుత్ర? నీవువినుమా? ధర్మార్థసంపూర్ణమై
వరలెన్నీదగుపల్కులన్ని ధనమున్స్వర్ణంబు రత్నాశియున్
కరమున్నీవుగ్రహింపకున్న మరినీ కాంక్షార్థమెబ్బంగిదో
వరలున్గాదె మనంబునందు నదిమేవాక్రమిచ్చుమా తీర్చెదన్. 308

గీ॥ త్వత్ప్రసాదంబుగలుగంగ ధరణీలోన
కొరతగల్గనె గృహమందుకొరతలేదు
మీదుమిక్కిలిజేకురె నీదుదర్శ
నంబునిలకేమికొరతయు నందగలదు. 309

మ॥ కృతకృత్యుండనునైతి నేను భువినిన్గూడెన్నిటన్దర్శభం
బతులంబౌ భవదంగస్పర్శ మనుజుండన్నేను నీదర్శనం
బతిగా నేఘనపుణ్యధర్మములచేసత్యంబందగాగంటినిన్
సతతంబున్మతివై భవంబులను మజ్జారేగనుంగొంటినిన్. 310

కం॥ నీపాదధూళిశిరమున
తాపడసినబొందరాని ధర్మములున్నే
ఓపవనాశననాయక
నీపదమానన్నికేమినేరనుకోరన్, 311

కం॥ వరమునునీయగకోరిన
యురగాధిప నామనంబు నున్నతమగునా
వరధర్మంబులపీడక
చరియించెడినట్టి వరము చక్కగనిమ్మా. 312

ఉ॥ చారుసువర్ణరత్నమణి సారగృహాధికవాహనంబులున్
భూరిగృహంబులున్మఱియు పుత్రులు నాలలనానులేపముల్
సారసమేత భోగములు చక్కనివాద్యములాది గీతముల్
మీరినపుణ్యవృక్షఫలమేయని నామదినెంచువాడనున్. 313

కం॥ నరుడునుపుణ్యఫలంబులు
వరలెడునావృక్షమూల భాగమునందున్
సరగునజలములతడిపిన
వరపుణ్యాత్మునకు దుర్లభంబదియున్నే. 314

మ॥ ఉరగశ్రేష్ఠుడు రాకుమారుగనియు న్నుత్సాహమున్నానియున్
 ధరణిన్నీదుమతంబు ధర్మయుతమై తద్భావసంయుక్తమై
 వరలు నోగములందు పుణ్యముల నీభావంబు శుద్ధంబునై
 మరియు న్నీకును లభ్యమై మనుటయు న్మాన్యుండ సత్యంబునౌగిరి

చ॥॥ అనఘ మదీయగేహమున కత్యధికంబగు ప్రీతితోడుతన్
 గొనుచుచు వచ్చియుంటిమిట కోరికతీరక మర్త్యలోకమం
 దనయము శిల్యమై మదికహర్నిశముల్యధగూర్చుదానినిన్
 మనసిడి నేతొలంగనిక మాన్యుడగూర్తును నీకునంచనన్ 316

ఆ॥ వె॥ ఉరగనాథుడిట్లు సుచ్చరింపగవిని
 కువలయాశ్వుడంత కూడనుండు
 నాగనుతులమోము తాగనెయింకను
 తనదుకోర్కె తెలుపతగునటంచు.

317

క॥॥ వారలు రాసుతు మదినటు
 జేరినకోర్కెన్గ్రహించి శీఘ్రమతండ్రిక
 చేరియున్నట్టంబుగనటు
 కోరెడు కోర్కెన్విడకను గూర్చిరియంతన్.

318

క॥॥ బద్ధానురాగసువ్రత
 శుద్ధయునౌ ధర్మపత్ని చోరుడునౌచున్
 ఇద్దరదనుజుండొక్కడ
 బద్ధపుష్పతిగూడె నంచు పలుకగవినియున్.

319

గీ॥ మరిమదాలస పేరిట వరలుచుండు
కువలయాశ్వనిభార్యయు క్రూరుమాట
సమ్మిప్రాణంబువీడెను నమ్ముగుదయు
నంచుతండ్రితో జెప్పిరి యాత్మజులును.

320

మ॥ సతిపై ప్రేమయుమించగా ప్రతినతాసల్పెన్ప్రళస్తంబుగా
సతినిస్వీడితినేధరిత్రి యికయేచానన్గొననోచివ నే
మృతినిన్నొందెడుదాకనంచు ప్రతమున్ మేల్లాడె తానంతగా
కృతకృత్యుండయి నుండె తానితరమింకేరీతి కోర్కెన్గొనున్ 321

గీ॥ చారుసర్వాంగి భార్యను వీరుడితడు
గోరుచున్నాడు నామెనుగూర్చెదేని
అదియెనుపకారమౌచును నలరజేయు
వేరుమార్గంబులేదిక వినుతకీర్తి.

322

చం॥ అనవినినాగరాజు నిటులాడెను భూతములున్వియోగమున్
గొననిట గూర్చగానెటుల గూడును పోయినవారిజూడగా
ఘనమగుశాంభరీమహిమగావలె నింకనుస్వప్నమందునన్
గననగు వేరుమార్గమెటు గాంచగనొనిక ప్రాణికోటికిన్ 323

గీ॥ భుజగనాథునిజేరియు పుడమిభర్త
ప్రేమలజ్ఞాయుతుండయి విధియుతంపు
దండమర్పించి నీరీతి తప్పకుండ
జెప్పెమదిలోనవీడక జేరుదాని.

324

కం॥ మాయాజాలముచేతనొ

జాయనుగనుపింపజేయ జాలునుతండ్రీ

నీయగణిత మహిమాయుత

ధీయుక్తము నేదియైన తెలియగనొనే.

325

స॥ అనిరాజపుత్రుండగుకువలయాశ్వుండునుడువ

నాగరాజిట్లనియె.

326

కం॥ నీవును నతిధివి యౌటను

నేవిధిబాలుడవునైన నెక్కువగానన్

త్రోవైయుండెడి గౌరవ

మీవుమదాలసనుగాంచ యెందుకువేరౌ.

327

చం॥ ఫణిపతి గేహమందునను భద్రముగాసతినుంచియుంటచే

అనఘుడు నామదాలసను నట్టిగృహంబును వీడజేసియున్

ఘనుడగు రాజపుత్రునకు గల్గప్రమోదము వానికోర్కెయున్

ఘనముగపూర్తిగాగనట గన్పడజేసెమ నాగరాజునున్. 328

కం॥ వారలుమోహమునందగ

జేరినసతిజూపి యిట్లుశీఘ్రమబలికెన్

నారీమణినీసతియే

చేరియునటుజూచి జెపుమ చెదరకమతియున్.

329

అ॥ వె॥ సతినిగాంచినంత చయ్యనలజ్జను

వీడిభార్యకెదురు వేగనిలచి

కనులుకరువుదీర గాంచెనురాసుతు

డతివ భార్యగరిమ నతడువిడక

330

వ॥ అట్లుగాంచి యత్వంత విరహానలవేపమానుండునై
కువలయాశ్వుండు.

331

సీ॥ హేపియయంచును నెంతయోమోహంబు
నొందియు నెదురుగా యున్నయతని
గాంచియుఘటిపతి కరముననతనిని
యడ్డగించియు నిట్లు నతడువల్కె
పుత్రస్పర్శింపగా బోలదునీవును
నీదుస్పర్శయునుంత జెందెనేని
శాంభవీమాయచే జనియించెగావున
సుంతకనబడక యింతిబోవు.

అ॥ వె॥ అనుచు నశ్వతరుడు నాడంగరాసుతు
డద్దివినియుశోక మధికమగుడు
మూర్ఛనొందిబడియె భూమిపైయాతగు
దుఃఖభారమూని దోర్బలుండు.

332

ఉ॥ ఎంతటిభ్రాంతియోయహహయింతియుశాంభరిమాయయంచునున్
అంతనెఱింగి సుంతయిన నాత్మనునమ్మకమూనజాలకన్
భ్రాంతినిజెందుచుంటికద భామినినాదని నేనటంచునున్
భ్రాంతిబలంబుదాటగను రాదుగ నెంతటివానికేనియున్.

333

గీ॥ పంచభూతాత్మికంబునౌ వపువువడసి
మిధ్యయంచని మాయతో విశితమనుచు
శస్త్రమేయక బడద్రోసె చక్కనకట
వై పరీత్యంబుగాదొకో వనీతవిధము.

334

మ॥ అనియారీతగశోకమందునృపుని న్నవ్వాయుభక్షేశుడున్
 గని శోకంబికనందగావలదు చక్కన్నీకు నేసర్వమున్
 వినిపింతున్నని సర్వకార్యమును నవ్వీరుండు నిశ్శోకుడై
 మనగాజెప్పెను నాగరాజు నటనమ్మాన్యుండు మోదించియున్ 335

చ॥ సతినటు బొంది మోదమును జాలగబూని ఫణీశుపాదముల్
 మతినిడి సాగిమొక్కి కడుమక్కువస్త్రోత్ర మొనర్చి యశ్వమున్
 సతివెను వెంటనెక్కగ విశాలపథంబుననేగి పట్టణం
 బతిముదమంద జేరగను నాతడుబోయెను తొషస్వాంతుడై . 336

చ॥ ఘనచరితంబు భక్తిమతి గాంచియు మానవుడెవ్వడైననున్
 వినినను వేదఘోష ఛవి విస్తృత పుణ్యమునెట్టిదానినిన్
 గొను నటువంటిపుణ్యమును గూడెడులోకమునందు వారికిన్
 గననెటు దుర్లభంబయిన కార్యములుండవు నిక్కమెందునన్ 337

చ॥ పురమునుజొచ్చి తండ్రిగని పుణ్యుడు నశ్వతరుండునేగతిన్
 తరుణి మదాలసన్సుతగ తానుమనందెనొయట్టిదానినిన్
 కొరవడకుండ సర్వమును గూర్చియుజెప్పె ఋతుధ్వజుండున్
 వరలముదంబు వారలకు భామినిపుట్టుకగూర్చి యంతయున్ 338

గీ॥ అమదాలస భక్తితో నందునుండు
 నత్తమామలకును దండమామేవేగ
 జేసి పూజించి స్వజనుల చిత్తమలర
 వారివారికితగునట్లు పనులునెరపి.

క॥ పురమునజనులందరుమది

వరలముదంబదియుగూడి వారునునెంతో

వరదర్పంబుల నుత్సవ

మురవడిగొనిజేసిరందు నుత్సాహమునన్.

340

చ॥ పులినతటంబులందునను పుణ్యసరోవరతీరమందునన్

మలినముగాని శైలశిఖరంబుల నిర్మరకాననంబులన్

లలననుగూడి రాజు విపులంబుగ మన్మథక్రీడలాడుచున్

కులసతితోడ తృప్తిగని గూడెను వాంఛలునెల్లతీరగన్. 341

ఆ॥ వె॥ పతియుశత్రుజిత్తు వసుధనునేలియు

ధర్మమూని యతడు ధరణీసంత

వీడి స్వర్గపురము గూడగబోయెను

పుణ్యవరుడుగొనగ పుణ్యఫలము.

342

ఆ॥ వె॥ పౌరులమ్మహాత్ము పొందియురాజుగ

పట్టమట్టెగట్టె భాగ్యమనుచు

కువలయాశ్వు తిరుగ గూర్చిరియభిషేక

మందుజేసి ముదమునందుగొనిరి.

343

గీ॥ కన్నబిడ్డలవోలెను నున్నప్రజల

నేలు నాఋతుధ్వజునకు మేలుగల్గ

అలమదాలసయందునగలిగె ప్రథమ

పుత్రజననంబు ముదమును బొందవారు.

344

మ॥ తనయున్గాంచియుతండ్రి వానిగుణసత్తాద్యంగసౌజన్యమున్
 గని భృత్యులైరిబందుగుల్మెరుగ విక్రకాంతుండనన్నిల్వగా
 విని సంతోషమునొందిరందులను నాపేర్విన్న నాతల్లియున్
 గొనకన్తోషము నవ్వెయామెమదితో గూడంగ నిర్వేదమున్ 345

కం॥ తనయునియూయయల వైచియు
 గొనరోదనమతడు నామె కొడుకును నేడ్చున్
 గొనకనునుండెడు నట్టుల
 గొనినెపమును జోలపాట గూర్చియుపాడెన్. 346

సీ॥ పరిశుద్ధుడవునాచు మరిపరబ్రహ్మవై
 రూపరహితుడవై స్వప్రకాశ
 మూనిననీకును నున్నతమని పేరు
 తగిలించె క్రొత్తగా తనువునకును
 పంచభూతాత్మికంబై ననీ దేహంబు
 శాశ్వతమేనీకు చక్కనెరుగు
 తనువునకునునీకు దగులదుసంబంధ
 మిట్టియెడలనేడ్వ నేమి నెరుగ.

గీ॥ శుద్ధరూపంబుగొవి పరిశుద్ధుడవయి
 పంచభూతమయంబై న పసవిహీన
 విషయగుణముల తగిలియు వివశుడవయి
 దుఃఖమూనంగనీకేల తోరముగను.

మ॥ పరిశుద్ధంబగు రూపివై తనరుచు న్పంచాఖ్యభూతాత్మలున్
జొరగాదేహమునొంది వాసనల నీశుద్ధత్వమున్బాసి సం
కరమైపెక్కుగుణార్థము ల్గుణములు న్కల్పించు నీమాయతో
ధరసంబంధమునీకులేదుగద పొందన్నెలయీదుఃఖమున్. 348

గీ॥ భూతజాలములన్నియు భూతములచె
వృద్ధినందెడు తనువును వీడకుండ
అన్నపానాది సేవనమందిదాన
వృద్ధిగొనుజూడు నాత్మకునద్దిలేదు, 349

చం॥ తనవునకంచుకంబునెటు తాళిధిలంబునునై నదేహమున్
గొనదెటు సుంతబాధ నటుగూడదునాత్మయు దేహమెప్పుడున్
గొనినను నాశమున్గొనదు గూడదుదుఃఖమునీవుదేహమున్
గనియును మోహపాశముల గట్టడిగాకిటనుండు శుద్ధివై 350

చ॥ మరియుశుభాశుభ కర్మసంయుక్తంబై మదమాత్సర్యాది
మూఢజన వేష్టితంబైన శరీరనామదేహంబు
సంప్రాప్తంబయ్యె. 351

చం॥ తనయుడటంచుకొంతవడి తల్లియటంచును కొంతదవ్వునున్
ఘనుడనటంచు కొంతకును కాంతుడనేనని కొంతవట్టున్
అనితరమాయజాలమున నాదని వీడకసుంత నుర్వరన్
మనుజు లనేకరీతులను మానక నేడ్చుచునుండురిట్టులన్. 352

గీ॥ భోగలాలనులౌచును పొందివాని
 మాయజాలంబుచేత నమేయశక్తి
 కట్టువడి వానిసుఖములగాతలంచి
 శోకమూనుచునున్నారు చూడలేక. 353

కం॥ పండితులెందున సుఖముల
 మెండొనజ్ఞానమనియు మేల్కొనివానిన్
 కొండిక పొందకదుఃఖము
 లుండెడునని వీడుచుండు నున్నతులగుచున్. 354

ఉ॥ హాసవిలాసభూషితము నస్థిసముత్థితపంజరంబును
 భాసవిలోల లోలవర భావవికత్తిత నేత్రయుగ్మమున్
 దూసరముజ్వలత్రృబల దుఃఖమలీమస దేహకాంతి యు
 ల్లాసకుచాభరంబు ప్రవిలంబితముల్నిగునారకంబునై. 355

ఉ॥ యానము భూమియందుగలదా ఘనవాహనమందుదేహమున్
 పూనిక నెక్కియుండె మరి పొందెడి పూరుషదేహముర్వినిన్
 దానను దేహమందుగలదా యభిమాసము సుంతయైననున్
 పూనగరాదు నద్దిమరి పూర్తిగ మూఢగుణంబు గాదొకో. 356

గీ॥ విడువు ధర్మమ ధర్మము విడువుసూన్య
 తంబన్యతమట్టివానిని తానువిడువ
 గల్గుఫలమునునేరీతి కడకుద్రోచి
 తట్లె యాఫలంబునుగూడయంటకుండు. 357

గీ॥ ఆమదాలస యీరీతి యనుగుపుత్రు
వృద్ధిపొందెడువేళ సమృద్ధిగాను
జోలనెపమున నిర్మలజ్యోతినెదను
పాదుకొనజేసె విడువక పదిలముగను. 358

కం॥ తనయుని నీగతిబోధల
గొనజేసిన వినియుసుతుడు గోరకతరుణిన్
గొనియెతపోవృత్తిని మరి
గొనకగృహస్థాశ్రమవిధి గోరుచుముక్తిన్. 359

కం॥ తనువెటు వృద్ధినిబొందెనొ
మనమున వైరాగ్యమట్లై మానకవృద్ధిన్
గొనియెను మాతృసుబోధల
వినినినియాబాలకుండు విగతజ్వరుడై. 360

మ॥ జననంబందినదాదిగాజననిచే జ్ఞానార్థసంయోగముల్
జననంబేపటుమాయగానెటిగి విజ్ఞానప్రపూర్ణుండునై
గొనకనోహము నాగృహస్థపదమున్నాడంగ నిర్లిప్తుడై
గొనియెన్నాశ్రమస్వీకృతిన్నబలవ్యగ్రోస్మక్తుడైయాతడున్ 361

గీ॥ కువలయాశ్వుడురెండవ కొడుకునకును
తాసుబాహునామంబును తగినదనుచు
జేసె నామకరణమును జేయవినియు
నామదాలస చిరునవ్వు నామెనవ్వె. 362

గీ॥ ఆమెరెండవ పుత్రుని యట్లెజ్జోల
 నెపమునను కామరహితుగ నెలతజేసె
 మరియుమూడవపుత్రుని యరిదమనుగ
 నామముంచగ నారీతి నవ్వెనామె, 363

కం॥ మరలనుమూడవపుత్రుని
 ధరనిష్కాముండునొచు తనరగవానిన్
 తరుణీయుగూర్చగనాతడు
 వరలెన్నిష్కామవృత్తి బడసియుపుడమిన్. 364

కం॥ భూఫతినాల్గవవిడతను
 తాపడనెన్నికీర్ష నామధారియుగాగన్
 అపడతి యామదాలస
 తాపడయన్నిరునగవట తానునుజూచెన్. 365

చం॥ గనియునురాజుహాసముఖి కారణమంతనెఱుంగగోరియున్
 అనఘమదాలసన్గనియు నాతడునీవిటునేలనవ్వగా
 వినవలతు స్వదీయగుణవిస్తృతభావము నేమియొత్వరన్
 మనముననుంచుకోకయిక మానినితెల్పుముపూర్తిగానిటన్. 366

గీ॥ సుతులకిడినట్టి పేర్లన్ని శోభనంబు
 గల్గజేసెడివంచును నుల్లమందు
 తలచుచున్నాడ గావున ధగినవనుచు
 నుంచినాడను నంచును నేంచివల్కి. 367

ఉ॥ శూరులకిట్టి నామములు శోభితమౌనవి శౌర్యచిహ్నమై
మీరెడు నట్టివఁచునిట మేల్తులపోసియు పెట్టినాడ నీ
పేరున దోసమున్న మరివీడకనీవుచతుర్దపుత్రుకున్
పేరునునుంచుమోసుదతి వీనికినీమది నున్నదానినిన్ 368

ఉ॥ నీదువివాహకాలమున నేయొనరించు ప్రతిజ్ఞ వీడకన్
ప్రొదినిజేసి నామదిని పూర్తిగ సమ్మతినంది వీనికిన్
వీదిసమగ్రభావ పరిక్షిత్తమునై తగునట్టిదానినిన్
నీదుమనంబు తృప్తిగొన నేనునునుంతును నీదునాజ్ఞచే. 369

గీ॥ ధర్మవిజ్ఞాని యౌచును ధరణియేరీడు
తానలర్కుడటంచును దవితిపేరు
లోకమందునక్కిర్తి కల్గోలమాతి
కలను గూడియువెల్గుచు మెలగుచుండు. 370

గీ॥ మాతృనిక్షిప్తనామంబు మహిషతియును
వినియసహ్యంబునొందియు వీడకుండ
భార్యగాంచియునుంచిన భావమే మొ
నెఱుగగోరియునిట్లనె యితితోడ. 371

మ॥ వినుమా? సుంత యలత్కుఁజుంచనగ నీవేరీతియర్థంబునున్
గొనియున్నుంటినొ యేమొగాని యిచటన్గూడున్గదా దీవికిన్
గనగాయర్థము పిచ్చికుక్కయవియే గానన్నిటన్దీనిసే
గొనగాకారణమేమి తెల్పుదగు నీకు నీవీడగారాదికన్. 372

- గీ॥ ఓమహారాజ నాచేత నుంచేబడిన
వ్యావహారికనామంబువరలుదీని
గూర్చిదెల్పెద వెనుకను గోరినీవు
నుంచుపేర్లను నర్థంకు నెంచిజెపుడు. 373
- చం॥ విబుధులు ప్రాజ్ఞులౌనరులు విశ్వవిలీనతనొందుదానిగా
ప్రబలమతి న్తలంతురుగ బాగుగయాత్మను క్రాంతియంచనన్
సబల నొకప్రదేశమును చక్కగవీడియుపోవునద్దిగా
విబుధులు జెప్పిరిందు మరివీడక నంద వి శేషముంచగా 374
- వ॥ విక్రాంతుండనంబరగు దానికర్థంబు విశేషంబుగా
చరియించెడివాడని యర్థ-బుగదా? 375
- సీ॥ సర్వగుండై యంత సర్వంబువ్యాపించి
యుండెడియాత్మస్వరూపమెందు
బోవును? వచ్చును? పుణ్యండదానికి
పోకడరాకడపొందరాదు
దాననువానికి దగిలిచు విక్రాంత
నామంబువ్యర్థంబు నంచుతలతు
అన్యపుత్రునకీవు నట్లెసుబాహు నా
మంబునుగూర్చితి మహినిగాన
- గీ॥ మఱినిరాకారువానికి మంచిబాహు
వులును గల్గెడుసంచనగల్గుటెట్లు
సార్థకతనద్దయిందున వ్యర్థమయ్యె
మొదలులేకున్నకొమ్మలు నొదవునెచట, 376

కం । మూడవపుత్రునకీవును

నాడున్నరిమర్దనాఖ్య నమరెడునటులన్

జూడగకూర్చితి వ్యర్థము

నేడెటునొచుండె నద్దినీకునుజెపుదున్.

377

ఉ॥ ఎల్లశరీరధారులకు నేర్పడునాత్మయు నొక్కతేయగున్

ఉల్లసితంబునద్దియును నుర్వర శత్రులు మిత్రులంచునున్

చెల్లెడువారు నెవ్వరిట చేరినరెండవవాడు భేదముల్

కొల్లలుగానగు న్నసలె గూడదుగానిట రాజశేఖరా. 378

గీ॥ భూతజాలము వానిచే పొందుచావు

దేహధారియె తనువుల తేల్చిచంపు

అకృతియులేనివానిని నరసిచంపు

పెట్లు షడ్వర్గములు వేరె సిందునుంట.

379

వ॥ అదియు స్పష్టమైనదేగదా? కావున కల్పనయువ్యర్థంబగు 380

చం॥ అలఘుప్రపంచమంతయు నబద్ధపురూపునుగొంటచేతనున్

చెలగగ యేదొనామమును జేరిచిపెట్టితివ్యర్థమెట్లగున్

తొలగగ మోహమంతమది తోచగజూడుము నాత్మజ్ఞానమున్

గలుగనివాడుచేయునవి గానగవెట్టియు జేయుచేతలే. 381

గీ॥ అటుమదాలసజెప్పంగ యద్దివినియు

బుద్ధిశాలియురాజును పొలితిజెప్పు

సత్యవచనంబువినియును చానవొగడె

నీదువచనంబుతథ్యంబునెలతయనుచు.

382

కం॥ మునుతనసుతులకునేగతి

గొని విజ్ఞానార్థబోధ గూడగజేసెన్

తనయున కటులే జేయగ

వినివ్యధనొందియునురాజు వేగమపల్కెన్.

383

కం॥ సుదతీపూర్వముపుత్రుల

కెడిచెప్పితివల్లె నిపుడు నేలనుజేయన్

మదివంశచ్ఛేదముగొని

నిదిజేసితిహారనీవు నీంతియ తెగువన్.

384

గీ॥ నాకుప్రీతిదమౌపని నీకుజేయ

తలపుగలిగిన నామాట తలగకుండ

పుత్రునీతనివంశంబు వృద్ధిసొంద

ప్రకృతివీడక పయనంప పనుచుమీవు.

385

గీ॥ కర్మమార్గవిచ్ఛేదన గల్గకుండ

పితృపితౄణాదీకార్యమూర్విజువకుండ

చేయవలయునువిఘ్నంబుచేయరాదు

సద్దిగ్గమనించి నీవునువృద్ధిజేయు.

386

కం॥ పితరులుస్వర్గస్తులునగు

నితరులు పశుపక్షిజాతి యింకనుమనుజుల్

సతతము భూతములందున

గతజీవులు పాపచింతగలిగినవింకన్.

387

గీ॥ అలక్షదార్తుల దాహంబు నందువారి
పిండదానంబు చేతను నుండునరుడు
తృప్తులనుజేయు కర్మంబు తోడగూడి
యతిధులనుగూడ తృప్తిని యందజేయు. 388

క॥ సురలు న్నరులునుభూతము
లరయగ పళపక్షికిట కాదులునిందున్
నరునిసహాయముతోనిట
వరలుస్త్రీవికనుగొనియు వర్ధిలుచుండున్. 389

గీ॥ ఓమదాలస నాపుత్రునీమహిపతి
గాగ కాద్యంబులన్నియు క్రమముగూర్చు
వానిగాజేయుమీవును వసుధనతడు
కర్మశీలియునౌచునుగడగుగాక 390

చ॥ సతియౌనామెయు నాయలర్కునచటత్సత్సీలియౌభర్తనున్
మతికెక్కన్నట జెప్పగావినియు తామన్నించియారీతిగా
సుతునిగ్లాంచియు భర్తృవాక్యములనచ్చోపుత్రుకర్మంబులన్
మతినిల్పన్నిటుప్రోత్సహించె విధిగా మాన్యంబునౌరీతులన్ 391

గీ॥ పుత్ర? వర్ధస్వ. తండ్రిదౌ పుణ్యకర్మ
లింతవీడకనీవును నిద్ధరిత్ర
ఐహికాముష్మికంబుల నంతగూర్చు
తండ్రిముదమంద ధరణిపైతస్పకుండ 392

వ॥ మిత్రులకువకారంబుజేయుము

దుర్మార్గులనుశిక్షించినీకర్మమార్గంబొనరింపుము.

393

మ॥ ధరణీనీస్థీల్చక రాజరాజవయి నిద్ధాత్రి న్మహాపాలనం

బరయన్జేయునదృష్టయెవ్వడిట తానందున్వాడెపోధన్యుడున్

వరలెన్నీకది ధన్యుడైతివిట నీవప్పాలనంబున్నదా

వరకర్మంబులనొంది యైహికముల స్వర్థిల్లి దేవత్వమున్ 394

వ॥ పొందవలసినది యనిమతియు

395

కం॥ ధరణీసురవరులకునెపు

డురుతరపర్వములయందు నున్నతనేవల్

వరబంధుల మిత్రుల మది

వరలెడు కోర్కెలనుదీర్చి వర్థిలుజగతిన్

396

మ॥ పరనారీవిముఖండనై మదిని సవ్యంబై నమార్గంబున

హరిజింతించుము కామక్రోధ మద మోహాద్యాది షడ్వర్గమున్

ధరదూలించుము మాయనున్గొన క సత్యంబై న దేహంబునున్

ధరణీన్నమ్మకు సత్యమంచు ధన మున్తద్యంబు నాశింపకన్ 397

చం॥ పతులజయింపుమీవు గుణబంధురకీర్తినిబొంద యర్థమున్

అతిగవ్యయంబుజేయ వెనుకంజయువేయకుమీవు నెందు సం

తతపరవిందగైకొనకు తర్హిధినాయపవాద భీతినిన్

మతిగొను నాపదల్గొనిన మన్ననజూడుము నీప్రజావళిన్ 398

గీ॥ పెక్కుయజ్ఞంబుల నేచ్చయు ప్రీతినంద
సురలు యాశ్రితులైన భూసురులబ్రీతి
తృప్తిపరచుము స్వస్త్రిల తృప్తిపరచు
నరులసమరంబుచేతృప్తి యందజేయు.

399

ఉ॥ బాలుడవొచు బందుగుల ప్రబ్బెడుగుర్వుల విద్యనేర్పునన్
మేలగుసత్కులాంగనల మిన్నగుయౌవనకాలమందునన్
చాలినవృద్ధులన్వనిలొ చక్కగసేవలజేసి నీవునున్
మేలన తృప్తినందునటు మేదినిగూర్చుము నీవుపుత్రకా. 400

గీ॥ ఆయలర్కుండు తల్లిచే యనుదినంబు
బోధనందియు వయసునబుద్ధిచేత
తాప్రవర్థమానుండునై ధరణీయందు
వెలుగుచుండెను బాలార్కు వలెనునతడు.

401

గీ॥ బాల్యమున్దాటి కౌమార వయసునందు
నుపనయనమంది ప్రాజ్ఞుడై యొక్కదీనము
తల్లిజేరివినముడై దండమిడియు
తల్లితోడుత నిట్లనె తనయుడపుడు.

402

శా॥ తల్లి యైహిక సౌఖ్యమున్గొనియు నంతన్నేను నాముష్మికం
బుల్లంబెంతో ముదంబునంద గొనగా యుత్సాహమున్బునియున్
పుల్లాంబోజదళాక్షి నేగొనదగు న్బుత్తంబుగా దేసినన్
ఉల్లేఖింపుమటంచు నమ్రతను తాను న్గోరగానామెయున్. 403

శా|| భూపాలుండు ప్రజావిరుద్ధపథము నొచ్చినాడి సత్సీలతన్
తాపాలించుచు శత్రురాజిగమి మొత్తంబు నివేశించియున్
భూపాలాగ్రణిగాగ వీరుడయి నిర్మూలించుటే నిక్కమా
భూపాలుల్గొను ధర్మమై వెలయుగా భూపాలపుత్రాగ్రణీ 404

గీ|| సత్యనాశిని వ్యసనంపు జాలమంత
మూలనాశినిగావున పూర్తిగాను
వీడి యాత్మశత్రులతోచి వివరముగను
నిన్నురక్షించుకొనుభువి యెన్నడైన. 405

కం|| అరిషడ్వర్గంబులగొన
దురితము మార్గమునుతప్పి తోరపురథమున్
జరుగగనాశమునేవిధి
వరలునొ గొనుకామక్రోధబద్ధుడనై'నన్. 406

గీ|| దుష్టసజ్జనచేదంబు స్పష్టముగను
నెఱిగి మంత్రుల మంత్రంబులెఱుగకుండ
అతిప్రయత్నంబుతోడుత యరులకార్య
చయములెఱుగంగవలయును జనపతికిని. 407

కం|| జనపతి కార్యములందున
ఘనమిత్రుని బంధునైన గనరాదుగదా
ఓనరినసమయము శత్రుల
గొనవచ్చునుసమ్మకంబు కోరికదీరన్. 408

గీ॥ కామవశవర్తిగాకను గల్గుజనుల
సమముగాజూచుచుంటయు శత్రురాజి
మించియుంటయు తగ్గుటనెంచిజూచి
షణ్ముణంబుల నెరిగియు జరుగవలయు. 409

గీ॥ ప్రథమకార్యంబు మంత్రులవర్తనంబు
లెఱిగియుంటయు పరివార మెట్టిదంచు
తెలసికొంటయు రెండవ కలమువద్ది
పౌరవర్తనతేలియుట పుడమిపతికి 410

వ॥ మూడవకార్యంబై ప్రవర్తిల్లు యేజనపతి ప్రప్రథమంబున
తనమంత్ర భృత్యపౌరవర్గంబుల తత్తవసరకార్యవిషయంబుల
నెరిగియుండక శత్రువిజయంబునకు బయలుదేరువభువు
వారితోగూడతానుబాధింపబడుట సత్యంబు. 411

కం॥ అంతశ్శత్రులగెల్పుట
యెంతయుముఖ్యంబుపతికి యిలపతిదానిన్
అంతజయించినజయమగు
సుంతయులొంగినను గెలుపుజూడడురా జున్. 412

కం॥ కామము క్రోధము లోభము
నామాత్సర్యంబు మోహమనియెడుశత్రుల్
ఏమహిపతికుజనుండై
యామహిగొనువాని నాశ మిడువక జేయున్. 413

కం॥ అరింటిని గెల్చియునిల

మీ రెమరు త్తుండనియెడు మిన్నగురాజున్

దూరముగానుంతురుగద

యారింటిని బుధులుభువిని మందగముక్తిన్.

414

మ॥ ధరణీపాలుడు ధారణీస్పృజిత శ్రద్ధన్నేలు నావేళలన్

సురనాథు న్మఱిసోమసూర్యులను తేజోయుక్తుడొగాలినిన్

కరమారస్మృతినుంచుకొంచునిల తాకర్మంబునగామేలునా

సురనాథుండెటు నాల్గమాసములు హేచ్చావర్షసంపత్తిచే. 415

కం॥ జనులును ముదమునుజెండగ

యనముండెటుజేయునట్లె యవనీపతియున్

జనములు ముదమునునడగ

ఘనపాలనజేయవలయుక్రమముడలిర్పన్.

416

చం॥ ఇనుడును యష్టమాసములు నీయిలనుండెడి నీటివంతయున్

గొనునెటురశ్మిమాతీకల గూడక నుంతయుబాధ భూమియున్

జనపతియట్టులే ప్రజల చల్లగ సూక్ష్మక్రియార్థయుక్తిచే

గొనవలె తా“కరమ్మా”నిట గోప్యముతోమది నొప్పిలేయున్ 417

కం॥ కాలముప్రాప్తించినయెడ

కాలుదుభేదంబులేక ఘనమగురీతి

ఏలకగొనిపో నెటువలె

చాలగజనపతియునట్లె జనవలెనముడై

418

అ॥ వె॥ చంద్రుజూచిజనులు చక్కనియానంద

మెట్లు నొందుచుందో నట్లైపతిని

గాంచినంతముదము గాంచెడునట్లుగ

నేలవలయుపతియునేలనంత.

419

శం॥ పవనుడు సర్వభూతముల బాగుగతాను నిగూఢవర్తనన్

అవితథరీతులన్నిలుచునట్లుగ పౌరుల బంధుమిత్రులన్

భువితన శత్రులన్విడక పూర్తిగతానును చారచక్షువై

భువిపతి సర్వమున్నెఱిగి పొందగవచ్చును తాసుఖంబులన్ 420

కం॥ కామము లోభముచేతను

నేమహిపతి యర్థలోభమొంతయు గొనకన్

ఈమహిధర్మము తప్పక

తామహినేలంగ స్వర్గధాముడునగుగా.

421

ఉ॥ ధర్మవిహీనవర్తన స్వధర్మమువీడి చరించువారిన్

ధర్మవినాశభీతికొని తాను భయంబు నయంబు చేతనున్

ధర్మపథంబువీడకను తప్పకజేసి యుధారుణీశుడున్

ధర్మముతప్పకున్న సురధారుణీజేరెడు నట్టిరాజునున్. 422

గీ॥ ఎవనిరాజ్యంబునందున యంతయేని

వర్ణధర్మంబు యాశ్రమ పరమేధర్మ

మేమితొలగదో యోతేడు యిహమునందు

పరమునందుకాత్వత సుఖ భలమునందు.

423

ఉ॥ ధర్మములిట్లువీడకను భారుణినేతయు రాజ్యమేలుట
 ధర్మము రాజుచేయదగు తద్విధిజేయుచు శాసనంబుతా -
 ధర్మపరత్వమూనిగొన తాకృతకృత్యుడుపూర్తిగానగున్
 ధర్మపరావతారుడని భారుణియావ్రజ తల్పుచుండెడిన్. 424

కం॥ ఈవిధిజేయగరాజును
 తావడయును నర్థకామ ధర్మములెల్లన్
 కోవిదుడై యిహమందుని
 యావిభుడాలోకమందు నందెడుశుభముల్. 425

గీ॥ తల్లియారీతిబోధింప తనయుడంత
 భార్యబడసి గృహస్థాశ్రమ పథముగొనక
 తగినభార్యనుగైకొల ధరణియందు
 మెలగుచుండెను సతితోడ యిలనునతడు 426

వ॥ అంతఋధ్వజుండు మానవసహజంబైన జరాభారుండై
 రాజ్యరమాభరణ సమర్థుండగుపుత్రునకు
 భూభారంబప్పగించె. 427

గీ॥ ప్రభునిగాచేసి సుతునటు పడతితోడ
 యాఋతుధ్వజుడప్పుడే యడవిశాంతి
 పొంది తపమునుజేయంగ పూర్తిమదిని
 గల్గియుద్యమించెను పోవగానునంత. 428

గీ॥ ఆమదాలస తుదిమాట యాత్మజుగని
జెప్పతలపోసి తనయుని జేర్చిదరికి
వత్స పాలనజేయుచు బహుశమైన
యులగృహస్థాశ్రమపరిధి యందుమించి. 429

కం॥ బంధువియోగంబున మఱి
బంధురసుతపత్ని శత్రు బాధలవలనన్
బంధించినదుఃఖంబది
యంధుండౌచుండు ధనము నాశమునందున్ 430

వ॥ దానిచేగృహస్థుండు మమత్వపాశబద్ధుండై దుఃఖమగ్నుండగు
ననుటకు సంశయంబులేదు. 431

కం॥ ఇదిగోముద్రికనీకును
నొదలినయాసడయు నపుడు సూక్ష్మపురీతిన్
పదములు గలవవిసీవును
వదలకచదువంగవలయు బాగుగవింటే. 432

గీ॥ కువలయాశ్వుండు పత్నితో గూడిసుతుని
ప్రభునిగాజేసి తానును వనముజేరి
తపముజేయగ పురమును తామువీడి
వెడలిపోయిరి రాగంబు వీడివారు. 433

—(అలర్కుండు భోగలాలసుడగుట)—

గీ॥ అలయలర్కుండు న్యాయ్యంబునట్టెబూని
ధర్మపథమునుతప్పక ధరణీప్రజల
కన్నబిడ్డలవోలెను క్రమముతోడ
నేలుచుండెనునేలను చాలవరకు 434

- గీ॥ దుష్టశిక్షణ రక్షణ శిష్టులకును
గూర్చియజ్ఞముల్పెక్కులు నేర్పుతోడ
జేసి ముదమునుబొందియు కీతియునంత
నేలుచుండె యలర్కుండు చాలియతడు 435
- గీ॥ ధర్మకామార్థములగతి తప్పకుండ
నడపుచుండి గవర్నముల్గడచె పెక్కు
తొక్కదినమానుబోలియు చక్కనైన
యది పువాలన సంతోషమందికొనిరి 436
- గీ॥ అతిప్రియంబగు భోగంబు లందునతడు
మునిగి వైరాగ్యమందక ముఖ్యమనుచు
ధర్మకామాత్మమొల సుంత తనేయకుండ
వరలుచుండెను రాజ్యంబువర్ధిలంగ. 437
- గీ॥ భోగలాలసుడై మున్ని భోగములను
నిండ్రియంబులగెల్వక నుయిలనుండ
వినిసుబాహుండు మునివృత్తిగొనినవాడు
సోదరుడుజ్ఞానమార్గంబు చొచ్చుపెట్టు. 438
- మ॥ అవియారీతిమతి న్తలంచియును తానై యెట్టిమార్గంబునన్
మనమందున్ననజ్ఞానబీజముల నెమ్మాడ్కిన్గొను న్మోహమున్
గానకుండన్మరి సద్గతిన్గొనగ నేగూర్తున్నటంచున్మదిన్
గాని నేశత్రుసమాశ్రయంబునను నేగోందున్నికన్మేలునున్ 439

గీ॥ అనిసుబాహువు నీరీతియాత్మతలచి
తనదుభాగంబునిప్పింప తగినవాడ
టంచు కాశిరాజును జేరి యందురాజ్య
భాగమునుగొనుతలపును పలికెపభుతో.

440

చం॥ బలమున రాజ్యభాగమును పార్థివుడాతడు గైకొనంగ తా
దలచియు ముందె దూతనటు తప్పకపంపదలంచి వెంటనే
మెలకువతో మెలంగియట మిన్నగకార్యముతీర్చువానినిన్
అలఘుడు కాశిరాజట యలర్కుని జేరగపచే దూతనున్ 441

అ॥ వె॥ రాజనీతివిదుడు రాజ్యంబుగోరియు
దూతనంప వినియు దోర్బలుండు
దూతతోడనిట్లుభ్రాతకుసందేశ
మంపె న్యాయమైన దంచుతలచి.

442

ఉ॥ భ్రాతకురాజ్యమేలగ నవారితభావనయున్న తానుగా
ఈతరిజేరి నన్నుగని యెంతయుప్రేమతోగోరనాకునున్
చేతము కోరువేరునెటు చిత్తమటంచును నిచ్చివేతుగా
భీతిని వీసమెత్తుధర వీడునటంచును జెప్పి పంపినన్. 443

గీ॥ వీర్య ధనుడునుబాహుండు వీడజ్ఞత్ర
ధర్మమింతయు నొప్పుక తానుగూడ
అలయలర్కునియాచింప ననుమతింప
కుండెసుంతయు ధర్మంబుగూడితాను.

444

గీ॥ సర్వనైన్యసమేతుడై యుర్విపతియు
 నలయలర్కునిరాజ్యంబు నాక్రిమింప
 బయలువెడలియు వేగంబపట్టణంబు
 నాక్రమించెనుకాశికానాథుడపుడు.

445

చం॥ పురినటు ముట్టడించి మఱిపూర్తిగ సేనలలోగొనంగతా
 కరముననేకభేదములు గల్గెడునట్టుల జేసి వీడకన్
 త్వరత్వరగూడగట్టుగొని పార్థివులన్మునునోడగొట్టి యా
 ధరణి విభుండులోగొనియె ధారుణినంతయులిప్తమాత్రలోన్ 446

కం॥ కొందఱదానముచేతను

కొందఱభేదంబుచేత గూడినసేనన్

కొందరసామముచేమరి

కొందఱలోగొనియెయతడు గూడగభీతిన్.

447

గీ॥ నైన్యమంతయుదిగజార శత్రుపీడ
 జిక్కియలయలర్కుండును జేవతొలగ
 కోశమంతయుక్షీణింప గూడశత్రు
 సేనలన్నియు పురినటుజేరెయలసి.

448

కం॥ సేనలు కోశము పోవగ

తానటయార్తియునుబొంది ధరణినిశత్రున్

పూనికలోగొన దుఃఖము

మానసమును ముంచుచుండ మాన్యుడునందున్.

449

ఉ॥ శోకమునంది పారమునుజూడగజాలక తల్లిపూర్వమున్
తాకరమందిగూర్చునది తత్కృతబోధయుజ్జప్తిరాగనే
తాకొనియంగుళీయకము తక్షణమాతడు స్నానమాచియ్యన్
చేకొనితాకుచిత్తస్వరగ జేరియుపెద్దల వారిదీవెనల్. 450

క॥ కొనియును నుంగరమందున
మనియెడునొకకాసనంబు మన్ననతోడన్
గనియును దానినిమదియటు
ఘనతోషమునంది తనువుగాంచగవులకల్. 451

గీ॥ హర్షమూనియును వికసితాక్ష డగుచు
తల్లివాసినదానిని తనయుడందు
గాంచిసీరితి వేగంబు కడకువిడక
చదివెయత్యంతశ్రద్ధతో చక్కనెఱుక. 452

ఉ॥ సంగమువీడగాదగును చాలకపోయినవీడకక్తియున్
సంగముసజ్జనావళితో చక్కగపెంపునుజేయగావలెన్
సంగమువీడదుర్బల చాయలబోవకయుండుబద్ధియే
చెంగటనుందునొషధము చల్లగహాయినిగూర్చునట్టిదౌ. 453

ఉ॥ కామము హేయమై మనుట కాదని దానిత్రోయగాదగున్
ఈమహివీడగాదగనిదేయయి నుండినదానినంతయున్
ఏమనుజుండునైన మరినెంతయు మోక్షపథంబుగన్మోసన్
కామమునేప్రయోగమును గా నొనరించుట నొషధంబగున్ 454

అ॥ వె॥ సంగమోచనంబు చక్కగగల్గిన
 శాంతిసుఖము లెట్లు చెంతజేరు
 ముక్తపురుషుచెలిమి పొందినగానియు
 పొందరాదటంచు పూర్తిచదివి.

455

గీ॥ సాధుసంపర్కమునుగోరి జనపతియును
 నార్తిజెంది దత్తాత్రేయు నంతికమ్ము
 చేరి యమ్మహాత్ముని సేవ జేయగాను
 జేరబోయెను పతియటు శీఘ్రముగను.

456

ఉ॥ పాపవిహీను మౌనికుల పావను కల్మషదూరు సంగదు
 ప్సాపవినాశు రాజుత్వర ప్రాపును జేరియు - పూజజేసియున్
 తాపడుచుండు వేదనల, దాచకనీగతి విన్నవించె తా
 నే పడువానిబా యుపది యీతడు జూపెడునంచు నెంచియున్. 457

కం॥ శరణవివచ్చినవారిని

కరుణనురక్షించువాడ గావుమునా రిన్
 భరియింపగలేవిట నే
 కరుణాకరబా యజేసి కరుణింపుమనన్.

458

ఉ॥ నీకొనగూడుదుఃఖమును నే నిముసంబునబా యజేతుగా
 నీకిలయేమికారణమొ నిక్కముతెల్పుము నీవెవండవున్
 నీకిటదుఃఖసంభరిత నిష్ఠురకార్యములెట్లు గల్గెనో
 నీకొనగూడు నంగములు నేగతిగల్గెనో యవ్వియెట్టివో. 459

గీ॥ అంగమేలేనినీకు శర్వాంగమేది
వానియోచించి విషయంబు బాగనెట్టిగి
బుద్ధియోచించురాజేంద్ర పుణ్యమతివి
బోధపడునీకు సంతయుపూర్తిగాను

460

గీ॥ జ్ఞాననిధి మౌని చేత సుజ్ఞానబోధ
నెఱిగితివిధదుఃఖంబుల జరుగుదాని
స్థావరంబుల యాత్మను జటిలమనక
యిటులయోచించెరాజును నిక్కమెఱుగ.

461

అ॥ వె॥ అతియుదాతబుద్ధి ధృతిమంతుడాతడు
నాయలర్కుడంత నాత్మియందు
ఆత్మనెఱుగతాను నటకొంతతలచియు
సస్మితుండునగుచు చక్కబలికె.

462

గీ॥ పంచభూతంబులందున నెంచిజూడ
నేమిగానిట నేనిందు నిక్కమరయ
పంచభూతాత్మకంబయి బరగుతనువు
తత్సుఖంబులగోరెడి తప్పకుండ.

463

చ॥ తనువునునాశ్రయించుకొని తత్సుఖదుఃఖములొంది వీడకన్
అనయము పంచభూతహిత మై మనుదేహము నొందు నాత్మకున్
గాననివిలేవు నుండినను గూడెడు కన్నులకెట్లు నెందున్నున్
గనబడకుండనుండుభువి గావుననన్నియు మిథ్యలేగదా.

464

సీ॥ పుట్టిస్థిరత్వంబు బొందుచు నున్నతో
 న్నతములగూడుచు సతతమిందు
 మమతయు పెరుగంగ మదిలోన సకలంబు
 జూచిన మమతయు సురిగిపోవు
 తన్మాత్రస్థితిలోన తత్సృష్టబుద్ధిని
 పరికింప మిధ్యగా పంచభూత
 సహితమౌదేహంబు చక్కని సుఖమును
 వేరీతిబొందును నిక్కమిందు.

గీ॥ నుఖముదుఃఖంబు మనసునే జొచ్చియుండ
 తన్మనోభిన్నతను నిటు దవిలియుండ
 నాకు సుఖదుఃఖములు లేవు నింతనాకు
 నాయహంకారబుద్ధుల యందుగాన.

465

గీ॥ ఇంతసంబంధమేనియు సుంతలేదు
 నందుకతననుపరకీయమైన మనసు
 నందు పుట్టిన శోకజమైన ఫలము
 తోడగూడంగనాకేల నాడునేడు.

466

గీ॥ నేనును శరీరా హంకార నిర్ణయమున
 విన్నుడను సుఖదుఃఖసంభన్నమైన
 అద్వితనువు కేగల్గు నాకట్టిదాని
 బంధమేలనుగల్గెడు పట్టుబట్టి

467

చ॥ జనరహితంబునాత్మయిది చాలయనశ్వరమైన రాజ్యమున్
గొనునెటు దానికేల యిదిగూడ జడాత్మకమైన దేహమునున్
గననిది పంచభూతములు గట్టినకూటమి దీనికేల నీ
ఘనమగురాజ్యము న్మఱియు గాంచగనేరను నాత్మరూపి నై 468

గీ॥ సర్వరూపిని నేనొటనుర్వియందు
శత్రుమిత్రులు సుఖమును సైన్యమింక
పురము భండార నాగాశ్వ పూర్వకంబు
నిర్విమిధ్యయై కనబడునిందునన్ని. 469

మ॥ ఘటపంక్తుల్పదివేలలోన వివిధాకారంబుల న్నుండియున్
ఘటపంక్తిన్తోలగించి వేరెగనగా గాన్పించునాకాశమే
ఎటగాంచన్నొకటై గనంబడెడు నట్లే భ్రాతయు న్కాశికా
తటనుర్వీశుడు నొక్కచేయిపుడు భేదంబింతలేదెంచినన్ 470

గీ॥ జ్ఞాననిధిధత్తాత్రేయు నజ్ఞాననాశు
నమ్మహాత్ముని మౌనీంద్రు నధికభక్తి
వినయవినమితగాత్రుడై వీరవరుడు
గాంచిపల్కెను భక్తితో మంచివాడు. 471

గీ॥ బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపన్న బహుళముగను
తరచిజూచితి దుఃఖంబు తరలిపోయె
సత్యమార్గంబు వేరొక చాయగనిన
దుఃఖజలనిధిమున్నట నిక్కమగును. 472

ఉ॥ నాదియటంచు మోహముగొన న్నరుడెంతటివాడెయైన వే
 రేదియుమార్గమున్నగ యింతమమత్వము వస్తుమూలమై
 తాదరిజేరలేక యిల తద్భవమైనటువంటి దుఃఖమున్
 కాదనలేకపోంది దరిగానగలేకను మున్నుచుండెడిన్. 473

ఉ॥ కావుననేగదా ప్రకృతికంటె పరుండనునొచు శోకసం
 భావుడగాక సౌఖ్యమును బాగుగబూనగ రెంటివీడియున్
 ఏవిధి తత్వభావుకత నిక్కమువీడితి పంచభూతసం
 భావితమైనదుఃఖమును భాసురభూసురవంశ శేఖరా. 474

వ॥ అనవిని దత్తాత్రేయుండు
 నాయలర్కుంజూచి యిట్లనియె 475

కం॥ నాయనెడిమమత్వంబది
 భూయంబగుదుఃఖమునకు మూలమటంచున్
 నీయంతరంగమందున
 బాయకనెఱిగున్నకతన ప్రబలంబగునా. 476

గీ॥ నీదునజ్ఞానమంతయు వింతలేక
 శాల్మలీతూలమేవిధిజటిలమైన
 వాయువశమున వడిబోవు పగిదినాదు
 ప్రశ్నచేతనెనశియించె పార్థివేంద్ర. 477

సీ॥ అలయహంకారబీజంబు నందుద్భవంబై
 యందు మమత్వస్కంధంబుగల్గి
 గృహములుక్షేత్రము ల్కొమ్మలుగాగల్గి
 దారపుత్రాదులే పల్లవములు
 ధనధాన్యపత్రము ల్దండిగాగల్గియు
 పుణ్యపాపంబులే పుష్పములయి
 సుఖదుఃఖరూపమే చూడగాపండ్లయి
 మోక్షమార్గంబున ముందుబోక

గీ॥ అడ్డుగానిల్చి కుమతసంపర్కజలము
 చేతతడుపగబడియును చేరియుండు
 కోర్కెలనియెడితుమ్మెదగుంపులంత
 నిండిపూర్ణమైయుండెడిదండిగాను.

478

గీ॥ మాయసంసారమార్గంబు బాయకుండ
 నడచియలసియు నీతరుతటమునందు
 కొంతవిశ్రాంతినై ననుగూడమేల
 టంచు నాశ్రయించెడివారు వంచితులయి.

479

గీ॥ ఎండమావులలోనను నుండు నీర
 టంచుభ్రాంతిని దప్పిక యంతతీరు
 నంచుపరుగులెత్తుట నదియందుదాట
 మొసలితెప్పను భ్రాంతితో మునుగునట్లు.

480

చ॥ మునుగకసాధువాక్యముల మొక్కయుపోవక జ్ఞానఖడ్గమున్
 ఘనముగసాది సాదియు నగమ్యమునై మమతాస్వరూపమై
 ఎననెడిమాయవృక్షమును నెవ్వడుభేదనమున్నొనర్చు నా
 మనుజుడు జ్ఞానమార్గమున మానకగమ్యమునందు నేర్చునన్ 481

సీ॥ మోక్షమార్గంబును పొందనీయకయుండు
 నజ్ఞానవృక్షంబు నట్టెనరికి
 నీరజమైయుండి నిష్కంటకంబయి
 యలతమోహీనమై యట్టెప్రబలి
 పరిశుద్ధసత్వమై ప్రబలుచుచల్లనై
 బ్రహ్మత్వవనమును బడసినరులు
 వృత్తికూన్యులగుచు విజ్ఞానకరమయి
 నిత్యసుఖంబుల నిలయమైన.

గీ॥ వరపరబ్రహ్మధామంబు బడయుచుండ్రు
 జ్ఞానసంయుక్తులౌనరుల్ జ్ఞానసుఖము
 వలన పంచభూతాత్మకం బగుచు స్థూల
 దేహమునుమనమని చెప్పుదేమహినిక. 482

వ॥ మతీయుతన్మాత్రలుగాని
 యంతఃకరణమనంబులుగాని మనంబుగాజాలవు. 483

గీ॥ అవనిపాలక క్షేత్రజ్ఞుడవనిపరుడు
 నగుణ గుణ సమూహముదేహ మగులువలన
 ఇందుదేనివిమొదటగ నీక్షణేయ
 వలయునరయుము నీవింక వదలకుండ. 484

అ॥ వె॥ మేడిపండునందునుండెడు దోమలు
దర్భయందుముంజి తదుపరియును
నీటియందుచేప నిక్కంబుగానున్న
వేరు వేరుగానె చేరియుండు. 485

వ॥ అట్లే దేహాత్మలనొక్కటిగానే గానుపించినను
దేహాత్మలకు సంబంధంబులేదుగదా? 486

గీ॥ ఓమహ్మక నీదయ యున్నకతన
ప్రకృతి పురుషులు వేరుగా వరలుననెడు
ఉత్తమజ్ఞానమదిగల్గె యుత్తముండ
యనియలర్కుండుమునితోడ ననియుమఱియు. 487

అ॥ వె॥ విషయ వివశమగుచు వీడకమనమది
నిలువకుండయెంత నిలువరింప
విషయభోగమూన వేగమ పరువెత్తె
ప్రకృతిబంధనంబు బాయుటెట్లు. 488

ఉ॥ జ్ఞానపయోధి యోసుగుణజాలవిభాసిత దీనభావనన్
బూనియు యోగధారణను బూనగనామనమంత వేగిరం
బూనుచునుండె సాధనను బూనెడునట్లుగ జేయు సంగమం
బూనుటకంటె వేరొకటి పొందగరాదుపకారమెవ్విధిన్. 489

కం॥ అనవినిదత్తాత్రేయుడు
ఘనమాయాబంధనమ్ము కాదనయుక్తై
గొనయజ్ఞానవియోగము
ననఘా? సంసర్గమీద యదియేముక్తై. 490

గీ॥ అధికశ్రేయంబు జొనులకందునట్లు
జేయుశక్తియుయోగంబుజేతనుండు
యోగమూనినముక్తియే యుత్తమంపు
జ్ఞానమార్గంబుగల్గు నజ్ఞానమీడి.

491

ఉ॥ సంగమదోషమే విడక చాలగహత్తుక బుద్ధియందునన్
పొంగెడునట్లుజేయుగద పూర్తిగదుఃఖము నందుచేతనే
సంగవిమోచనంబుగొన సజ్జనులున్ననమోక్షవాంఛతో
సంగవినాశమార్గమును చక్కగబూనుదురెల్ల వేళలన్.

492

గీ॥ సంగమేలేక యుండి నిస్సంగులగుచు
నిర్మమత్వము బూనియు నిర్మలురయి
జ్ఞానవైరాగ్యవిషయంబు బూననరులు
మోక్షమార్గంబునందెడు పూర్తిగాను.

493

వ॥ జ్ఞానంబువైరాగ్యంబువలనను
నావైరాగ్యంబు జ్ఞానంబువలననుగల్గుచు
నిట్లన్యోన్యశ్రితంబులై ప్రవర్తిల్లుచుండెడిని

494

గీ॥ ఎచటనివసించునద్దియే యిటువునేది
తనువునిల్పును నద్దియే తినగ తగిన
దౌను ముక్తినినొసగెడి దేదియుండు
నద్దియేజ్ఞానమగు వేరజ్ఞానమగును.

495

అ॥ వె॥ పుణ్యపాపఫలము పొందుటచేతను
నిత్యకర్మజేయు నింగితమును
చేయనొప్పనట్టి చేతలచేతను
క్రొత్తకర్మఫలము గూడకుండ, 496

వ॥ పూర్వజన్మార్జితంబగు సుకృతంబునశించుట చేతను
దేహంబునకు మరలమరలబంధనంబుగల్గుచున్నది. 497

గీ॥ కర్మకంటెను వేరుగా క్రమముతోడ
చేయ మోక్షంబుగల్గును చెప్పితేను
జ్ఞానమార్గంబుయెట్టిదో దానినెఱుగు
యోగమన్ననుదానినే బాగజెపుదు. 498

గీ॥ యోగిప్రథమంబుమనమును సున్నతంపు
నాత్మచేతను గెల్చియు నలరవలెను
అదియు కష్టంబునైనను నట్టిదాని
గెలువయత్నంబు జేయగా వలెనువిడక. 499

కం॥ దానికియుపాయమొక్కటి
బూనెడు నదినేనుచెపుదు పూర్తిగవినుమా?
ప్రాణాయామముచేతను
తానిట దోషంబులన్ని తలగించియు వే. 500

ఉ॥ ధారణచేతపాపముల తా నశియింపగజేయగావలెన్
మీరెడు నింద్రియంబులను మీరగచేయక యడ్డగించియున్
కోరికలన్నినిల్పి మరిగూడుచుధ్యానము ప్రాకృతంబులన్
ధారుణిగాల్చగావలెను దానినినేవిపులీకరించెదన్ 501

గీ॥ యోగిమనమును నాత్మచే యున్నతగతి
 గెల్వగావలె సులభంబె గెల్వదాని
 దానిగెలువంగ యత్నంబు తప్పకుండ
 చేయగావలె మార్గంబు చెప్పువాడ. 502

కం॥ ప్రాణాయామముచేతను
 పూనినదోషముల నింక పొందినయఘముల్
 పూనినధారణచేతను
 ధ్యానముచేప్రాకృతముల దహియింపవలెన్. 503

వ॥ అట్లే ప్రత్యాహారంబుచే విషయంబులవిసర్జింపవలె. 504

కం॥ గైరికధాతులమలమును
 జేరిచి యగ్నిన్దహించు శీఘ్రమనెటులన్
 అరీతియింద్రియంబుల
 చేరెడుదోషమ్మువేగ చీరగనరుడున్. 505

వ॥ ప్రాణాయామంబు జేయవలయు. 506

గీ॥ యోగితొలుత ప్రాణాయామ యుద్యమంబు
 సాధననుజేయగావలె చక్కగాను
 దానినిల ప్రాణాపానము తవిలినిలుప
 నట్టిదానిప్రాణాయామమంచునెంచు. 507

కం॥ ప్రాణాయామముత్రివిధము

నేనదియెరిగింతునీకు నిక్కమువినుమా?

దానిని “లఘువని” “మధ్యమ”

మేనిక మరి “నుత్తరీయ” మేయని ఖ్యాతిన్. 508

వ॥ పండ్రెండు మాత్రలకాలంబు లఘుప్రాణాయామమనియు

దానికిద్విగుణంబు మధ్యమ ప్రాణాయామమనియు

త్రిగుణంబగు ప్రాణాయామంబు నుత్తరీయమని

విఖ్యాతినందినవని యోయలర్కమహారాజా నీమనంబున

నెఱుంగుము. 509

కం॥ కనురెప్పమూసితెరచెడి

ఘనకాలంబదియు మాత్ర కాలము హ్రస్వం

బునునుచ్చారణజేసెడి

యనువగుకాలంబు మాత్రయంచునుబుద్ధిన్. 510

గీ॥ ఎరుగుపండ్రెడుమాత్రలు జరుగదాని

నిందుననుప్రాణాయామమనియునుమదిని

మొదటిదానిచె స్వేదంబు తదుపరియును

కంపమును విషాదము తృతీయంబుబాపు. 511

గీ॥ బాధలేకుండ నద్దాని పట్టుబట్టి

నేర్చుయోగికి హరిగతి నేన్గుగతియు

వ్యాఘ్రగమనంబువోలెను ప్రాణమంత

మెల్లగాలోబడునురాజయుల్లమలర. 512

గీ॥ మదపుపేనుగునేరీతి మావడిడు
 నడుపుచుండునొ యారీతినరుడుతనదు
 ప్రాణమంతయులోబడ పరమయోగి
 యిచ్చవచ్చినరీతిని యిట్టైనడవు. 513

గీ॥ నరునిస్వాధీనముననుండ హరియువనిలో
 మృగములన్వేటలాడెడి మించునరుని
 ఎట్లుచంపదోయట్లనేయిలను తనువు
 రక్షజేసెడియఘములశిక్షజేసి. 514

గీ॥ ఇలసదాయోగియందుచే యింతవిడక
 గొనెడిగద ప్రాణాయామంబు గూడుయోగి
 ముక్తిపదమును బొందెడి ముక్తిసోసగు
 నాయవస్థలునాలుగు నవ్వెచ్చెపుడు. 515

గీ॥ “ధ్వస్తి” “ప్రాప్తి” “సంవిత్త’ని’ ధరణీనింక
 పర“ప్రసాదం”బను నాల్గు వరుసవాని
 భావరూపంబులన్నిటి వదలికుండ
 నేనుచెప్పుదు వినుమంచువిట్టులాడె. 516

మ॥ చెడుకర్మంబుల యిష్టమౌపనుల తాజేయన్వినాశంబుసా
 గెడు నీమానసమందునుండుచెడులగ్నెంటించుని శ్లేషమై
 వడిపోవన్నది ధ్వస్తియంచనుచు చెప్పంజెల్లు లోభంబునున్
 వడుమోహంబులకోర్కెలన్తుడిచి విభ్రాంతంబునందుండియున్ 517

గీ॥ ఇహపరంబులకామంబులెన్నియుండు
నన్నిపోతోయునద్దియే యెన్నగాను
“ప్రాప్తి” యంచనిపెద్దలు వాకొనెదరు
ననియుమరలంగ నీరీతియనెయెమౌన్ది.

518

సీ॥ ధరయతీతానాగతములనుఅవని అవనిమరిసూర్య
చంద్రతారకలగ్రహంబులకిటు
రాకపోకల జ్ఞానసాకల్యమూనియు
నెవడునెరుగుమరి యింతవిడక
వానిసమానమౌప్రతిభయుగల్గెడు
జ్ఞానంబునట్టిది బూనునేవేడు
దానిసంవిత్తని తగవల్కుచుందురు
యోగులుప్రతిభయునుండువారు

ఆ॥ వె॥ దేనిచేతయోగి బూనెడునిండ్రియ
పంచభూతములను ప్రబలమైన
ఇంద్రియార్థములను నేరీతిపొందునో
యదిప్రసాదమనియు ననగబడును.

519

గీ॥ యోగిపద్మాసనంబును శున్నతంబు
నర్థపద్మాసనంబుద్వ్యర్థిగాక
స్వస్తికాసనంబునువేసి వదలకుండ
మదినియోంకారమూనెడి విదితులెందు.

520

సీ॥ సమమైనయాసన మమరించి సమముగా
 గూర్చుండి పాదముల్లూర్చితొడల
 చక్కగదృష్టిని ప్రక్కలబోసీక
 నాసీక్కాగమునందె వాసినిల్పి
 సంవృతాస్యండునై చలనంబులేకుండ
 శిరమునువంచియు వరలుదిశల
 చూడక తమమును చుట్టియురజమున
 యలరజోవృత్తిని సత్వమునను

గీ॥ కప్పివేసియుశుద్ధంపుసత్వమంది
 మదినినిల్పియు యోగియువదలకుండ
 మతినిరంతరయోగంబు జరుపవలయు
 ననుచుమరియును నీరీతియనియెమునియు.

521

గీ॥ ఇంద్రియార్థంబులన్నిట యింద్రియముల
 నిగ్రహించి మనోప్రాణనిగ్రహంబు
 చేసి మరిసమత్వంబును చేకొనియును
 మరలప్రత్యాహారంబును పరుపవలయు.

522

గీ॥ కూర్మమేరీతియంగముల్కుంచునెట్లు
 నట్లే కామంబులన్నిటి నవలద్రోచి
 ఆత్మరతిగల్గియేకాంతమాత్మగనుచు
 శుచియునొచునువర్తిల్లుశుద్ధిగల్గి.

523

వ॥ బాహ్యభ్యంతరంబులనుండునట్టివారు
ప్రత్యాహారంబుజేయవలయు. 524

గీ॥ పదియురెండుప్రాణాయామ వర్తనములు
నైన ధారణయంచును ననుదురిందు
యోగులగువారు ధారణల్పగటంచు
రెండుసారులుజేయుటరూఢియండ్రు. 525

కం॥ నియతాత్మప్రతియునొచును
స్వయముగయోగంబుబూని వర్తిలుమునికిన్
రయమునదోషములన్నియు
భయపడినశియించు నతడుస్వస్థుడునొచున్. 526

గీ॥ అలపరబ్రహ్మరూపంబు ప్రకృతిగుణము
మరియునాకాశభూతాది మయమొనింక
అలఘుపతమాణువుల కలమ్రాపాదితహిత
యాత్మవేరువేరంచును నతడునెరుగు. 527

కం॥ ప్రాణాయామనియుక్తుడు
తానై యోగియును మేడతద్దయునెక్కన్
బూనునొ నొక్కొకమెట్టును
గానగనటులేజయించి గ్రాలెఱుమునియున్. 528

గీ॥ యోగిస్థానంబులెక్కుచు నున్నతగతి
బూనకున్నప్రాణాయామంబు మునియువిందు
వ్యాధి మోహాది దోషముల్పబలమౌచు
వెలయు బాగుగనెరిగియే మెలగవలయు. 529

శా॥ ప్రాణాయామ నిరోధమూఢియును స్వప్రాణంబులస్థైర్యుడై
 మౌనీంద్రుండునులోగొనంగ యదియే మున్భూతి మై యొప్పెడిన్
 ప్రాణాయామమటంచు దేనివలన న్భావంబుసందించునో
 దానిస్థారణయంచువాకొనెడి సద్భావాధ్యులొయోగులున్. 530

చం॥ విషయసుఖంబులందుజొర వేగిరమున్నొనునీమనంబునున్
 విషయనివృత్తిగైకొనగ వీడకనెవ్విధి తామరల్పు న
 విషయవిసీతమార్గమును విజ్ఞులుచెప్పుదురీవిధంబునన్
 శషభిషలన్నివీడియిల చక్కనిమార్గము నీపథంబునున్. 531

వ॥ ప్రత్యాహారంబని వక్కాణింతురు
 వ్యాధిదోషాద్యపనయంబుకొరకు యోగి
 పుంగవులు ననేక యుపాయంబులవక్కాణించిరి. 532

గీ॥ కలవుపాయంబులెన్నియో యలఘుమునుల
 వ్యాధిబారినిబడకుండ వారిగావ
 యోగిపుంగవులీవిధిబాగటంచు
 చెప్పియున్నారు వానిని చెప్పెదవిను. 533

ఉ॥ దప్పికగొన్నవాడు నిల తానునుయంత్రవశాభివృద్ధితో
 దప్పికదీరగ్రోలునెటు తద్విధియోగియు సుంతకష్టమున్
 జొప్పడకుండ వాయువును జొచ్చెదురీతిని మెల్లమెల్లగా
 తప్పకపీల్చగావలయు తప్పదు యోగులకీడ్చి పాఠ్ఠినా. 534

సీ ప్రథమంబునాభిని పదిలంబుగానిల్చి
 హృదయంబునందున కుదురుపరచి
 అటుమీదనురమున దిటవుగానిల్చియు
 కంఠమందున మరికదలకుంచి
 ముఖమందు తదుపరి ముక్కునందునజేర్చి
 భ్రూమధ్యమందున పొందుపరచి
 తరువాతశిరమున ధట్టించియన్నిట
 పరమైనధారణ పట్టవలయు

గీ॥ పదియుధారణతీరీతి వదలకుండ
 జేయువాడును నక్షర చిత్స్వరూపు
 డగునటంచునుమౌనియు నవనిపతిని
 గాంచిపల్కియు మరియునుగనియుపల్కె.

535

ఉ॥ శ్రాంతుడుగాక వ్యాకులపు చాయలపోవక యక్షధార్తుడై
 భ్రాంతుడుగాక యాశగొని బాధలనందక వ్యాకులంబునన్
 చింతలపొంతపోక మదిజేరిచియోగము యోగిపుంగవుం
 డెంతయుసిద్ధినొందదగు యీగతివీడక జేయగావలెన్. 536

కం॥ శీతలకాలంబునమరి
 శీతలదేశంబునందు జేరియునెపుడున్
 ఏతరి యుష్ణపుభూమిని
 చేతమునిల్చియును యోగి జేయదుతపమున్

537

చం॥ ధ్వనులును గల్గుభూమిపయి ప్రస్ఫుటవహ్ని జలార్ద్రయుక్తమై
మనెడు ప్రదేశమందున సమంపుచతుష్పథమందు జీర్ణమై
తనరెడుకోష్ఠమందునను ధారుణీజీర్ణపుపత్రరాసులన్
జనులనుగాల్చుచోట వరసర్పములుండెడుచోట నింకనున్ 538

అవె॥ భయముగొల్పుచోట పారెడునదిగట్ల
కూపతీరమందు నేపుమీరు
పుట్టలుండుచోట పూర్తిగయోగంపు
సిద్ధిగోరువాడు చేయరాదు. 539

గీ॥ అన్నివసతులులేకున్న యందుమీద
దేశకాలంబు వీడియు ధీరమతిని
చేయవచ్చునుయోగికి చేరలేదు
దర్శనంబును నట్టిది ధరణిలోన. 540

గీ॥ దోషభావంబులెన్నక దోషమనక
చేయబూనిన విఘ్నంబు చేరువాను
వానిశెల్లనుజెప్పెద వరుసనీకు
ననుచుబల్కెనుమౌనియు నధిపుతోడ 541

గీ॥ విధిని విడనాడి తానునై స్వేచ్ఛగాను
చేయస్మృతివిహీనత చెవుడుజ్వరము
గ్రుడ్డి లోపంబులెన్నియోగూడి జడుడు
నైన యోగియు బాధలనందువాడు. 542

॥ మరియు ప్రమాదమందియును మాననిదోషములుద్భవించినన్
త్వరగాననౌ యుపాయముల బల్కెద పోవగ వాతగుల్మముల్
ధరయిటయుష్ణమైతనర త్రాగగవచ్చునుగంజి దానినిన్
పరలగజేసినోట నురమందున నవ్వలగర్భమందునన్. 543

తదుపరి పవనునితోగూడ
వాయుగ్రంధియందునిల్చి కంపంబుగల్గు. 544

కంపముగల్గినవెంటనే
తెంపునశైలంబునన్ను తేకువమునియున్
కంపముతొలగగ ధారణ
మింపునజేయంగవలయు మిన్నగనతడున్. 545

వె॥ వాక్కుపోయినంత వాగింద్రియంబున
చెవుడుగల్గినంత యవియుమరల
సమముగల్గునట్లు శ్రవణేంద్రియంబున
ధారణంబుచేయ దాటగలడు. 546

దప్పికగొన్నవాడు మరి తానును నామ్రుఫలంబు నేవిధిన్
తప్పకగోరునట్లు నిట తావయియున్నను నోటవ్యాధియున్
అప్పుడె వేగతామ రసనాధిపతిన్నట వేడగావలెన్
చెప్పగనేల పెక్కులిట చేరినదేహమునందు రుగ్మతల్ 547

ఏయేయవయంబుల యెక్కడెక్కడరోగంబు
పొడసూపునో తత్తదవయాధి దేవతల
ధ్యానింపవలయు మరియునుష్ణంబుచేసిన
శీతంబును శైత్యంబుజేసిన-
యుష్ణంబును ధారణంబుజేయవలయు. 548

- కం॥ స్మృతియునుతప్పినయోగికి
మతిగలుగక కాష్టమూని మానకతలపై
గతితప్పకకాష్టంబున
యతిమెల్లగగొట్ట స్మృతియు నందెడువతడున్. 549
- గీ॥ భూతముల పిశాచంబుల జంతువులచె
బాధలొందినవెంటనే సాధకుండు
ధరణి వాయువు నాకస మరయగాను
నన్నివ్యాపించినటు ధారణంబుతగును. 550
- గీ॥ యోగసాధన మౌనిని యుత్తమంపు
యలప్రవృత్తులు గల్గెడునట్టివాని
వెలువరించుట తామదివిస్మయంబు
గొనిననశియించు గోష్ఠంబుగొనినమేలు. 551
- ఉ॥ కోతికలేక యుండుటయు గూర్చుటదేహమునందు దార్ధ్యమున్
చేరదయార్థమౌమదియు చేరగగంధసువాసనంబులన్
ఆరయమూత్రమున్మలము నల్పమునౌచును సుస్వరంబునున్
చేరియునుండటయోగికిని శీఘ్రమ తత్పథమంపుచిహ్నమౌ 552
- గీ॥ జనుల యనురాగమూనుట తనపరోక్ష
మందు గుణకీర్తనంబును నందుకొనుట
అఖిలప్రాణులుగనిన భయంబులేక
యుండయు త్తమసిద్ధికి యున్నపథము. 553

కం॥ శీతోష్ణబాధలెవనికి

చేతంబున జేరబోవా చిత్తమునందున్

ఏతరినందదౌభయమును

నాతనికేసిద్ధి కరతలామలకంబౌ.

554

అ॥ వె॥ ఆత్మజ్ఞానమంద యత్నించువానికి

విఘ్నజాలములవి వేనవేలు

సర్వమెఱుగజేతు సంగ్రహంబుగనేను

వినుమునీవువాని విడకవత్స

555

సీ॥ యోగసాధనజేయు యోగిమనంబును

కామ్యకర్మలయందు కాంతలందు

దానఫలంబుల తగువై నవిద్యల

ప్రకృతినంపదలందు స్వర్గమందు

దేవత్వమమరేశ దివ్యత్వమందున

యౌవనక్రియ రసాయనములందు

జలములజొచ్చుట మెలగుటగాలిలో

యజ్ఞంబులందున యగ్నులందు

గీ॥ శ్రాద్ధ స్థలమందు దానంపు శుద్ధియందు.

మఱియునుపవాసములయందు సురలయందు

చేయుపూజల ఫలమును జెందుగోర్కె

మీర దానినియోగియు మించవలయు.

556

చం॥ మనమునునిల్పిబ్రహ్మమునమానకవచ్చెడికోర్కెలన్నియున్
 కొనక తిరస్కరించియును కోర్కెలనుండియుదాటుయోగినై
 నను నవి వీడకుండ త్రిగుణంబులరూపముగాక మార్పునున్
 గొనియును యోగియందునను గూడెడువీడక సుంతయేనియున్ 557

గీ॥ యోగియుగంబు విఘ్నంబు నొందునటుల
 పంచవిధముల భ్రమలును పట్టిచుట్టు
 దైవ శ్రావణ భ్రమలని తప్పకుండ
 ప్రాతిభంబనియావ ర్తఖ్యాతిమీరి. 558

గీ॥ వేదశాస్త్రార్థ కావ్యార్థ విద్యలన్ని
 యేవనియందున వెలుగునో యిలనునద్ది
 ప్రాతిభంబను శబ్దార్థభావములను
 యుజనంబులదూరంబునున్ననై న 559

గీ॥ శబ్దగ్రహణంబు గల్గుట శ్రావణంబు
 దైవయోనులునెన్నిది దరసితేని
 చూచుచుండెడు యున్మాద శోభలద్ది
 దైవమనిపెద్దలిందున దవిలిపల్కు. 560

గీ॥ ఇలమనోదోషమూనియు నలిఘురూప
 మైనయాచారభ్రంశంబు నందినెందు
 దేనిచే నిరాలంబయై మానసంబు
 భ్రమనుజెందునో యద్దియే భ్రమయటండ్రు. 561

క॥ జలముల సుడియును నెట్టుల

మెలికలుతిరిగెడిని జ్ఞానమెంతయు మది నా

కులపెట్టుచునాశముగొన

మెలిగెడునావర్తకాఖ్య మేదినిగొనియున్.

562

చ॥ అతిభయదంబులై ప్రబలి నాశముగూర్చెడి వీనిచేతనే

సతతము దేవయోనులును సత్వరమున్నశియింప యోగముల్

గతిగనలేక చచ్చుచును క్రమ్మరపుట్టుచు చక్రమట్టులన్

మితియదిలే యుందురుగ మిన్నునమన్నున నుండువారలున్ 563

ఉ॥ యోగియు తేల్చికై వరలి యున్నతమౌనశనంబుగైకొనున్

తాగొనెడున్జితేంద్రియత తత్పరమాత్మను నాత్మవీడకన్

యోగియు సర్వకాలముల యుండుచుచింతనజేయగావలెన్

యోగియు దేవరాక్షసుల యుత్తములౌయురగాదులందునన్ 564

ప॥ మఱియుయక్ష గంధర్వాసుర దేహంబులయందు

లయంబుపొందుచున్నవాడొకాననంగంబు నొందడు

అణిమా మహిమా లఘిమా ప్రాప్తి ప్రాకామ్య వశిత్వ

యాశత్వంబులను సిద్ధులు యష్టవిధంబులు వానిప్రభావంబుల

నెరింగింతువీనుము.

565

సీ॥ అజీమంబు సూక్ష్మ సూక్ష్మంబటంచునుమరి
 వేగంబులఘిమయు విడువకుండ
 సకలజనులచేత చక్కగఘృజల
 నందుటమహిమయు నల్లెప్రాప్తి
 యనగను పొందగరానిది పొందుట
 వ్యాప్తి నందుటప్రాకామ్యమనుదురిల
 ఈశ్వరుండగుటయు నీశత్వమందురు
 వశమొనర్చుకొనుటవసుధయందు

అ॥ వె॥ అలవశిత్వమంచు నలరారు సప్తమ
 గుణముయోగులందు గూడియుండు
 ఎందుకోర్కెలన్ని యెనలేకవశమౌనా
 దానినిందు యిచ్చ స్థానమనును.

566

గీ॥ మోక్షనిర్వాణమెంతయుపూర్తిగాని
 యష్టసిద్ధుల వలనను నందరాదు
 పుట్టిపెరుగగ మార్పును పొందబోక
 క్షీణమందక నశియింపుగానిలేక.

567

ఉ॥ భేదము క్లేదదాహ సువివేచన గూడియు పంచభూతముల్
 వాదునజేరి యన్నియును ప్రబ్బిననింకను భూతసర్గముల్
 తాదహియింపగాబడదు ధారుణీనాశమునందబోదు కా
 లాదిని యంత్యమందు మరియుయ్యుదీసత్యము శాశ్వతంబునౌ568

గీ॥ పుటమువేసియు స్వర్ణంబు పూర్తిగాల్చి
దోషరహితంబునొచుమ భూషితంబు
స్వర్ణమందునగలపిన చక్కనదియు
వేరుగానుండదేరీతి విశదముగను

569

గీ॥ సర్వదోషంబులన్నియు నుర్విగాల్చి
యలపరబ్రహ్మయందున యతడుగలసి
యోగివేరుగానుండక యున్నతంబు
నాత్మయందునలీనమై యలరుచుండు.

570

కం॥ జలములుజలములనేవిధి
గలసిన వేరొనె యాత్మ గలసినయట్లే
వెలికినిరాదికనెపుడును
నిలపరమాత్మన్విడిచియు సిద్ధియునిజమౌ.

571

వ॥ అనిననాయలర్కుండు నామౌనీకునితోనిట్లనియె.

572

గీ॥ అలపరబ్రహ్మమార్గంబు నందుయోగి
యెట్లుభ్రష్టుండుకొకుండు నెట్టిపథము
పొందినడచిన నేనద్దిపూర్తిగాను
వినగదలచెద చెప్పవే విశ్వవేద్య.

573

కం॥ అనియును నడుగగ రాజును
వినియును మౌనియునునిట్లు వినిచెనువేడ్కన్
గొనియునురాగద్వేషము
మనుజుడుమానాభిమాన మగ్నుడునొచ్చున్.

574

గీ॥ యోగికివ్యయు విపరీత పూర్వమగుచు
వరలు మానావమానంబు ప్రబలమైన
అందునవమాన మమృతంబు నంచునెంచు
మానమద్దియు విషమంచు మదినినెంచు. 575

కం॥ ధరణినిబాగుగజూచియు
చరణములుంచుటయు త్రావుజలముల విడకన్
తరచుటవస్త్రముతోడను
మరువకసత్యంబు యోగి మనీయెడుపథముల్. 576

గీ॥ అతిధిసత్కారములుగొనునట్టిచోటు
శ్రాద్ధకర్మలుజేసెడి స్థలములందు
యజ్ఞములుజేయుచోటుల దైవపరము
నుత్సవంబుల పాల్గొన బోవరాదు. 577

కం॥ చెదరియునిప్పులుబోవగ
యదునొ భోజనవుకాలమప్పుడె యతియున్
విదితుడుబోవలెభిక్షకు
వదలకనాగృహములందె పాల్గొనతప్పి. 578

చం॥ మునియునునెల్లకాలముల పోవగనొ ఘనులేగుమార్గమున్
గనియునువీడకుండ ధరగాంచిన మానవులెట్టిచేతలన్
గొని యవమానమున్గొలుప గూడినమార్దము వీడరాదు తా
ముఘుగొను భిక్షమున్విడక పూర్తిగృహస్థులయిండ్లపొంతనే 579

చ॥ ఘనులయిశాంతులై దయయుగల్గియుశ్రద్ధయుభక్తిగూడియున్
గొనిఘనవేదము ల్ధరనుగూడకపాపము నుత్తముండునై
మనెడుగృహస్థులిండ్ల యతి మానకభిక్షముగైకొనన్దగున్
అనయము సంకరుల్నొసగు నయ్యదిపొండుట హీనకార్యమా 580

గీ॥ గంజి మజ్జిగ పాలును కారుమినుము
కందమూలాదిఫలములు గల్గినట్టి
యటుకులును నిట్టియాహారమవనీయతికి
తగినయాహారమౌ సిద్ధి దవులుదారి 581

అ॥ వె॥ చోరబుద్ధివీడి చేరకలోభంబు
బ్రహ్మచర్యమూని ప్రబలమైన
త్యాగబుద్ధితోడ ధరణీయహింసను
గొనెడుప్రతములివ్వి మునికినెపుడు. 582

అ॥ వె॥ దేనినాశ్రయింప దివ్యంపుకార్యంబు
సాధకంబునగునౌ బాధలేక
అట్టిజ్ఞానమూని యారాధననుజేయ
వలెను వేరుదాని వదలవలెను 583

గీ॥ జ్ఞేయమిదికాదు నదికాదు జ్ఞేయమసుచు
నాశపోతౌచు నిశ్చయ జ్ఞానమిడక
తిరుగువాడిల నెరుగగా నేరడిక
వేయికల్పాలు జరిగిన విమతబుద్ధి. 584

చ॥ ఘనులయిశాంతులై దయయుగల్గియుశ్రద్ధయుభక్తిగూడియున్
గొనిఘనవేదము ల్ధరనుగూడకపాపము నుత్తముండునై
మనెడుగృహస్థులిండ్ల యతి మానకభిక్షముగైకొనన్దగున్
అనయము సంకరుల్నొసగు నయ్యదిపొండుట హీనకార్యమా 580

గీ॥ గంజి మజ్జిగ పాలును కారుమినుము
కందమూలాదిఫలములు గల్గినట్టి
యటుకులును నిట్టియాహారమవనియేతికి
తగినయాహారమౌ సిద్ధి దవులుదారి

581

అ॥ వె॥ చోరబుద్ధివీడి చేరకలోభంబు
బ్రహ్మచర్యమూని ప్రబలమైన
త్యాగబుద్ధితోడ ధరణీయహింసను
గొనెడువ్రతములివ్వి మునికినెపుడు.

582

అ॥ వె॥ దేనినాశ్రయింప దివ్యంపుకార్యంబు
సాధకంబునగునౌ బాధలేక
అట్టిజ్ఞానమూని యారాధననుజేయ
వలెను వేరుదాని వదలవలెను

583

గీ॥ జ్ఞేయమిదికాదు నదికాదు జ్ఞేయమసుచు
నాశపోతాచు నిశ్చయ జ్ఞానమిడక
తిరుగువాడిల నెరుగగా నేరడిక
వేయికల్పాలు జరిగిన విమతబుద్ధి.

584

చం॥ ఎవడిట యోగమునొనియు నింతయుదాటకసత్ప్రవర్తనన్
ప్రవిమలబుద్ధివర్తిలిన వాడికజన్మలునూరునై ననున్
భువిజనియింపబోడుగద పుణ్యుని విశ్వ స్వరూపువిశ్వనిన్
సువిదితుడై గనంగయని జూచియుబల్కెను మౌనిరాజునున్ 590

మ పరమాత్మస్థన పుణ్యదాయకమునై ప్రాపంచికంబౌసుణం
బరయన్వ్యర్థమటంచు నెంచియును నోంకారస్వరూపంబునే
కరమున్మించిజపించుచుండుమిక యోంకారస్వరూపంబునే
నిరతంబునొనుదాని చెప్పెదను దానిన్చిత్తమందుంచుమా 591

గీ॥ ఇలనకారముకారంబు నింకవిడక
యలమకారము మూడైన యక్షరములు
మాత్రలని సత్వరాజస మల్లె తామ
సములభావనలంచును చక్కనెరుగు. 592

గీ॥ నిర్గుణంబౌచుయోగికి నియమబద్ధ
గమ్యమై మాత్రాక్షర రమ్యరూప
మగుచువేరైనపరమును నద్దిగలదు
దానిగొనువారి గాంధారిగానునెంత్రు 593

సీ॥ ఇలపిపీలికగతి యేరీతిస్పర్శయు
నందియునుండునో యల్లైశిరము
నుండియె యోంకార మున్నతివెల్వడు
యోంకారరూపుడై యోగి యక్ష
రుండౌచు వెల్గెడు రూఢిగ యోంకార
ధనువునకాత్మయేతగినశరము
లక్ష్యంబుబ్రహ్మంబు లక్షించి శరమువో
తన్మయతనుగొని తథ్యమౌరసి

అ॥ వె॥ తన్మయుండుగాక జన్మంబుబాసియు
 యైక్యమందలేడు నైక్యమంది
 లక్ష్యభేదనంబు లక్షించిచేయుచో
 నల్లెబ్రహ్మమందు నందియుండు

594

కం॥ ఓంకారమే మూడగులు
 నోంకారమే వేదత్రయము మూడగుజగముల్
 ఓంకారమెబ్రహ్మాదులు
 యోకారమెజగములన్ని యున్నతవినుమా?

595

కం॥ ఓంకారధ్యానసక్తుడు
 యోంకారమునందులీన మౌచునునుండున్
 ఓంకారమందె కరముగ
 యోంకారమెలీనమౌచు నున్నతగతినిన్.

596

వ॥ ఉకారంబుభువర్లోకంబనియు
 యర్ధమాత్రాయుక్తమకారంబు
 స్వర్గలోకంబనియు జెప్పఁబడు.

597

గీ॥ ప్రథమమాత్రయు వ్యక్తంబు విదితవినుము
 నాద్వితీయమవ్యక్తంబు నా తృతీయ
 మాత్రచిచ్ఛక్తిరూపంబు మాత్రయర్థ
 మద్దీ పరబ్రహ్మరూపంబుననుదురాద్యు.

598

కం॥ కావునచెప్పినమార్గము

నీవిధియోగంబటంచునెరుగుము వినుమా?

ఏవిధి“యోం”యనిపల్కిన

చేవగుసదసత్తువిడక జేరెడుమనుజున్.

599

ఆ॥ వె॥ ప్రహస్వయేకమాత్ర యశ్లేదీర్ఘంబును

నలద్విమాత్రకాల మనుదురింత

ప్లుతమునిందుమునులు పూర్తితిమాత్రల

కాలమనెడినాగగోచరంబు.

600

గీ॥ నాశరహితంబు పరమౌచు నవ్యమునయి

నలరునోంకారవాచ్యంబు బ్రహ్మమనుచు

ఎరుగు నెవ్వడుధ్యానించు నిట్టైవిడక

త్రివిధబంధంబులనువీడి దివ్యమైన.

601

వ॥ పరబ్రహ్మంబునందు పరమాత్మయందు

లయంబునొంచుచున్నాడు

యోయలర్కమహారాజా యదార్థంబుగా

నీవడిగినదంతయు విస్పష్టంబుగాజెప్పితి

పరబ్రహ్మంబునుగూర్చి

సంక్షేపంబుగాచెప్పుచున్నాడవినుము.

602

ఆ॥ వె॥ చంద్రశిలయుకిరణ సంస్పర్శచేతను

నెటుస్రవించు నశ్లే నిత్యుడైన

యోగిబ్రహ్మజ్ఞాన యుక్తుండునౌచును

వరలునిత్యుడౌచు బ్రహ్మవిదువ.

603

వ॥ చంద్రకిరణస్పర్శలేని చంద్రకాంతశిలవోలె
జడుండై వర్తిల్లు సద్గురుపాదాశ్రయంబున
ముక్తిమార్గంబుప్రపాప్తించు.

604

అ॥ వె॥ అర్కకిరణస్పర్శ నందియుమణియెటు
నగ్నిజిమ్ము నట్లుజ్ఞానజ్యోతి
వెల్లుచుండువిడక విజ్ఞాన పరమాత్మ
సంగమౌచుయోగి చక్కనెలుగ.

605

కం॥ ఎలుకలు చీమలు బల్లులు
మెలిగెడు గృహమేధికంబెమిన్నగ గృహమే
ఇలనాశమునందినతరి
తొలగెడు నేరీతి దుఃఖతోడముగొనకన్

606

ఉ॥ నాదియటంచు బుద్ధిని గొనంగను నవ్వియు నెట్లుగోరవో
మేదినియెందుచేత మదిమీరదునాదనుబుద్ధివాటికిన్
కాదనకుండయోగియు వికారమునందక వానినంతయున్
కాదనిత్రోసి సిద్ధిగొనగానగు నద్దియెయోగసిద్ధిగా.

607

చం॥ చెదపురుగెంతస్వల్పమగు చేర్చెడునోటితో చిన్నచిన్నయై
మెదలెడిరేణుఖండముల మిన్నగజేర్చియు పెద్దపుట్టలన్
వదలకగూర్చుభంగి ముని పద్ధతివీడక స్వల్పరీతులన్
మొదలిడి యాత్మనున్నగ పూర్తిగజేసెడి జన్మజన్మలన్

608

క॥ మనుజులు పక్షులు పశువుల
కనయమునుపయోగపడెడు ఘనముగతరువుల్
గొనునెడు నాశము నదియును
గని యోగితనువుపరులకుగానిచ్చియుఁ తాన్ 609

వ॥ సిద్ధినిపొందుచున్నవాడు. 610

సీ॥ రురుశాబశిరమున వరలెడిమొదలుగ
తిలకంబువోలెను మెలగువాని
మనుజుండు సహియించు గొనియునుప్రపాయంబు
మొనదేలకొమ్ములు మనుజుడెట్లు
కొనలేడొనారీతి గూడగసంసార
ప్రారంభమెంతయో బాగటంచు
తోచుచుండెడునింక తోరంబుపెరిగియు
పెద్దదైవెలసిన నిద్ధరిత్రి

గీ॥ ఎట్లుసహియింపజాలదు దిద్దియెరిగి
యోగి సంసారదూరుడై యున్నతగతి
పర్వలుసిద్ధినిపొందెడు బహుశముగను
నాత్మపరమాత్మయోగంబునట్టిసల్పి 611

మ॥ జలభారంబును సర్వమున్ధరణినెంచక్కన్ధరించున్నికన్
జలపూర్ణంబగు మృర్ఘటంబుగొనగా శక్తిన్నరుండొందకన్
హల కష్టంబును నొందునావిధిని యీసంసారభారంబునన్
ఇల కృంగన్నరమాత్మజేరనెటులన్సిద్ధిన్గొనున్యోగియున్. 612

కం॥ కూపమునందలినరుడును
 నేపగిదిన్నరుడువెడల నేగతిజేయున్
 ఆపగిదియతిప్రయత్నము
 తాపడి సంసారకూపతటమును జేరున్. 613

ఆ॥ వె॥ ఎటవసించుతాను దిటవగుగృహమగు
 జీవితంబునిల్చు స్థిరముభోజ్య
 మద్ది బ్రహ్మమార్గ మద్దియేసుఖమగు
 నిటమమత్వమేది యిలనుమునికి. 614

కం॥ కరచరణాదులచేనెటు
 నరుడునుపనిజేయజాలు నవసరమగుచో
 తరచుగమునియునుబుద్ధిచె
 పరమునుసాధింపవలెను వదలకపథమున్. 615

కం॥ మునియగుదత్తాత్రేయుడు
 ఘనుడొయిలపతి యలర్కుగాంచియు పలుకన్
 వినయవినమితశిరసుడై
 గొనియును సంతోషమంత కూరిమిబలికెన్. 616

సీ॥ పరమాత్మరూపుండ బ్రహ్మస్వరూపుండ
 నాకదృష్టముగల్గి నాకునిందు
 శత్రులచేతను జనియించెయోటమి
 ప్రాణభయముగల్గె ప్రళయమగుచు
 నైన్యంబునశియించె సర్వంబుశత్రుల
 చేతిలోచిక్కెను చిన్నమైన
 కోశమింతయులేక గూడెనుపరులను
 భయమునుగల్గెను వదలకుండ

గీ॥ సుకృతమెంతయుగల్గుట జూడగల్గె
మీదుపాదములను మరిసుంతపోక
మీదువాగ్ధరినాహృది మించిముంచె
మరువజాలనునెన్నడుమరువజాల.

617

కం॥ జ్ఞానముగల్గెనుమీదయ
నేనిటమిమ్మాశ్రయింప నిక్కమునన్నున్
బూనెయదృష్టము పూర్వము
నేనొందినపుణ్యమిట్లు నిటులనుగల్గెన్.

618

చం॥ పురుషునకున్కుభోదయము బూనెడువేశను కీడుమేలెయౌ
ధరణినికాలసర్పమంది తప్పకతాసుమమాలయౌనుగా
మరణమునొందువాడు మహిమానకరాజగు లోకమందునన్
జరిగెడు నెన్నియొయిదియె చక్కగనయ్యెను నాదుపట్టునన్ 619

గీ॥ కాశికాపతియుసుబాహు కరమువీరు
నతిమహోపకారంబును నందునట్లు
జేసినారిల లేకున్న జేరగలనె
నీదుపాదంబుదరినేను నెన్నడేని.

620

గీ॥ నీయనుగ్రహవహ్నిచే నిరయములను
నాదునజ్ఞానమునుగాల్చి నెందునేవి
మరలదుఃఖభాజనుడను మహినిగాక
నుండునట్లుగయత్నింతు నుత్తముండ.

621

ఉ॥ జ్ఞానపదార్థభాతలయి జ్ఞానులునొతమయాజ్ఞబూనియున్
 నేనును నార్తిపాదప వినిందితదుఃఖవనంబు సాటిగా
 బూనిన ఘోరమౌగృహము పొంతలపోకను మౌనిమార్గమున్
 బూనియునేతరింతునిక పొందెదమీడుననుజ్ఞపోవగా 622

-(అలర్కుడు దత్తాత్రేయునికడననుజ్ఞతీసుకొని
 కాశీరాజు కడకుచేరుట)-

కం॥ అనవినిదత్తాత్రేయుడు
 గొనుమికనెలవింకనీవు గూడినదానిన్
 మనముననిల్పియు నిర్మల
 ఘననిర్మమతనుగొనియునుక్రన్ననమనుమా? 623

కం॥ మునిచేనెలవునుగొనిత్వర
 మునుభ్రాతయు కాశీరాజు పొందిననెలవున్
 ఘనుడునలర్కుడుజేరగ
 జనియెనుమదియంతముదము చక్కగనిండన్ 624

అ॥ వె॥ గనియు కాశీరాజు ఘనుడగుభ్రాతయు
 వినుచునుండనిట్లు విశదముగను
 సస్మితుండునగచు చక్కగబల్కెను
 మదినిరీహుడగుచు మనుజువిభుడు, 625

కం॥ అవనీపాలనకాముక
 భువియిదెనీయిచ్చదీరపొందుములేకన్
 భువిగోరుసుబాహునకును
 భువియొసగుమునంచువలుక పూర్తిగవినియున్. 626

చం॥ అనవిని కాశికావిభుడు నంతయురాజ్యము వీడుపేలనో
ఘనమగు కార్యమే పతికి కర్జముకాదిది క్షత్రియార్హమే
ఘనుడవు రాజనీతిమదిక్రన్న నెరింగినవాడవంతయున్
జనుటయునేల భృత్యులును చచ్చినరాజును లక్ష్యసిద్ధికై 627

గీ॥ మరణజంబై నభయమును ధరనువీడి
ఖడ్గమునుబూనికరమున గానుపించు
వైరివరులను దునుమగ్రపభుడువేగ
కదనభూమినిజొరవలె వదలకుండ. 628

కం॥ అరులనుగెల్చియు కోరిన
వరమగు కోరికలగొనెడు పతియును మఱియున్
ధరలో యజ్ఞములొనరిచి
దరసాలుడుగొనెడుఫలము తలగడునిటులన్. 629

అలర్కుండు కాశిరాజునకు తత్త్వోపదేశముజేయుట

గీ॥ వినియలర్కుండు నిట్టివే వీడకుండ
కోర్కెలెన్నియోపూర్వము గూడియుండె
అద్దివిపరీతమైపోయె యద్దివినుము
కారణంబింతనీవును కాదనకను. 630

సీ॥ భూతజాలంటుల భౌతికమౌగుణ
తత్త్వసారంబులు తగులునెట్లు
సకలప్రాణులకును నొకటిగాగాకను
భిన్నభావంబుల విశదమగుచు
వెల్గెడిచిచ్చుక్తి విజ్ఞానబోధచే
యేకంబటంచును నెపుడుగల్గె
అప్పుడే మిత్రుడు నరియని రాజని
భృత్యుండటంచును భేదమీడి

గీ॥ నీదుభయమది జ్ఞానంబు నాదుమదిని
చేర కారణంబయ్యెను ధారుణీంద్ర
ఇంద్రియంబులనిర్జించి యిలను సంగ
ములనుత్యజియించి వెలసితి పూర్తిగాను. 631

చం॥ మనమునుగెల్చినాకునీటమాన్యుడ?రాజ్యముగెల్చిమించుటల్
గొనదగునౌజయంబె మరిగూడగసిద్ధిని యింద్రియంబులన్
గొనకను లోనడంచెయును గూడితిమోక్షరమాసతీమణిన్
వినుమిట భ్రాతయున్నరియు వీరుడనీవును నాకునొక్కటే 632

కం॥ అన్నను నిన్నును సకలము
గన్నారగనొకటిగాగ గాంచుచునుంటిన్
అన్నా శత్రులునాకిట
నున్నారే నీవుమరల యుండినయరులున్. 633

వ॥ వేరొకచోవెడుకవలసినది. 634

ఉ॥ భ్రాతయునిట్లుజెప్పగ సుబాహువుతుష్టహృదంతరంగుడై
భ్రాతనుగాంచిదైవమది బాగుగనీకనుకూలమందియున్
నీతరినుండుగాకయని యీగతిపల్కె కాశికాపతిన్
ఆతడుగాంచిబుద్ధినటు లాడెదదానిని సుంతపోవకన్. 635

- (సుబాహువు తమ స్వవృత్తాంతంబును

కాశీరాజుతో చెప్పుట) -

మ॥ నరశార్దులుడ దేనికోరితి నదే నాకోర్కెతీరెన్నికన్
సరగన్దానిఫలంబునందితి సదాసంతోషమున్నానియున్
ధరలోసౌఖ్యమునందియుండుమిక తధ్యంబంచునిట్లాడగా
ధరణీపాలుడుకాశికాపతియునంతన్వించునాశ్చర్యమున్. 636

చ॥ గొనియును నోసుబాహు మదిగూడదునీదగు మాటనాకునున్
గొనినఫలంబునేమి యెదిగోరితినేనునెఱుంగ నీవునున్
మనమునదాచకుండనిక మానకచెప్పుము సార్థకంబుగా
అనెను సుబాహువుస్థనియు నాడెను నీగతివెంటవెంటనే. 637

గీ॥ పితృపైతామహంబగు విపులధరణి
యాయలర్కుడునొక్కడే యనుభవించె
దానిగెలచియునాకిమ్ముతప్పదనుచు
నీవుగోరితివీరితినిక్రముగద. 638

క॥ కోరితివీగతిసీవును
గారించితి నీదుతమ్ము తడయకసీవున్
ధారుణినేలుము నిదియును
ధారుణిపతిధర్మమౌను తప్పకవినుమా? 639

చ॥ అనవినినాసుబావువట నాయవనీపతితోడ నీగతిన్
అనియెను నేలయుద్యమము నందియు నిన్నునుగూడిజేసితో
వినిచెదదానినెల్ల విను వీడక నీతత్తుజ్ఞానయుక్తుడై
మనియునుభోగలాలసత మత్తుడునయ్యెను జ్ఞానహీనుడై 640

వ॥ మఱియు విజ్ఞానయశోభ్రాజితులగు
భ్రాతలిరువులున్నవారలు. 641

కం॥ వారికినాకునుతల్లియు

మీరగవిజ్ఞానబోధ మిన్నగజేసెన్

చేరగబాల్యమునందునె

కూరిమి స్తన్యంబుత్రాగగొనియెడువేశన్.

642

ఉ॥ మానవులుస్వలోభమున మానకకూడ నిరంతరంబునన్.

దేనినిగోరుచుందురొ యదే యిటవ్యర్థమటంచుమాకునున్

మానినిబోధజేసె మరి మాదగుతమ్ముని వేరెరీతిగా

వీనివిధానము న్నడుప విక్రమజేసెను నంచునిట్లనెన్. 643

కం॥ నలువురుబోయెడి తెరవును

తొలగియునజ్ఞానజలధితోరముముగ్గన్

కలగదెసాధులహృదయము

గలిగెనునారీతిబాధ గాంచియునితనిన్

644

ఉ॥ మారెడురీతియెట్లొయని మానససీమనుయోజజేసియున్

చేరితినీదుపంచ మతి చేరగయాపదలప్పుడేనియున్

మారెడునీతడంచునిటు మక్కువమీరగజేసినాడ నా

కోరికతీరె మారెనిట గూడెను మోక్షరమాపధంబునున్. 645

వ॥ నాకోరికతీరె నీకికసుఖంబగుగాక

నేనుపోవుచున్నవాడ మామాతృమూర్తి

మదాలసాగర్భంబునజన్మించి

యామె స్తన్యపానంబొనర్చియితరస్త్రీ

గర్భసమాశ్రయంబుపాడిగాదు.

646

గీ॥ నాదుతల్లియుజెప్పెడి వేదవాక్య
ములను యోచించి యీరీతి పూర్తిజేసి
నాడ నేనింకతపమును గూడబోదు
మిత్రబాంధవవరులందు మించునట్టి. 647

వ॥ స్వజనులందుగాని కుమార్గంబునబట్టి
చెడిపోవుచుండునరులు జీవచ్ఛవంబులుగదా. 648

గీ॥ నీదుసహకారమందియు నేనునిందు
నీమహత్కార్యమునుచేసి నెగడినాడ
నాదుపనితీరెపోవుదు నీదుమదిని
జ్ఞానబీజంబుజేరియు చక్కనిల్చు. 649

గీ॥ ఈయలర్కునకీరీతి యింతవట్టు
నిట్టియుపకారమునుజేసి తీవుమతియు
నాకుసుంతైనమేలును నట్టెగూర్చ
బుద్ధినేలనుపుట్టదు పుణ్యపురుష. 650

కం॥ సత్పురుషులసహవాసము
సత్పథమునునిచ్చితీరు సత్పురుషులరై
సత్పథమునుననుజేర్చగ
సత్పురుషులు మీరుజేయ జాలరెచెవుకీ. 651

కం॥ ఆవినసుబాహువువినియును
ఘనధర్మార్థంపు మోక్షకామములిలలో
మునుజని మోక్షపుమార్గము
గొనుటకుయడ్డంబుజేరు గూడియునొకటై 652

గీ॥ వినుము సంక్షేపముజ్ఞేసి వివరముగను
 చెప్పుచుంటిని బుద్ధిని జేర్చినిలిపి
 వినియు యోచించి నిలుకడ గొనియునీవు
 శ్రేయమును బూనయత్నింపు శీఘ్రముగను.

653

ఉ॥ నాదియటంచుభావముఘనంబయి నిల్చెడు దానినేంతయున్
 నీదరిజేరకుండగనె నేర్పునగాల్చియు ధర్మగామివై
 పోదగు ధర్మమునెడపిహూర్తియధర్మము నాశ్రయించినన్
 ఏదరి జేరుధర్మమది యేగునిరాశ్రయమౌచువెండియున్

654

సీ॥ నేనెవండను మఱి నేననయేగతి
 వచ్చినాడనునిక బాహ్యమేది
 అంతర్గతంబున యలరునట్టినదేది
 దానికంటెనుమించునదియునేది
 వ్యక్తమవ్యక్తమై యదియచేతనమయి
 వరలుచుండెడుదానిభావమరసి
 ఇంతటివిషయంబు లెఱిగినయన్నియు
 నెఱిగినట్లగునాత్మ నిందునందూ

గీ॥ ఎరుగదగుజ్ఞాత యెవడిటనేన జ్ఞాత
 నాదుకంటెనుభిన్నుడా? యేదియంచు
 విట్టివిషయంబులన్నియు నిక్కమరయ
 తగునటంచునుబల్కియు తదుపరినట.

655

ఉ॥ ఈవిషయంబులన్నెఱుగు నెవ్వడువాడెసమ స్తజ్ఞానమున్
పోవకతానెఱింగినటు భూమియు నాత్మగుణంపుభావమున్
తావడిగొంట యన్యమును తప్పకనాయదియంచునెంచుటల్
ఏవిధిజూడ మూఢతను నెంతయుజాఁపెడి విశ్వమందునన్ 656

మ॥ అనియారీతిగ బ్రహ్మభావమది సర్వంబందునన్నిండియున్
గొను సంపద్విభవంబు భిన్నమయి వేగూడన్నిటన్లేదు నే
నని సీవంచును భేదమున్నొనగ రాదంచున్నోకేస్థానమం
దున నేనుండను లోకసంగ్రహమునందున్ మున్గుచు నిర్గుచున్ 657

వ॥ కావుననీకునేనెరింగించినదంతయుగ్రహించి
దానిని పెంపొందింపుమని కాశికా
భూమీశునకుజెప్పియధేచ్ఛంజనియె
కాశికావిభుండును సంతృప్తుండై
నాయలర్కుంపూజించి యధేచ్ఛంజనియెనంత. 658

-(అలర్కుండుతనపుత్రులరాజ్యాభిషిక్తులజేసి

తపంబునకరుగుట)-

గీ॥ జ్యేష్ఠపుత్రునిరాజుగా జేసియంత
నాయలర్కుడు తపమును నడవిజేసి
ముక్తినందగ సర్వంబు వూర్తివిడచి
నేగె ముదమది పెంపును సాగుచుండు 659

కం॥ వనిద్వందాతీతుడునయి
 ఘనమగునిర్వాణపదము ఘనుడునునొందన్
 మనమున యపరిగ్రహవిధి
 గొనియోగంబడియుబూని కోరికలేకన్. 660

ఉ॥ చచ్చుచు పుట్టుచు న్త్రిగుణ జాలపుపాశము గట్ట నిత్యమున్
 ఇచ్చలు పెంపుజెంద తన బిడ్డలు భ్రాతలటంచు భావమున్
 విచ్చుకొనంగతాస్వపరభేదము లానియు ముందువెన్కకున్
 పుచ్చుకలాగుచుండ సుఖమున్నరి దుఃఖము పెంపుజెందగా. 661

గీ॥ కృంగి యజ్ఞానపంకంబు గూరుకొనిన
 యుద్ధరింపగరాకను నిద్ధరిత్రి
 ప్రకృతిసంద్రంబునుండియు బయటపడియు
 తన్నుతానెరిగియునిట్లు తానుపాడె. 662

గీ॥ రాజ్యపాలనజేయుచు రాజునునయి
 నుండు కష్టంబునేమని నుడువువాడ
 ముక్తినందిననాస్థితి పూర్తిమారె
 యోగసాధనసౌఖ్యంబు నున్నెవేరె. 663

ఆ॥ వె॥ ముక్తినందనీవు నుత్తమయోగంబు
 నభ్యసింపు దీనియభ్యసింప
 పొందగలవునీవు పునరావృత్తియులేని
 స్థానమద్ది శుభముదరియగలవు. 664

కం॥ దేనినినీవునుగోరితొ

దానినివినిపించినాడ తద్విధియంతన్

దేనినిగోరిననీవును

నేనిటవినిపింతు జెప్పు నిక్కమునిందున్.

665

గీ॥ భూసురుండునుశ్రద్ధతో పుడమివినిన

మరిపరించినయాతడు ధరణీయశ్వ

మేధయాగంబుజేసియు మించుయవబృ

ధంబుననుమున్లు ఫలమునుతానుగొనును.

666

వ॥ సంసారభ్రమణమానసులగు మానవుల

నుద్ధరింప యు త్తమంబగు నీయలర్క

దత్తాత్రేయసంవాదంబు నెవడుభక్తిశ్రద్ధలతోవినిననాత్మ

మోక్షంబునందు నశుభంబులనుండివిముక్తుండగు.

667

ఓం తత్సత్

గద్యము

ఇది శ్రీ సీతారామచంద్ర పాద పద్మారాధకుండును వైశ్య కులావతంస కొండవేటివంశ పయఃపారావార రాకాసుధాకర నారాయణార్యనారాయణాంబా గర్భశుక్తిముక్తాఫలుండును నిరంతర రామనామ సుధారస పానమత్తుండును బుధనకులగోత్రోద్భవుండను

రామపాదార్పిత సర్వకామఫలుండును బ్రహ్మశ్రీ శ్రీ మవ్వా నర
సింహార్యవర్య శిష్యుండును రామకృష్ణనామధేయుండును సింహ
పురీ మండలాంతర్గత మౌనివర్తిగ్రామ (ముదివర్తి) నివాసుండును
వైశ్యకులాభరణుండును పింగళినామవత్సర యధిక యాషాఢ
మాసంబున దశమీతిథిప్రారంభించె క్రీస్తుశక పందొమ్మిది
వందలాడెబ్బయేడవ వత్సరంబున జులై మాసంబున పదియవ
తేదిన ప్రారంభించి పందొమ్మిదివందలా డెబ్బయెనిమిదివత్స
రంబున మే మాసంబున యిరువది తొమ్మిదవ తేదీన పూర్తి
గావించె.

